

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH ŚWIĘTOCHŁOWIC DO ROKU 2030

Projekt Strategii

Stanisław W. Kłopot, Paweł Trojanowski

EU CONSULT Gdańsk

Świętochłowie 2014

POMOC TECHNICZNA
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO
INFRASTRUKTURY
I ROZWOJU

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Projekt współfinansowany ze Środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013

WPROWADZENIE	3
MIASTO I MIESZKAŃCY	7
ZAŁOŻENIA I PRZESŁANKI STRATEGII.....	12
ZAŁOŻENIA DOTYCZĄCE CELÓW <i>STRATEGII</i>	12
ZAŁOŻENIA DOTYCZĄCE METOD STOSOWANYCH PRZY OPRACOWYWANIU <i>STRATEGII</i>	14
PRZESŁANKI O CHARAKTERZE FORMALNYM	15
PRZESŁANKI REALNE.....	16
DIAGNOZA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH.....	18
WPROWADZENIE : METODOLOGIA DZIAŁAŃ DIAGNOSTYCZNYCH	18
ŁAD PRZESTRZENNY I PROBLEMY MIESZKANIOWE	24
LUDNOŚĆ: MIESZKAŃCY I RODZINY	33
POMOC SPOŁECZNA.....	44
KULTURA – EDUKACJA – REKREACJA – ZDROWIE	51
RYNEK PRACY	58
BEZPIECZEŃSTWO	66
PODSUMOWANIE: OBRAZ PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH ŚWIĘTOCHŁOWIC W ŚWIEŁIE OPINII ANKIETOWYCH	70
STRUKTURA CELÓW STRATEGICZNYCH	76
STRUKTURA I HIERARCHIA GŁÓWNYCH CELÓW STRATEGICZNYCH	78
CELE OPERACYJNE W GRUPACH CELÓW STRATEGICZNYCH	84
KIERUNKI DZIAŁAŃ PRIORYTETOWYCH W GRUPACH CELÓW OPERACYJNYCH	93
INSTYTUCJONALIZACJA PROCESU WDRAŻANIA	99
ZESPÓŁ WDROŻENIOWY	100
SKŁAD ZESPOŁÓW REALIZACYJNYCH W GRUPACH PRIORYTETOWYCH KIERUNKÓW DZIAŁANIA.....	102
ANALIZA SWOT	107
WPROWADZENIE METODOLOGICZNE DO ANALIZY SWOT.....	107
IDENTYFIKACJA CZYNNIKÓW MAJĄCYCH WPŁYW NA REALIZACJĘ <i>STRATEGII</i>	109
MONITORING I EWALUACJA.....	127
REZULTATY DZIAŁAŃ I WSKAŹNIKI REZULTATÓW	127
ORGANIZACJA PROCESÓW KONTROLNYCH	137
PODSUMOWANIE	140

WPROWADZENIE

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Świętochłowic do roku 2030 to kontynuacja działań władz samorządowych tego miasta, mających na celu nadanie zwartej i przejrzystej formy aktywności podejmowanej w sferze społecznej. Prace nad obecną *Strategią*, mając na względzie rzeczywiste problemy mieszkańców, które udało się zdiagnozować w przeprowadzonych wcześniej badaniach, usytuowane zostały pomiędzy *Strategią rozwiązywania problemów społecznych do roku 2015* i *Strategią rozwoju Świętochłowic do roku 2030*. W ten oto sposób, działania zmierzające do niwelowania negatywnych konsekwencji problemów miasta i jego mieszkańców stanowią kontynuację dotychczas prowadzonej polityki społecznej. Z drugiej strony natomiast, zgodnie z przyjętymi założeniami, mają stanowić wsparcie działań rozwojowych, które byłyby nieskuteczne bez prób znoszenia nierówności w zakresie warunków życia, obniżającej poziom integracji społeczności lokalnej.

Podstawą formalną prezentowanego dokumentu jest *Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2004 r. nr 64. Poz. 593 z późniejszymi zmianami)*. Czytamy w niej, że to na gminę spada obowiązek: „opracowania i realizacji Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka”.

W dokumencie niniejszym, poza wizytówką społeczności mieszkańców Świętochłowic, która daje wgląd w charakter miasta i zakres jego potencjalnych problemów, zostały zamieszczone następujące elementy:

- Diagnoza problemów społecznych miasta dokonana na podstawie analizy danych wtórnych, wzmocniona wypowiedziami osób zaangażowanych w realizację pomocy społecznej (ankieta internetowa dotycząca głównych problemów mieszkańców).
- Struktura celów: głównych celów strategicznych i, podporządkowanych im, celów operacyjnych.
- Priorytetowe kierunki działań.
- Schemat instytucjonalizacji procesu wdrażania *Strategii*.
- Wyniki analizy SWOT w rozbiciu na każdy z celów operacyjnych osobno, zsyntetyzowane do postaci ogólnych wskazań czynników sprzyjających i niesprzyjających realizacji poszczególnych celów głównych.
- Zasady monitoringu poziomu osiągania poszczególnych wskaźników rezultatów działań oraz ewaluacji tych rezultatów.

Prezentowany dokument to wynik wielu działań podejmowanych przez, liczący kilkadziesiąt osób, zespół specjalistów oddelegowanych do tego zadania przez władze Świętochłowic. Ich wysiłki, koordynowane przez autorów *Strategii*, zostały następnie przez nich zintegrowane w jednolitą formę opartą na koncepcji wynikającej z przyjmowanych założeń. W tym sensie *Strategia rozwiązywania problemów społecznych Świętochłowic do roku 2030* jest dziełem zbiorowym. Najważniejsze, co z tego faktu wynika, to jej przystawalność do realnej sytuacji miasta i jego mieszkańców. *Strategia* niniejsza nie jest wymyślona. Wynika z analiz i ustaleń, których dokonywali specjaliści na co dzień zajmujący się problemami społecznymi w Świętochłowicach. W tej zaś części, która stanowi indywidualny wkład zewnętrznych ekspertów (autorów dokumentu), eksperci lokalni pełnili funkcje kontrolne. Redagowanie ostatecznej wersji *Strategii* polegało między innymi na uwzględnianiu ich uwag, poprawek i uzupełnień.

Sam proces konstruowania strategii został rozpisany na kilka etapów:

PRZYGOTOWANIE	
1	Analiza poprzedniej strategii rozwiązywania problemów społecznych dla Świętochłowic, której aktualność kończy się w roku 2015.
2	Opracowanie zbioru pożądanych zestawień statystycznych w oparciu o dane znajdujące się w posiadaniu GUS oraz jednostek administracyjnych Urzędu Miasta w Świętochłowicach, a także innych instytucji miejskich.
3	Opracowanie ogólnej koncepcji strategii wraz z jej założeniami i sformułowanie przesłanek przyświecających pracom podejmowanym w związku z opracowywanym dokumentem.
DIAGNOSTYKA	
1	Gromadzenie danych statystycznych.
2	Konstrukcja ankiety internetowej zawierającej pytania o obszary problemowe i ich dokuczliwość społeczną dla mieszkańców Świętochłowic oraz analiza uzyskanych wyników.
3	Opracowanie Diagnozy rozwiązywania problemów społecznych dla Świętochłowic, na podstawie wtórnych danych urzędowych oraz danych ankietowych.
WARSZTATY	
1	Spotkanie wprowadzające na którym uczestnicy poszczególnych zespołów tematycznych zostali zapoznani zarówno z wynikami analiz diagnostycznych, które posłużyły do skonstruowania merytorycz-

	ných przesłanek <i>Strategii</i> , jak i z jej założeniami oraz harmonogramem całego cyklu działań zmierzających do stworzenia ostatecznej wersji dokumentu.
2	Realizacja warsztatów strategicznych, osobno w każdym z czterech wyłonionych wcześniej (między innymi na podstawie <i>Diagnozy</i>), zespołowo problemowym. W ramach serii spotkań uściślono sens sytuacji społecznych i ludzkich losów, które kryją się za danymi empirycznymi zawartymi w <i>Diagnozie</i> oraz poszukiwano kierunków możliwych działań mających na celu minimalizowanie społecznych skutków zidentyfikowanych problemów

INTEGRACJA WNIOSKÓW

1	Opracowanie ankiety internetowej adresowanej do uczestników warsztatów, zawierającej głównie pytania o charakterze otwartym, dzięki której eksperci lokalni mogli dokonać podsumowania w zakresie: problemów społecznych najbardziej dokuczliwych dla mieszkańców, możliwych do podjęcia działań naprawczych (wraz z ich spodziewanymi rezultatami i wskaźnikami rezultatów), perspektywy czasowej, podmiotów instytucjonalnych, które powinny się zająć koordynacją, źródeł środków finansowych oraz czynników, które mogą mieć wpływ (pozytywny lub negatywny) na realizację poszczególnych działań. Analiza wypowiedzi zamieszczonych w ankiecie posłużyła do stworzenia jądra całej <i>Strategii</i> .
2	Opracowanie ankiety ilościowej (zawierającej jedynie pytania zamknięte), w której uczestnicy warsztatów (oraz inni eksperci lokalni) oceniali na skali szacunkowej, siedmiopunktowej wpływ poszczególnych czynników na proces realizacji <i>Strategii</i> . Analiza statystyczna wyników pozwoliła stworzyć macierze SWOT dla poszczególnych celów operacyjnych

REDAKCJA DOKUMENTU KOŃCOWEGO

Poniżej prezentujemy główną część dokumentu końcowego. Składa się on z następujących rozdziałów:

MIASTO I MIESZKAŃCY, który jest pomyślany jako krótka wizytówka społeczności lokalnej Świętochłowic. Nie zastępuje on jej szczegółowego profilu. Ten, z kolei, należy wiązać z problemami społecznymi występującymi w mieście. Dlatego też znajduje się w części diagnostycznej. W rozdziale tym próbujemy jedynie przedstawić najbardziej charakterystyczne cechy miasta i mieszkańców – to co składa się na jego specyfikę.

ZAŁOŻENIA I PRZESŁANKI STRATEGII to rozdział, który w znacznej mierze ma charakter metodologiczny. Poza założeniami dotyczącymi celów *Strategii* opisuje także założenia metod stosowanych przy opracowywaniu całego dokumentu oraz przesłanki o charakterze formalnym. Przesłanki merytoryczne antycypują wnioski diagnostyczne, które zamieszczone są w części następnej.

DIAGNOZA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH to rozdział kluczowy dla dalszych części dokumentu. Wszelkie cele i działania bezpośrednio bowiem z niego wynikają.

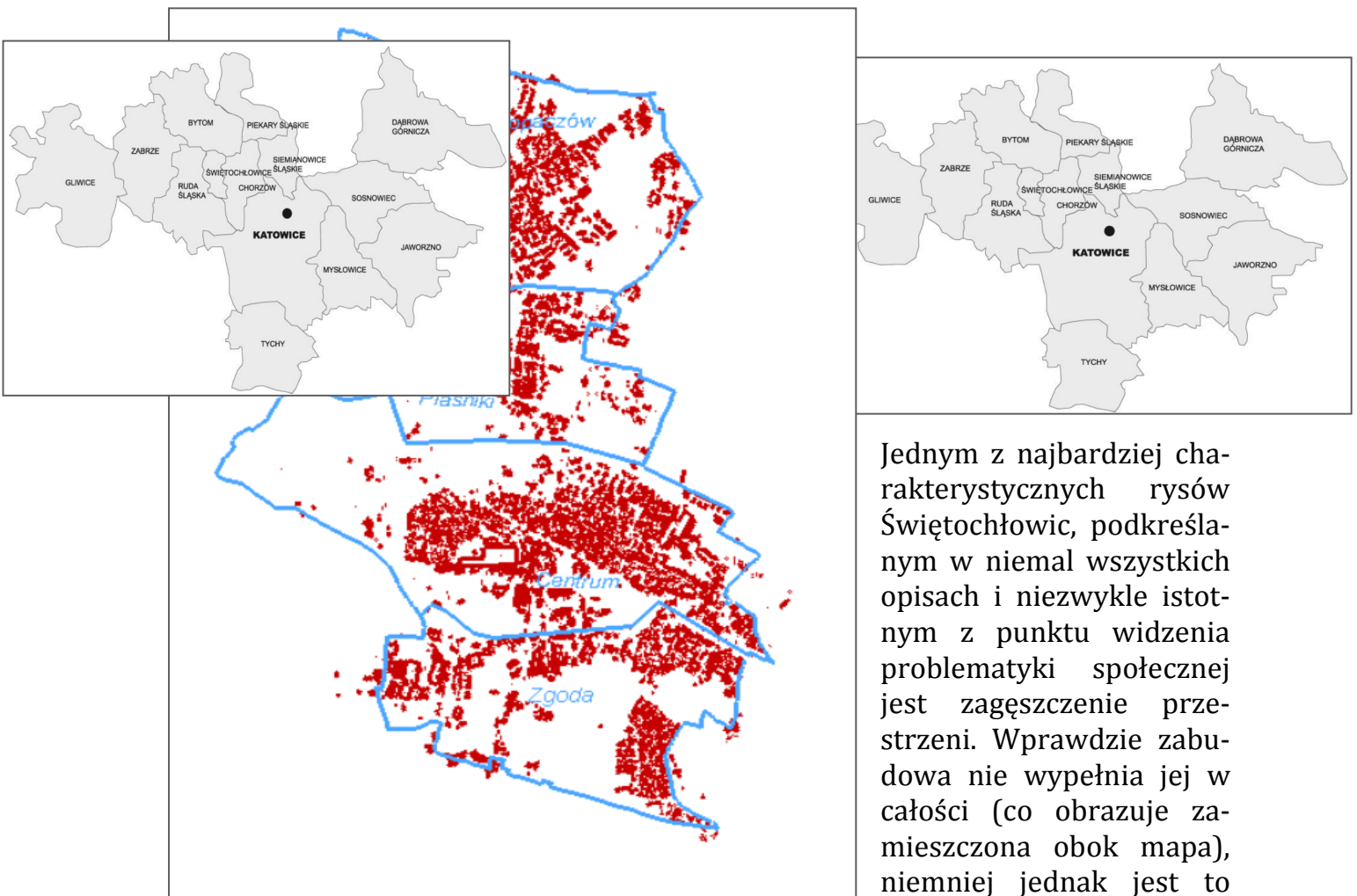
STRUKTURA CELÓW STRATEGICZNYCH stanowi jądro całej strategii. Znajdują tutaj omówienie poszczególne cele (wraz z kierunkami działań), które będą realizowane do roku 2030.

INSTYTUCJONALIZACJA PROCESU WDRAŻANIA ma charakter rozdziału operacyjnego, jako, że oprócz charakterystyki zasad organizacji zespołu wdrożeniowego zawiera proponowane składy zespołów tworzonych dla poszczególnych celów operacyjnych oraz wskazuje możliwe źródła pozyskiwania środków finansowych.

ANALIZA SWOT. Wyniki tych analiz świadomie zostały umieszczone niemal na końcu całego dokumentu. Poprzedzają tym samym bezpośrednio część poświęconą monitoringowi i ewaluacji. Takie usytuowanie analizy SWOT w strukturze całego dokumentu pozwala wykorzystać charakter operacyjny wspomnianej analizy. Próba dopasowania jej do całej strategii spychałaby ją na pozycję niewiele znaczącego dodatku. Natomiast zgodnie z przyjętymi założeniami, analiza SWOT ma „pracować” na rzecz *Strategii* w ciągu całego procesu jej wdrażania. Dzięki sprowadzeniu jej do poziomu poszczególnych celów operacyjnych powiązanych z konkretnymi działaniami, w które wpisywać się będą konkretne projekty, będzie można stawiać przed tymi projektami konkretne wymagania w zakresie przeciwdziałania zidentyfikowanym już zagrożeniom i słabym stronom. Im bardziej konkretny charakter czynnika wpływającego na realizację celu da się uzyskać w analizie SWOT, tym łatwiej go będzie później powiązać z jeszcze bardziej konkretnymi uwarunkowaniami realizacji poszczególnych projektów.

MONITORING I EWALUACJA jako ostatni rozdział *Strategii* zawiera opis zasad procesów oceny, zestaw rezultatów (będących przedmiotów analiz ewaluacyjnych) i wskaźników tych rezultatów (podlegających monitoringowi), a także wskazówki do realizacji konkretnych działań, które Zespół Wdrożeniowy będzie musiał podejmować cyklicznie, do roku 2030.

Świętochłowice to miasto położone w bezpośredniej bliskości centrum Górnośląskiego Obszaru Metropolitalnego, pod względem obszarowym (przy powierzchni całkowitej, która wynosi 13,31 km²) nieco mniejsze od znacznie większych sąsiadów: Chorzów, Bytom i Rudę Śląską.

Jednym z najbardziej charakterystycznych rysów Świętochłowic, podkreślanym w niemal wszystkich opisach i niezwykle istotnym z punktu widzenia problematyki społecznej jest zagęszczenie przestrzeni. Wprawdzie zabudowa nie wypełnia jej w całości (co obrazuje zamieszczona obok mapa), niemniej jednak jest to miasto najgęściej zalud-

nione (i to w skali kraju). Innym rysem, istotnym z funkcjonalnego punktu widzenia, są połączenia komunikacyjne, które – przy centralnym położeniu miasta w obszarze konurbacji górnośląskiej – zapewniają łatwy i szybki dojazd do pozostałych

miast regionu. Jeśli spojrzymy na tę właśnie cechę układu przestrzennego ze społecznego punktu widzenia, to łatwo dostrzeżemy jej kluczowe znaczenie dla jakości życia. Cokolwiek byśmy bowiem nie powiedzieli o konieczności rozbudowy lokalnego rynku pracy oraz wzmocnienia świętochłowskiej przestrzeni usługowej (ze szczególnym uwzględnieniem usług edukacyjnych) to, jak do tej pory, przestrzenią ich realizacji jest cały obszar metropolitalny.

Historia Świętochłowic jest, praktycznie rzecz biorąc, historią rozwoju i kryzysu miasta przemysłowego. Już w okresie międzywojennym poziom zatrudnienia w przemyśle był jednym z najwyższych w województwie śląskim. W 1931 roku odsetek zatrudnionych w przemyśle w powiecie chorzowskim wynosił 82.7%, świętochłowskim 74.7%, w powiecie katowickim 65.2%, rybnickim 55.8 i katowickim grodzkim 49.5%. W 1947 roku z trzech odrębnych układów osadniczych powstaje jednolity system miejski, który po przyłączeniu Lipin i Chropaczowa w 1951, uzyskuje prawa powiatu. Jak podkreślają autorzy *Strategii rozwoju Świętochłowic do 2030* po dziś dzień utrzymują się różnice w zagospodarowaniu przestrzennym, a przede wszystkim różnice socjokulturowe, pomiędzy dzielnicami miasta.

Dominacja przemysłu ciężkiego w strukturze funkcjonalnej Świętochłowic miała swoje społeczne i kulturowe konsekwencje. Przemysł wydobywczy i przetwórczy tworzył specyficzny, męski rynek pracy, na którym bez trudu znajdowała zatrudnienie siła robocza o relatywnie niskim poziomie wykształcenia. Organizacja pracy w zakładach wydobywczych i przetwórczych definiowała nie tylko rytm pracy zatrudnionych pracowników, ale również organizację pracy podmiotów gospodarczych, jak też rytm codziennego życia w mieście: godziny otwarcia sklepów, zakładów usługowych, organizację transportu publicznego itp. Praca w przemyśle ciężkim przekładała się na organizację, porządek życia rodzinnego, strukturę władzy w rodzinach i pierwotną socjalizację kolejnych pokoleń mieszkańców miasta. Częste kontynuowanie zawodu w kolejnych pokoleniach rodzin świętochłowskich sprzyjało utrzymywaniu się miejskiej kultury śląskiej z jej charakterystycznymi cechami. Naczelną jej wartością była praca skojarzona z rzetelnością, sumiennością i odpowiedzialnością. Przekazywane, w transmisji międzypokoleniowej, wzory pracownicze pozostają i dziś, jak można sądzić z badań, jednym z istotnych atutów mieszkańców Świętochłowic. Niezmiernie cennymi, ale również i ważnymi obecnie dla spójności społeczności miejskiej, cechami były: tradycyjna rodzina oraz religijność. Cechy te powodowały silne zakorzenienie jednostek w szerokim układzie krewniaczym. Kolejną, istotną dla spójności społecznej, cechą była silna więź sąsiedzka wzmocniana bardzo często wspólnym miejscem pracy w kopalniach, hutach i innych podmiotach przemysłu ciężkiego. Istniała silna kontrola nieformalna nad zachowaniami współmieszkańców w sferze prywatnej, a przede wszystkim nad ich zachowaniami w sferze publicznej. Pozytywnymi jej konsekwencjami był relatywnie niski poziom dysfunkcjonalności rodzin, przestępczości dorosłych i młodzieży. Pozostaje słabo rozpoznany problem, na ile i dziś w zbiorowości świętochłowiczan daje się wyróżnić społeczności lokalne oparte o silne więzi sąsiedzkie i silną kontrolę społeczną. Informacje z badań pozwalają na domniemanie,

że w okresie transformacji więź sąsiedzka znacznie się osłabiła. Z tych też powodów w dokumencie niniejszym proponujemy działania je wzmacniające, które silniej mają integrować współmieszkańców poszczególnych osiedli (kwartałów ulic) i szerszych układów przestrzennych, czyli dzielnic miasta.

Proces dezindustrializacji był w Świętochłowicach szczególnie głęboki; obecnie tylko cztery przedsiębiorstwa funkcjonujące w mieście zatrudniają powyżej 250 pracowników. Dzięki swemu położeniu w centrum GOP-u proces ten nie miał jednak tak dramatycznego przebiegu jak w innych regionach kraju, na przykład w Dolnośląskim Zagłębiu Węglowym. Pracownicy likwidowanych zakładów pracy znajdowali najczęściej zatrudnienie w tworzących się małych podmiotach gospodarczych w mieście, a przede wszystkim, w innych miastach konurbacji, w których działalność wydobywcza i przetwórcza była podtrzymywana.

W dyskusjach o kryzysie miast przemysłowych i szansach jego przezwyciężenia najczęściej, jako czynniki rozwoju, wskazuje się przemysł kulturowy, funkcje turystyczne, rozwój usług związanych z nowymi technologiami i obrotem finansowym. Koniecznym i niezbędnym warunkiem przełamania zastoju, kryzysu ekonomicznego i społecznego tych miast jest wysoki poziom kapitału ludzkiego, istnienie klasy kreatywnej determinującej rozwój innowacyjnych gałęzi wytwórczości i wysokospecjalizowanych usług nastawionych przede wszystkim na zaspokojenie potrzeb zewnętrznej klienteli, a w następnej dopiero kolejności mieszkańców miasta. Pozytywną konsekwencją zmian systemowych jest niewątpliwie wzrost kapitału ludzkiego mieszkańców Świętochłowic, mierzonego poziomem wykształcenia. Przypomnieć wypada, że utrzymująca się przez dziesięciolecia monokultura przemysłowa wytwarzała określone zapotrzebowanie na siłę roboczą: o wykształceniu zasadniczym zawodowym i średnim technicznym, tłumiąc aspiracje edukacyjne dzieci i młodzieży. Dezindustrializacja, w sposób niejako naturalny, zwiększyła zainteresowanie rodziców, ale przede wszystkim dzieci i młodzieży uzyskaniem wykształcenia umożliwiającego zdobycie zatrudnienia na coraz trudniejszym rynku pracy. Kapitał ludzki mieszkańców Świętochłowic nie różni się istotnie od kapitału społecznego (z wyjątkiem największych miast konurbacji) od innych miast śląskich na prawach powiatu. Miasto nie ma zbyt dużych możliwości rozwoju wysoko wyspecjalizowanych usług i tzw. przemysłów kulturowych w porównaniu z Katowicami. Zbyt mała jest skala ośrodka, zbyt duża konkurencja ze strony silniejszych ekonomicznie, większych miast konurbacji, dysponujących zróżnicowaną strukturą funkcjonalną, posiadających silniejsze zaplecze naukowe i instytucjonalne. Zarysowane w *Strategii rozwoju* zamierzenia, upatrujące szans rozwoju w przyciąganiu zewnętrznych inwestorów i w rozwoju silniejszych (komplementarnych) powiązań funkcjonalnych z Chorzowem i Rudą Śląską zdają się być obiecującą perspektywą dla przebudowy struktury funkcjonalnej miasta, zapewnienia mu szans stabilnego rozwoju, a tym samym, systematycznej poprawy jakości życia. Położenie Świętochłowic w centrum konurbacji, a przede wszystkim wysiłek włożony w rekultywację terenów poprzemysłowych, przygotowanie terenów pod nowe inwestycje, jak również realizowany program rewitalizacji czyni z miasta jeden z atrakcyjniejszych ośrodków dla inwestycji przemysłowych. Dodatkowym

walorem, który zwiększa tę atrakcyjność, są mieszkańcy miasta z ich typowymi dla kultury śląskiej cechami: etosem pracy, rzetelności i odpowiedzialności.

Zgodnie z wcześniejszymi deklaracjami nie omawiamy w tej części *Strategii*, ani zagadnień społeczno – gospodarczych, ani problemów przestrzennych. Poświęcona temu jest część diagnostyczna. Ponadto pełnej charakterystyki tych problemów Miasto już dokonało zlecając, na potrzeby *Strategii rozwoju Świętochłowic do roku 2030*, opracowanie pn.: *Świętochłowice 2013. Analiza sytuacji społecznej i gospodarczej miasta*. Nie sposób jednak przybliżyć obrazu społeczności lokalnej Świętochłowic bez powołania się na, co bardziej znaczące, wskaźniki liczbowe. Czynimy to poniżej (dane z roku 2013)¹.

51824	liczba mieszkańców*
- 150	bilans przyrostu naturalnego*
- 288	saldo migracji
12,7	udział osób z wyższym wykształceniem w ogólnej liczbie mieszkańców (w %)
8028	liczba osób pracujących w Świętochłowicach*
2465	liczba bezrobotnych
17,9	stopa bezrobocia (w %)
17,7	odsetek bezrobotnych do 24 roku życia w ogólnej liczbie bezrobotnych (w %)
29	odsetek osób utrzymywanych w ogólnej liczbie ludności (w %)*
765	podmioty zarejestrowane w REGON (bez działalności gospodarczej)*
2934	zakłady osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą*
94,95	odsetek firm zatrudniających do 9 pracowników w ogólnej liczbie firm*
2929,12	przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto* (w PLN)
1461	ilość gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej*
21,7	przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania (na osobę, m²)
22360	liczba mieszkań*

¹ Gwiazdką oznaczamy dane pochodzące z wcześniejszego okresu (2011 lub 2012 rok). Dwiema – dane najbardziej aktualne (jeśli były dostępne) – z roku 2014.

99,2	udział mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej w ogólnej liczbie mieszkańców (w %)
82,9	udział mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej w ogólnej liczbie mieszkańców (w %)
74,8	udział mieszkańców korzystających z sieci gazowej w ogólnej liczbie mieszkańców (w %)
83,6	udział mieszkań wyposażonych w łazienkę w ogólnej liczbie mieszkań (w %)
65,0	udział mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie w ogólnej liczbie mieszkań (w %)
1369	liczba wychowanków przedszkoli
2870	liczba uczniów szkół podstawowych**
1458	liczba uczniów w gimnazjach**
926	liczba uczniów szkół ponadgimnazjalnych**
2032	liczba uczestników imprez organizowanych w domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach*
50	liczba obiektów sportowych
75	liczba organizacji pozarządowych*
1093	ogólna liczba przestępstw
271	liczba zdarzeń drogowych (wypadków i kolizji)
4627	liczba ukaranych przez Straż Miejską

ZAŁOŻENIA I PRZESŁANKI STRATEGII

Strategie rozwiązywania problemów społecznych to dokumenty o charakterze kluczowym dla sposobu widzenia przyszłości społeczności lokalnych oraz działania władz miejskich. Z drugiej jednak strony dokument ten powinien mieć walor operacyjny. Autorzy takich strategii, wyznaczając kilkunastoletni horyzont czasowy dla ich realizacji, nie powinni zapominać o praktyce życia codziennego. Bez niej każda strategia pozostanie martwym dokumentem.

Zasada powyższa przyświecała nam przy formułowaniu założeń dotyczących celów oraz sposobu ich konstruowania. Podobnie zresztą jak w przypadku założeń dotyczących metod stosowanych w trakcie prac nad ostatecznym dokumentem, a także etapowania przebiegu całego procesu: **metody** zmierzają do konkretyzacji i odnoszenia wszystkich zasad ogólnych do rzeczywistości empirycznej, natomiast **proces** jest zbudowany w oparciu o zasadę zespołowości przy wypracowywaniu poszczególnych elementów oraz eksperckiej integracji efektów tej współpracy.

Co do przesłanek to mają one dwojaki charakter: **formalny** i **realny**. W pierwszej kategorii mieszczą się akty prawne i ogólne zasady wyznaczające zarówno obowiązki władz samorządowych w zakresie opracowywania i wykorzystywania strategii rozwiązywania problemów społecznych, jak i ramy dla możliwych projektów działań. Konkluzją dla obu tych kategorii przesłanek jest całościowy dokument *Strategii*: poprawny pod względem formalnym i zbieżny z rozpoznaną wcześniej strukturą problemów społecznych.

ZAŁOŻENIA DOTYCZĄCE CELÓW STRATEGII

1. **Konwergencja** – oznacza w tym wypadku powiązanie struktury celów w zakresie rozwiązywania problemów społecznych ze strukturą celów w zakresie rozwoju.
2. **Redukcja celów** – założenie to nie dotyczy problemów stwierdzonych w opracowanej, na podstawie dostępnych danych *Diagnozie rozwiązywania problemów społecznych Świątchłowic*. Można nawet powiedzieć, że jest przeciwnie:

jeśli w trakcie prac zespołowych (warsztaty) zostały ujawnione problemy społeczne, których istnienie nie wynikało z danych bezpośrednio, były przekładane na cele i włączone w strukturę priorytetów. Zakładamy jedynie, że struktura celów strategicznych ma objąć tylko te z nich, na których realizację władze lokalne mają wpływ, i które będą mogły być podjęte w perspektywie czasowej zarysowanej *Strategią*.

3. **Hierarchizacja celów** – Poszczególne cele częściowe muszą się zawierać w obszarach wyznaczonych przez cele wyższego rzędu. Muszą też być im podporządkowane. Powiązanie genetyczne wynika z zasady związku przyczynowo – skutkowego. Realizacja celów wyższego rzędu pojawia się jako efekt (uogólnienie) celów częściowych. Hierarchizacja dotyczy także innego zagadnienia: w ramach stwierdzonych problemów będą takie, które z potrzebami mieszkańców wiążą się bezpośrednio i pośredni, takie które dotyczą pilniejszych i mniej pilnych potrzeb. Struktura celów powinna to uwzględnić.
4. **Struktura celów** - zakładamy trójpoziomową strukturę w każdym z obszarów wyznaczających konkretne priorytety działań (cel strategiczny, cele operacyjne, działania priorytetowe). Jednocześnie zakładamy, że cel główny strategii powinien być niezmienny w czasie (dłuższy niż perspektywa wyznaczona ramami obecnej *Strategii*). Założenie to czynimy na podstawie konkluzji wyrażonej w zakończeniu *Diagnozy rozwiązywania problemów społecznych Świętochłowic*:

Identyfikowane problemy społeczne i socjalne, dawno już zresztą zinstytucjonalizowane w społeczeństwie, należą do problemów nierozwiązywalnych. Co najwyżej można podejmować działania zmierzające do zmniejszenia skali tych negatywnych zjawisk i szukać nowych sposobów radzenia sobie z nimi. Wynika to z dynamiki potrzeb indywidualnych i zbiorowych, która powoduje że te problemy jawią się w zmieniających kontekstach socjokulturowych i ekonomicznych w nowych niejako odsłonach. Ale wynika to również ze zmieniających się standardów cywilizacyjnych, zmieniającej się wrażliwości społecznej na występujące w społecznościach miejskich problemy.

Nasza propozycja brzmi następująco: **Wzrost poziomu integracji społecznej w Świętochłowicach poprzez przeciwdziałanie wykluczeniu mieszkańców z różnych sfer życia oraz wzmacnianie konwergencji łączącej poszczególne obszary i podmioty życia społecznego w mieście.** Poprzez ten cel dokonujemy powiązania z Misją Samorządu Świętochłowic do roku 2030, a tym samym ze *Strategią Rozwoju Świętochłowic do roku 2030*

5. **Siatka powiązań** – problemy izolowane nie istnieją. Dobrze jeśli chociaż nie przypominają „węzła gordyjskiego”. Tak czy inaczej muszą być analizowane we wzajemnym powiązaniu. Nie tylko w wymiarze diagnostycznym, ale – co ma kluczowe znaczenie dla procesu wdrażania *Strategii* – w wymiarze organizacyjnym. Wskazujemy na to kilkakrotnie we wnioskach diagnostycznych. Poszukiwanie związków pomiędzy problemami odbywa się metodami jakościowymi

(kojarzenie określonych sytuacji problemowych w trakcie analiz warsztatowych) jak i ilościowymi (obliczanie miar współwystępowania zjawisk na podstawie opinii wyrażonych w badaniach ankietowych). Organizacyjne konsekwencje tych powiązań pojawiają się w schemacie działań instytucjonalnych, gdzie wskażemy na konieczność współpracy pomiędzy różnymi podmiotami zaangażowanymi w realizację *Strategii*.

ZAŁOŻENIA DOTYCZĄCE METOD STOSOWANYCH PRZY OPRACOWYWANIU *STRATEGII*

- 1. Budowa celów w oparciu o S.M.A.R.T.** – zastosowanie tego schematu pozwala na dostosowanie celów do rzeczywistości: zarówno w zakresie identyfikowanych problemów jak i możliwości ich rozwiązania. Koncepcja S.M.A.R.T. pomaga w prawidłowym wyznaczaniu celów, co z kolei zwiększa szansę ich realizacji. Wyznaczanie celów w ten sposób wymaga dogłębnego zanalizowania tego, co chcemy osiągnąć.
- 2. Wykorzystanie analizy SWOT** w wariacie procedury krzyżowej opartej na macierzach korelacyjnych – identyfikacja mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń to dopiero warunek wstępny analizy SWOT (w wielu analizowanych przez nas strategiach na tym właśnie cały proces się kończy). Proponowany przez nas model zakłada natomiast weryfikację poszczególnych elementów ze względu na ich przynależność (szanse i zagrożenia przynależą do warunków realizacji celów, mocne i słabe strony natomiast charakteryzują podmioty, które te cele realizują). Krzyżowy charakter modelu wyczerpują dwa typy powiązań poddanych analizie korelacyjnej: pomiędzy szansami (mocnymi stronami) i pomiędzy zagrożeniami (słabymi stronami). Pozwala to rekonstruować zarówno ogniska czynników pozytywnych i negatywnych jak i proces przekształcania się czynników warunkujących powodzenie jednego działania w czynniki hamujące działania pozostałe.
- 3. Centralizacja monitoringu i ewaluacji** – rozproszony monitoring i ewaluacja stwarza istotne zagrożenie dla realizacji strategii. Kontrola przebiegu wdrażania poszczególnych działań powinna być skupiona w rękach Zespołu Zarządzającego. Pozostawienie procedur kontrolnych w rękach podmiotów realizujących poszczególne działania czyni nieskutecznym cały proces kontroli. Wprawdzie sprawozdawczość i monitoring wewnętrzny, narzędzia i metody kontroli pracy poszczególnych zespołów powinny być wypracowywane w ich obrębie. Pozwoli to na uwzględnienie specyfiki podejmowanych przez nie działań i stylu pracy członków zespołów realizacyjnych. Dla ewaluacji i monitoringu całej *Strategii* zostaną natomiast wypracowane osobne narzędzia. Łatwość realizacji tego procesu warunkować będzie zastosowana technologia. Można wprowadzić realizować go metodą tradycyjną. Sugerujemy jednak implementację tych narzędzi na dedykowanej samej *Strategii* platformie internetowej. Tylko takie

rozwiązanie gwarantuje możliwość skutecznego reagowania i ewentualnych modyfikacji *Strategii* w trakcie jej realizacji.

PRZESŁANKI O CHARAKTERZE FORMALNYM

Nie wszystkie akty prawne będą brane pod uwagę. Jedynie te, które powiązane są ze stwierdzonymi problemami społecznymi (na przykład osoby chore psychicznie nie stanowią problemu społecznego w Świętochłowicach, dlatego odpowiednia ustawa nie stanowi przesłanki dla strategii). Co nie znaczy, że pracownik realizujący działania operacyjne w wykluczonych rodzinach, działania wynikające ze Strategii, natknąwszy się na chorego psychicznie członka rodziny nie powinien się do tej ustawy odwołać w podejmowanej przez siebie interwencji.

1. Podstawy prawne uzasadniające tworzenie strategii rozwiązywania problemów społecznych

- a. *Ustawa o pomocy społecznej*
- b. *Ustawa o samorządzie gminnym*
- c. *Ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju – nawiązać do Strategii Rozwoju Świętochłowic do roku 2030 i powiązać obie strategie*

2. Akty prawne uzasadniające podejmowanie działań w ramach strategii

- a. *Ustawa o zatrudnieniu socjalnym*
- b. *Ustawa o spółdzielniach socjalnych*
- c. *Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy*
- d. *Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych*
- e. *Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi*
- f. *Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii*
- g. *Ustawa o finansowym wsparciu tworzenia lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych.*
- h. *Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*
- i. *Ustawa o świadczeniach rodzinnych*
- j. *Ustawa o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych*
- k. *Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*
- l. *Ustawa o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego*
- m. *Ustawa o dodatkach mieszkaniowych*

3. Europejskie dokumenty sankcjonujące tworzenie i wdrażanie strategii rozwiązywania problemów społecznych

- a. *Projekt „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej” współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.*
- b. *Uszczegółowienia RPO WŚ na lata 2014-2020*

- c. Europejska Strategia Zatrudnienia
- d. Europejski Fundusz Społeczny

PRZESŁANKI REALNE

Ten rodzaj przesłanek wynika z rzeczywiście występujących problemów społecznych. Jest to kategoria działań w wyodrębnionych, na podstawie *Diagnozy*, następujących obszarach problemowych:

1. Polityka ludnościowa

- a. wsparcie procesów demograficznych jako wsparcie rodzin (w tym wielodzietnych i wykluczonych)
- b. wykorzystanie „renty demograficznej”
- c. tworzenie mechanizmów przyciągających do miasta i przeciwdziałanie mechanizmom z niego wypychającym

2. Polityka mieszkaniowa i przestrzenna

- a. uporządkowanie stosunków przestrzennych w mieście jako czynnik rozwoju budownictwa mieszkaniowego i przyciągania inwestycji
- b. zwiększenie zasobów mieszkaniowych przeznaczanych na cele socjalne (budowy, remonty)
- c. decentralizacja skupisk osób ubogich
- d. racjonalizacja wykorzystania zasobów mieszkaniowych przez lokatorów zasobu komunalnego

3. Działania na rzecz podniesienia poczucia bezpieczeństwa

- a. terenowa praca z dziećmi i młodzieżą zagrożoną, poprzez wykluczenie społeczne – patologią
- b. prewencyjne działania na rzecz podniesienia subiektywnego poczucia bezpieczeństwa w mieście

4. Wzmocnienie integracji społecznej

- a. integracja ludzi z miastem poprzez stwarzanie warunków lepszego życia („w Świętochłowicach warto...”)
- b. integracja mieszkańców pomiędzy dzielnicami jako przeciwdziałanie etykietowaniu i wykluczaniu poszczególnych obszarów

5. Przeciwdziałanie wykluczeniu i łagodzenie jego dokuczliwości społecznej

- a. przeciwdziałanie zjawiskom wyuczonej bezradności („wyuczonej zaradności”)
- b. aktywizacja praktyki pomocowej w celu zwiększenia tempa i efektywności usamodzielniania rodzin pozostających pod opieką OPS
- c. implementacja nowych rozwiązań – przyspieszenie prac nad asystencją rodzinną

- d. stworzenie zintegrowanego systemu działań pomocowych opartego na sieci powiązań instytucjonalnych pomiędzy, z jednej strony, poszczególnymi jednostkami UM i innych instytucji publicznych w Świętochłowicach i – z drugiej – pomiędzy instytucjami zarządzającymi różnymi sferami życia społecznego w mieście a NGO (stymulacja ich rozwoju)
 - e. rozwój opieki medycznej nad ludźmi starszymi i wypracowanie systemowych rozwiązań, które będą stymulowały powstawanie placówek opiekuńczych i wzmocnią sektor usług w tym zakresie.
6. **Kształtowanie polityki edukacyjnej** z uwzględnieniem jej znaczenia bazowego dla innych obszarów życia: rozwoju demograficznego społeczności lokalnej, rynku pracy, kapitału kulturowego mieszkańców, jakości życia.
- a. zmiana profilu szkolnictwa zawodowego i rozwój jego bazy
 - b. wypracowanie, opartego na interesach, modelu współpracy pomiędzy miejskim systemem edukacyjnym a przedsiębiorstwami z jednoczesnym stymulowaniem czynników odpowiedzialnych za wzrost społecznej odpowiedzialności biznesu
7. **Wzmacnianie lokalnego rynku pracy** i porządkowanie relacji łączących go z rynkiem aglomeracyjnym
- a. poszukiwanie inwestora strategicznego
 - b. wypracowanie modelu stymulującego rozwój różnych sfer życia społecznego wokół strategicznych inwestycji (proces przygotowania i rekrutacji kadr oraz budowa lokalnego zaplecza biznesowego dla inwestycji strategicznych)
 - c. działania badawcze mające na celu identyfikację złożonych powiązań pomiędzy lokalnym i aglomeracyjnym rynkiem pracy

Struktura treści jaką proponujemy w *Diagnozie* jest podporządkowana pracom nad jej wykorzystaniem przy konstruowaniu *Strategii*. Zgodnie z przyjętymi założeniami, wynikającymi między innymi z oceny sposobu funkcjonowania poprzedniej *Strategii rozwiązywania problemów społecznych Świętochłowic*, w opracowywaniu perspektywicznych planów działania należy koncentrować się na wybranych problemach i zagadnieniach. Tworzenie planów zbyt szerokich, które próbują rozwiązać wszystkie problemy nękające społeczność miejską jest niepraktyczne. Selekcja celów czyni bardziej efektywnymi instrumenty ich realizacji. To jedna z zasad konstruowania dobrych strategii potwierdzona w licznych opracowaniach².

WPROWADZENIE : METODOLOGIA DZIAŁAŃ DIAGNOSTYCZNYCH

Zważywszy te założenia prezentujemy wnioski diagnostyczne w podziale na sekcje problemowe, które odpowiadają zadaniom postawionym przed czterema Zespołami Tematycznymi. Zajmowały się one analizą problemów i opracowaniem celów strategicznych oraz propozycjami instrumentów realizacyjnych w zakresie problematyki właściwej każdemu zespołowi z osobna:

ZESPÓŁ I – Polityka ludnościowa i rodzinna.

ZESPÓŁ II – Polityka zatrudnienia i rynku pracy.

ZESPÓŁ III – Bezpieczeństwo publiczne i integracja społeczna.

ZESPÓŁ IV – Polityka mieszkaniowa.

Zespół pierwszy, największy pod względem liczebności tworzących go specjalistów, miał też przed sobą największe spektrum problemów społecznych. Doty-

² Por.: Raport. Badanie jakościowe i ilościowe powiatowych i gminnych strategii rozwiązywania problemów społecznych, Wydawnictwa Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji w Lublinie, Peretiakowicz-Czyż M. i in., 22 kroki do strategii. Standard tworzenia i aktualizacji dokumentów planistycznych z zakresu polityki społecznej, Wydaw. Fundacja TUS.

czyły one bowiem wszystkich mieszkańców, choć szczególne zainteresowanie powinno, naszym zdaniem, być w tym wypadku skierowanie na problemy dzieci i młodzieży. Problemy, które tu były podejmowane miały ponadto charakter wielowymiarowy. Dotyczyły bowiem różnych obszarów życia społecznego: demografii, edukacji, kultury, sportu, zdrowia i pomocy społecznej. Temu Zespołowi dedykowane są następujące części *Diagnozy*: **Ludność, Pomoc Społeczna, Kultura – edukacja – zdrowie**.

Problematykę rynku pracy wiążemy nie tylko z jej aspektem negatywnym, czyli bezrobociem. Przy tej okazji były omawiane także zagadnienia związane z poziomem i instrumentami kształtowania kapitału ludzkiego Świętochłowic. Konkluzje dla Zespołu II zawiera część pt. **Rynek Pracy**.

Bezpieczeństwo, z kolei, to nie tylko problemy wynikające z bezpośredniego zagrożenia dla życia i zdrowia poszczególnych mieszkańców. To także zjawisko zagrożenia jakie stoi przed całą społecznością lokalną. Tym zagrożeniem jest dezintegracja. Kwestie te były przedmiotem prac Zespołu III.

Polityka mieszkaniowa dotyka jednego z najbardziej dokuczliwych problemów o charakterze przekrojowym: z jednej bowiem strony zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych to zaspokojenie potrzeb o charakterze podstawowym. Z drugiej zaś strony ma ona wymiar perspektywiczny. Szansa na własne mieszkanie to nie tylko szansa na stabilizację życia rodzinnego. To również jeden z warunków rozwoju indywidualnego życia, a także podstawowy wskaźnik jego jakości. Zespołowi IV dedykowane są konkluzje z części *Diagnozy* pt. **Ład przestrzenny i problemy mieszkaniowe**.

Opierając prezentowane treści na powyższej strukturze staraliśmy się jednocześnie uczynić zadość oczekiwaniom co do bardziej ogólnie sformułowanej sfery problemowej. I tak, w poszczególnych fragmentach *Diagnozy*, odnajdzie czytelnik dane i analizy odnoszące się do następujących grup zagadnień:

- uwarunkowań przestrzennych i społeczno – gospodarczych,
- specyfiki kulturowej miasta Świętochłowice,
- sytuacji społecznej i demograficznej,
- problemów i kwestii społecznych mieszkańców,
- poziomu infrastruktury pomocowej,
- potrzeb i zasobów miasta.

Struktura przestrzeni społecznej jest w Świętochłowicach zróżnicowana podobnie jak w innych miastach. Problemy społeczne, zarówno w wymiarze jakościowym jak i ilościowym nie rozkładają się równo w przestrzeni miasta. Ponieważ jednak nie udało się zgromadzić danych statystycznych zagregowanych do poziomu poszczególnych dzielnic, to wnioski, siłą rzeczy, odnoszą się do całego obszaru.

Zgodnie z założeniami oraz wzorem dobrych praktyk wyznaczających standardy opracowań diagnostycznych w zakresie problemów społecznych przyjęto, że podstawowy zestaw danych będzie miał charakter wtórny³. Analiza danych dostarczonych przez poszczególne jednostki UM Świętochłowice została wzbogacona badaniem ankietowym. Badanie to miało, w założeniu, stanowić tzw. głos opinii publicznej, dlatego ograniczyliśmy je do wybranej grupy mieszkańców miasta, która wniosła ekspercki wkład w rozpoznanie zjawisk, nie tylko poprzez swoje doświadczenie codzienne, ale również poprzez doświadczenie zawodowe. Mamy tu na myśli osoby zawodowo związane z systemem pomocy społecznej Świętochłowic (między innymi pracownikami OPS).

Wyjściowy zestaw wskaźników, jakie zespół ekspertów postanowił poddać analizie mieści się w obszarze danych gromadzonych przez następujące jednostki administracyjne:

- Komenda Miejska Policji
- Komenda Straży Miejskiej
- Ośrodek Pomocy Społecznej
- Powiatowy Urząd Pracy
- Wydział Kultury, Sportu i Spraw Społecznych UM Świętochłowice
- Wydział Nadzoru Właścicielskiego i Zdrowia UM Świętochłowice
- Wydział Edukacji UM Świętochłowice
- Centrum Integracji Społecznej w Świętochłowicach.

Zestaw informacji, o jakie wystąpiliśmy do wymienionych wyżej jednostek i instytucji jest bardzo szeroki. Poniżej prezentujemy wybrane obszary problemowe opisywane przez ponad 100 wskaźników, o które wystąpiliśmy do jednostek organizacyjnych UM i innych instytucji miejskich:

1. *Korzystanie oraz dostępność placówek opiekuńczo – wychowawczych, takich jak przedszkola i żłobki.*
2. *Dostępność do podstawowej i specjalistycznej służby zdrowia.*
3. *Infrastruktura kulturalno-oświatowa dla młodzieży o dorosłych.*
4. *Imprezy w zakresie kultury, oświaty, sportu i rekreacji.*
5. *Infrastruktura rekreacyjno – sportowa.*
6. *Zasoby OPS.*
7. *Beneficjenci OPS.*
8. *Przestępczość i wykroczenia przeciw porządkowi publicznemu.*
9. *Wskaźniki bezrobocia.*
10. *Działania podejmowane w obszarze wsparcia rynku pracy.*
11. *Zasoby komunalne miasta w powiązaniu z zadaniami gminy w zakresie pomocy społecznej.*
12. *Dostępność do szkół.*
13. *System szkolnictwa zawodowego.*

³ Dane wtórne to dane, najczęściej statystyczne, gromadzone w obszarze statystyki urzędowej (głównie na zlecenie GUS lub władz wyższego rzędu) lub zbierane przez inne podmioty przy okazji realizacji projektów nie poświęconych bezpośrednio danemu obiektowi (w tym wypadku problemom społecznym Świętochłowic). Dane te pełnią funkcje pośrednich lub bezpośrednich wskaźników sytuacji społecznej w wybranym obszarze życia zbiorowego.

14. *Plany zagospodarowania przestrzennego.*
15. *Stan techniczny budynków.*
16. *Sytuacja sektora małych i drobnych przedsiębiorstw.*
17. *Aktywność firm na lokalnym rynku pracy.*

W wyniku głębszej analizy okazało się, że zgromadzony zestaw danych wymaga korekt i uzupełnień, dlatego też rozszerzono go. W tym celu wykorzystano ogólnodostępne dane statystyczne zgromadzone w Banku Danych Lokalnych GUS

O ile dane wtórne pozwalają na rejestrację poszczególnych wskaźników o charakterze makrospołecznym, o tyle dane ankietowe pokazują problemy społeczne widziane z perspektywy poszczególnych osób. To ich doświadczenia oraz wnioski jakie z niego wyciągają, tworzą obraz rzeczywistości. Opisy uzyskiwane na te dwa sposoby nie są nigdy identyczne. Ale powinny być zbieżne. Z racji odnoszenia się do tej samej rzeczywistości społecznej są też komplementarne.

Obraz problemów społecznych, który wyłania się z opinii osób ankietowanych powinniśmy traktować jako „ludzki” komentarz do „suchych” danych statystycznych. Dlatego też pytania kierowane do respondentów (w tym wypadku mieszkańców Świętochłowic zawodowo związanych z systemem pomocy społecznej) odnosiły się bezpośrednio do ludzkich problemów. Problemy te zostały pogrupowane w kilku kategoriach mieszkańców miasta wyodrębnionych ze względu na dwie cechy (obie niezwykle istotne z punktu widzenia rozkładu większości problemów społecznych): wiek oraz sytuacja życiowa. I tak, poszczególne pytania dotyczyły problemów następujących kategorii świętochłowiczan:

- dzieci w wieku do lat 6,
- młodzież i dzieci ze szkół podstawowych i gimnazjów,
- młodzież ponadgimnazjalna,
- młodzi ludzie, którzy ukończyli szkołę i zaczynają dorosłe życie,
- rodziny z dziećmi na utrzymaniu,
- mieszkańcy w wieku produkcyjnym mobilnym (czyli do 44 roku życia),
- mieszkańcy w wieku produkcyjnym niemobilnym (45+),
- osoby w wieku około emerytalnym i osoby starsze (60+).

Nasi respondenci każdemu z problemów mogli nadać odpowiednią rangę wskazując na konieczność jego rozwiązania: jak najszybciej, w ciągu najbliższych 5 lat lub w ciągu najbliższych 10-15 lat (pełne zestawienie statystyczne uzyskanych wyników ankiety znajduje się na str. 73 – 77).

Biorąc pod uwagę zarówno odrębność sytuacji życiowej przedstawicieli poszczególnych, zdefiniowanych na potrzeby ankiety, kategorii mieszkańców jak i, z drugiej strony, fakt zamieszkiwania przez nich tej samej przestrzeni wyłoniony został zestaw pytań dotyczących problemów wspólnych oraz unikatowych. Prezentujemy je w poniższym zestawieniu.

DZIECI W WIEKU DO LAT 6

1. *Za mało miejsc w żłobkach*

2. *Mała ilość placów zabaw*
3. *Przemoc w rodzinach wobec małych dzieci*
4. *Brak bezpieczeństwa w miejscach publicznych*

MŁODZIEŻ I DZIECI ZE SZKÓŁ PODSTAWOWYCH I GIMNAZJÓW

1. *Zbyt duże różnice pomiędzy lepszymi i gorszymi szkołami*
2. *Zbyt mała oferta bezpłatnych zajęć pozalekcyjnych*
3. *Brak wsparcia dla dzieci z rodzin ubogich (żywienie, wycieczki, oferta edukacyjna, kulturalna i rekreacyjna)*
4. *Brak zajęć dla młodzieży organizowanych przez placówki szkolne w dni wolne od zajęć*
5. *Brak współpracy rodziców ze szkołą*
6. *Zbyt łatwy dostęp do alkoholu*
7. *Zbyt łatwy dostęp do narkotyków*
8. *Agresja wśród młodzieży*
9. *Brak poradni opiekuńczo - wychowawczych*
10. *Brak placówek pracujących z młodzieżą trudną*
11. *Naruszanie przez dzieci porządku publicznego (agresja w miejscach publicznych wobec ludzi i mienia publicznego)*
12. *Przestępstwa popełnianie przez nieletnich*
13. *Brak bezpłatnego dostępu do placówek rekreacyjnych i sportowych*

MŁODZIEŻ PONADGIMNAZJALNA

1. *Niski poziom działających szkół zawodowych i technicznych*
2. *Zbyt łatwy dostęp do alkoholu*
3. *Zbyt łatwy dostęp do narkotyków*
4. *Brak wsparcia dla dzieci z rodzin ubogich (żywienie, wycieczki, oferta edukacyjna, kulturalna i rekreacyjna)*
5. *Brak zajęć organizowanych przez placówki szkolne w dni wolne od zajęć*
6. *Naruszanie przez młodzież porządku publicznego (agresja w miejscach publicznych wobec ludzi i mienia publicznego)*
7. *Przestępstwa popełnianie przez nieletnich*
8. *Brak bezpłatnego dostępu do placówek rekreacyjnych i sportowych*
9. *Przestępstwa popełnianie przez uczniów szkół ponad gimnazjalnych*
10. *Brak placówek (poradni) psychoterapeutycznych i socjoterapeutycznych*

MŁODZI LUDZIEZACZYNAJĄCY DOROSŁE ŻYCIE

1. *Brak pracy dla absolwentów, którzy nie mają doświadczenia zawodowego*
2. *Brak możliwości zdobycia doświadczenia zawodowego*
3. *Brak stabilizacji na rynku pracy*
4. *Brak tanich mieszkań komunalnych*
5. *Brak mieszkań socjalnych dla najuboższej młodzieży*
6. *Alkoholizm*
7. *Narkomania*
8. *Zachowania naruszające porządek publiczny*
9. *Zachowania przestępcze*

RODZINY Z DZIEĆMI NA UTRZYMANIU

1. *Ubóstwo rodzin wielodzietnych*
2. *Ubóstwo rodzin wynikające z braku pracy*
3. *Ubóstwo rodzin wynikające z patologii*
4. *Ubóstwo związane z niepełnosprawnością członka rodziny*
5. *Przemoc w rodzinie pomiędzy małżonkami (partnerami)*
6. *Przemoc w rodzinie w stosunku do dzieci*
7. *Brak mieszkań socjalnych dla rodzin*
8. *Brak mieszkań chronionych*
9. *Bezradność (brak umiejętności, kompetencji) opiekuńcza i wychowawcza rodziców wobec małoletnich dzieci (również brak właściwej opieki nad nimi)*
10. *Zły stan techniczny mieszkań komunalnych*
11. *Alkoholizm*

OSOBY DO 44 ROKU ŻYCIA

1. *Brak stałej pracy*
2. *Brak oferty podnoszenia kwalifikacji zawodowych*
3. *Brak polityki wspierającej zakładanie małych firm*
4. *Niski poziom opieki medycznej nad pracownikami*
5. *Brak nadzoru firm i przedsiębiorców nad bezpieczeństwem i higieną pracy*
6. *Brak profilaktyki zdrowotnej*

OSOBY 45+

1. *Brak profilaktyki zdrowotnej*
2. *Zagrożenie utratą pracy*
3. *Niski poziom zainteresowania pracodawców tą kategorią pracowników*
4. *Wzrost liczby osób niepełnosprawnych w wyniku chorób przewlekłych*
5. *Brak pracy*
6. *Brak programów szkoleniowych umożliwiających wejście na rynek pracy*
7. *Brak oferty szkoleniowej umożliwiającej zdobycie nowych kwalifikacji zawodowych*
8. *Brak polityki wspierającej zakładanie małych firm*
9. *Brak oferty edukacyjnej dla osób tej kategorii wiekowej*

OSOBY 60+

1. *Brak zainteresowania ze strony członków najbliższej rodziny*
2. *Niesprawność fizyczna i psychiczna*
3. *Brak oferty zapewniającej możliwość zagospodarowania wolnego czasu*
4. *Ubóstwo*
5. *Alkoholizm*
6. *Utrudniony dostęp do świadczeń zdrowotnych i rehabilitacyjnych*
7. *Brak lekarskiej opieki geriatrycznej*
8. *Wzrost liczby osób niepełnosprawnych w wyniku wieku i chorób przewlekłych*

Wyniki badania mogą mieć charakter jedynie orientacyjny. Mała liczba wypowiedzi (37), którą udało się uzyskać za pośrednictwem ankiety internetowej nie pozwala na szacowanie opinii w odniesieniu do wszystkich mieszkańców Świętochłowie. Jak już jednak nadmieniliśmy, wyniki te należy traktować jako komentarz do

wskaźników makroekonomicznych. Tym bardziej, że respondenci poza odpowiedziami na pytania zamknięte (gdzie nie mieli możliwości wyboru innej odpowiedzi niż ta, która znalazła się w kafeterii) mogli również opisywać negatywne zjawiska swoimi własnymi słowami⁴.

STRUKTURA STRATEGII

Na część diagnostyczną *Strategii*, poza wstępem, zakończeniem składają się następujące części:

- ŁAD PRZESTRZENNY I PROBLEMY MIESZKANIOWE
- LUDNOŚĆ : MIESZKAŃCY I RODZINY
- POMOC SPOŁECZNA
- KULTURA - EDUKACJA – ZDROWIE
- RYNEK PRACY
- BEZPIECZEŃSTWO

Elementem kluczowym każdej części jest rozdział „Wnioski”. Znajduje się tam podsumowanie wcześniejszych analiz. **Jednocześnie to we wnioskach właśnie zawarliśmy przesłanki do *Strategii rozwiązywania problemów społecznych Świątchłowic do roku 2030*.**

Nie wszystkie konkluzje jednak nadają się na takie przesłanki. Każdy z wniosków opisuje wprawdzie konkretny problem. Nie każdy jednak problem, nawet jeśli jest niezwykle dokuczliwy dla społeczności miasta, może być rozwiązany przez władze lokalne. Niektóre zjawiska mają wymiar, przede wszystkim, strukturalny lub ich charakter bądź natężenie wykracza poza możliwości społeczności lokalnej i władz samorządowych. Bezrobocie z pewnością jest takim problemem. Podobnie jak negatywne zjawiska demograficzne, zapaść społeczno – kulturowa wykluczonych grup społecznych, degradacja środowiska czy dekapitalizacja komunalnego zasobu mieszkaniowego. Zjawiska te, nawet jeśli nie kwalifikują się do grupy problemów społecznych miasta, to z pewnością problemy te determinują. Ich skala jednak i zasięg nie dają się często objąć ani krótkotrwałą perspektywą czasową ani kompetencjami miejskich instytucji zarządczych.

ŁAD PRZESTRZENNY I PROBLEMY MIESZKANIOWE

⁴ Stosując opisany tryb prezentacji wyników ankiety chcemy jednocześnie udostępnić czytelnikowi rozkłady odpowiedzi na wszystkie pytania. Razem z danymi społeczno – demograficznymi badanych zamieszczamy je w aneksie.

Dzięki podjętym działaniom miasto dysponuje względnie uporządkowaną przestrzenią by poprzez odpowiednie zabiegi planistyczne i lokalne regulacje prawne osiągnąć pożądaną strukturę przestrzenną i funkcjonalną. Kwestia ta ma istotne znaczenie dla łagodzenia konfliktów przestrzennych obniżających jakość życia mieszkańców miasta, a także dla przyspieszenia prac zmierzających do silniejszego zintegrowania Świętochłowic z Chorzowem i Rudą Śląską w Miejski Obszar Funkcjonalny. Gmina przyspieszyła prace nad opracowaniem planu zagospodarowania przestrzennego. Obecnie pokrycie powierzchni planami miejscowymi wynosi 79%. Przebieg komunalizacji mienia został również przyspieszony. Miasto sukcesywnie przejmuje grunty niezbędne do inwestycji infrastrukturalnych i tereny dla budownictwa mieszkaniowego. Miasto dla dalszego rozwoju musi dysponować gruntami pod inwestycje mieszkaniowe i inne inwestycje komunalne. Przypomnieć w tym miejscu wypada, że Świętochłowice są najgęściej zaludnionym miastem na prawach powiatu w województwie śląskim. W 2012 roku na 13 km² mieszkało 52372, czyli 3935 osób na jednym kilometrze kwadratowym⁵. W miarę możliwości porządkowana jest struktura własnościowa zasobów mieszkaniowych znajdująca się w administrowaniu miasta. Rzecz jest o tyle trudna, że potencjalni właściciele budynków i ich spadkobiercy rozproszyli się po świecie i ustalenie praw własnościowych jest bardzo czasochłonne.

Oczywisty jest również fakt, że Świętochłowice nie mogą jak inne miasta, z racji swego położenia w konurbacji górnośląskiej, „rozlewać” się przestrzennie poprzez przyłączanie do miasta wsi podmiejskich. Gminie pozostaje zatem racjonalne gospodarowanie gruntami znajdującymi się w obszarze miasta.

Według informacji Miejskiego Przedsiębiorstwa Gospodarki Lokalowej, Gmina - oprócz własnego zasobu mieszkaniowego - administruje zasobem mieszkaniowym należącym do osób prywatnych: 173 budynkami z 1747 mieszkaniami oraz do skarbu państwa: 2 budynkami z 13 mieszkaniami⁶, ponosząc przy tym określone koszty związane z konserwacją i utrzymaniem tych zasobów.

W Świętochłowicach brak jest dostatecznej liczby mieszkań socjalnych. Według stanu na dzień 12 grudnia 2013 roku było ich zaledwie 207, skupionych w 99. budynkach mieszkalnych.

ZASOBY MIESZKANIOWE

⁵Województwo Śląskie 2013. Podregiony, powiaty, gminy, US Katowice, Katowice 2013, s. 126-127.

⁶Informacja o zarządzanym zasobie, MPGL, Świętochłowice 2013.

Według danych statystycznych w 2012 roku było w Świętochłowicach 22360 mieszkań.

Tabela 1 Zasoby mieszkaniowe Świętochłowic na tle sytuacji mieszkaniowej w województwie i subregionie katowickim

PRZEKRÓJ TERYTORYALNY	MIESZKA- NIA	LICZBA IZB W MIESZKA- NIU	LICZBA OSÓB NA JEDNO MIESZKA- NIE	LICZBA OSÓB NA JEDNĄ IZBĘ	POW. UŻ. W M ² MIESZKA- NIA	POW. UŻ. W M ² NA 1 OSOBE
Woj. śląskie	1713135	3.73	2.69	0.72	69.6	25.8
Subregion katowicki	329163	3.26	2.30	0.71	56.9	24.7
Świętochłowice	22360	3.04	2.34	0.77	50.9	21.7

Źródło: „Zintegrowana Strategia Rozwoju Chorzowa, Rudy Śląskiej, Świętochłowic”, Respublic 2014, s. 21

Z porównania tych podstawowych wskaźników charakteryzujących sytuację mieszkaniową w województwie, regionie i mieście wynika, że mieszkania świętochłowickie były przeciętnie mniejsze i bardziej zagęszczone. Potwierdzają to pośrednio dane dotyczące liczby izb w świętochłowickich mieszkaniach.

Tabela 2 Mieszkania stale zamieszkiwane w gminie Świętochłowice wg liczby izb w 2011 roku

LICZBA IZB W MIESZKANIU	N (21422)	%
1	482	3.2
2	5947	27.8
3	8822	41.2
4	4856	22.7
5 i więcej	1315	6.1

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Ale wnosić również należy, że w przywołanych przekrojach terytorialnych, w strukturze gospodarstw domowych użytkujących mieszkania znaczący udział mają gospodarstwa dwuosobowe oraz jednoosobowe. Niestety aktualny sposób agregacji informacji statystycznych dotyczących struktury gospodarstw domowych uniemożliwia analizę tego aspektu sytuacji mieszkaniowej w województwie, subregionie i mieście. Brak jest bowiem tabel krzyżowych: gospodarstwa domowe w mieszkaniach oraz rodziny w mieszkaniach. Dysponujemy tylko danymi z NSP 2011 dotyczącymi liczby i struktury świętochłowickich gospodarstw domowych.

Tabela 3 Gospodarstwa domowe w 2011 roku

GOSPODARSTWA DOMOWE	N=22231	%
Gospodarstwa domowe jednoosobowe	6497	29.2
2 osoby w gospodarstwie	6673	30.0

Tabela 3 Gospodarstwa domowe w 2011 roku

GOSPODARSTWA DOMOWE	N=22231	%
3 osoby w gospodarstwie	4811	21.6
4 osoby w gospodarstwie	3126	14.1
5 i więcej osób w gospodarstwie	1124	5.0

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W roku spisowym było 22 231 gospodarstw domowych użytkujących stale 21 473 mieszkań. Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym wynosiła 2.38. Prawie 60% ogółu gospodarstw domowych to gospodarstwa małe, jedno i dwuosobowe. Gospodarstw 4 i więcej osobowych było niespełna 20% ogółu. Wskaźnik współzamieszkiwania gospodarstw domowych wynosił 1.035, co świadczy o dobrej sytuacji mieszkaniowej w mieście. Zważywszy na bardzo niskie tempo budownictwa mieszkaniowego po 1989 roku, tę dobrą statystycznie sytuację zawdzięczamy z jednej strony systematycznemu obniżaniu diety w polskich rodzinach, z drugiej zaś stałemu odpływowi mieszkańców z miasta. Odrębną kwestią natomiast pozostaje względne dopasowanie struktury zasobów mieszkaniowych do struktury gospodarstw domowych je użytkujących.

Tabela 4 Mieszkania stale zamieszkane wg liczby osób na izbę w 2011 roku

OGÓŁEM	LUDNOŚĆ	MIESZKANIA
	N= 52912	N=21473
Poniżej 0.5 osoby na 1 izbę	3865	3423
0.5 - 0.9 osoby na 1 izbę	17440	9065
jedna osoba na 1 izbę	13031	4642
1,01-1.49 osoby na 1 izbę	7028	1654
1.50-1.99 osoby na 1 izbę	5510	1386
2.0-2.99 osoby na 1 izbę	4939	1028
3 i więcej osób na 1 izbę	1002	173

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Dane z tabeli 4 wskazują, że w co piątym mieszkaniu (20.8% ogółu) na jedną izbę przypadało więcej niż jedna osoba. Przy czym należy pamiętać, że w metodologii GUS, przez izbę rozumie się pomieszczenie o trwałych ścianach, z bezpośrednim dziennym oświetleniem o powierzchni użytkowej 4 i więcej m². Możemy przyjąć, że co najmniej 1/5 zasobów mieszkaniowych była nadmiernie zagęszczona.

Dodatkowe charakterystyki sytuacji mieszkaniowej w Świętochłowicach zamieszczamy w kolejnych tabelach.

Tabela 5 Mieszkania wg roku budowy i powierzchni użytkowej w m² w 2011 roku

ROK BUDOWY	POWIERZCHNIA UŻYTKOWA W M ²								
	OGÓ- ŁEM	PONIŻEJ 30	30- 39	40- 49	50- 59	60- 79	80- 99	100- 119	120 I WIĘ- CEJ
Przed 1918	7122	488	2952	1415	1135	732	252	88	49
1918-1944	1289	44	183	234	191	350	132	85	69
1945-1970	3856	183	1156	1405	755	209	49	60	37
1971-1978	3085	147	870	1309	638	90	25	72	34
1979-1988	4980	7	618	943	1412	1795	15	136	54
1989-2002	918	3	121	204	280	275	7	9	19
2003-2007	40	-	-	-	-	1	1	-	38
2008-2011	55	--	--	--	5	15	6	2	27
Razem	21473	877	5914	5535	4331	3486	497	455	327

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Prawie co trzecie mieszkanie miało co najwyżej 39 m², czyli nie przekraczało tzw. M3, oszczędnościowego gomułkowskiego normatywu obowiązującego w budownictwie spółdzielczym do 1973 roku (a praktycznie, nawet do 1975). Bowiem budowa zaprojektowanych bloków pod rządami tego normatywu przed 1973 była siłą rzeczy kontynuowana po wprowadzeniu nowego normatywu. Ten poślizg inwestycyjny powodował, że mieszkania w tzw. oszczędnościowym normatywie były wznoszone po wprowadzeniu nowego normatywu.

Tabela 6 Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczne

WYPOSAŻENI	MIESZKANIA (OGÓŁEM = 21473)	%
Wodociąg z sieci	21250	99.0
Wodociąg lokalny	147	0.68
Bez wodociągu	70	0.32
Ustęp splukiwany	18058	84.1
Ciepła bieżąca woda	16011	76.6
Łazienka	18070	84.15
Co zbiorowe	11159	52.0
Co indywidualni	2962	13.8
Piece na paliwa stałe	6652	30.9
Piece na energię elektryczną	145	0.7

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Proces prywatyzacji zasobów mieszkaniowych był w Świętochłowicach dość intensywny i dotyczył wszystkich dysponentów mieszkań. Jeszcze w 2002 roku własnością gminy było 6968 mieszkań, a osoby fizyczne posiadały jedynie 4303 mieszkania.

Tabela 7 Zasoby mieszkaniowe wg form własności w 2007 roku

FORMY WŁASNOŚCI	OGÓŁEM=21879	%
Gmina	6476	29.6
Spółdzielnia mieszkaniowa	8432	38.5
Zakłady	465	2.1
Osoby fizyczne	6506	29.7

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Według NSP 2011 na 21473 mieszkań stale zamieszkanym do osób fizycznych należało 12007 mieszkań, czyli 55.9% ogółu, mieszkaniowy zasób gminy stanowiło 4337 mieszkań, a pozostałych podmiotów (spółdzielni mieszkaniowych) 5129 mieszkań, czyli 23.9% ogółu zasobów. Ludność Świętochłowic licząca 52912 osób zamieszkiwała odpowiednio: 30265 osób w mieszkaniach stanowiących własność osób fizycznych (co stanowi 57.2% ogółu mieszkańców), 10591 osób w zasobie komunalnym (20%). W zasobach spółdzielczych mieszkało 23.9% ogółu.

GOSPODAROWANIE GMINNYM ZASOBEM MIESZKANIOWYM

Najbardziej kłopotliwym aktywem przejętym przez samorządy terytorialne były mieszkania komunalne stanowiące wcześniej własność państwa. Nawet najbogatsze gminy miejskie nie były w stanie, przy określanych przez państwo stawkach czynszu, przywrócić walorów użytkowych zdekapitalizowanym zasobom mieszkaniowym. Jak zresztą wynika z badań, praktycznie żaden samorząd nie zdecydował się na podwyższanie czynszów do górnych stawek dopuszczanych przepisami prawa. Za umiarkowanymi stawkami przemawiały względy ekonomiczne i społeczne. Co prawda stawki nie gwarantowały środków na utrzymanie substancji mieszkaniowej, ale z drugiej strony nie wpędzały użytkowników mieszkań w pułapkę zadłużenia lokali. Kwestią ekonomiczną było bowiem, na ile użytkownicy mieszkań komunalnych, podobnie jak i mieszkań spółdzielczych, byłiby w stanie sprostać takim podwyżkom. Przy wysokich czynszach rosłaby liczba najemców zalegających z opłatami za wynajem lokali. Innymi słowy miasto traciłoby i tak skromne (niedostateczne) przychody z czynszów. W Świętochłowicach w 2011 roku 1220 osób zalegało z czynszem, w tym 676 najemców powyżej trzech miesięcy. Kwota zaległości wynosiła 3156,7 tys. złotych, w tym zaległości powyżej trzech miesięcy wynosiły 2729 tys. złotych, czyli 86.45% ogółu zaległości⁷. Według cytowanej już informacji MPGL ściągalskość należności od lokatorów wynosiła w 2013 roku (wraz z windykacjami) około 67%. Zaległości w opłatach na dzień 30 listopada 2013 roku wynosiły około 42 500 000 złotych.⁸

⁷ Bank Danych Lokalnych GUS.

⁸ Informacja o zarządzaniu zasobem, MPGL, Świętochłowice 2013.

Zarządzanie zasobem komunalnym jest bardzo trudnym wyzwaniem dla każdej władzy lokalnej. Ewentualna eksmisja najemcy z zasobu komunalnego bądź spółdzielczego wymusza na gminie zapewnienie lokalu zastępczego (socjalnego). Zgodnie z *Ustawą o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy* i zmianie Kodeksu Cywilnego z 2001 czerwca 2001 roku (DZ. U. z 2005r, nr 31, poz.266, ze zm.) nie ma eksmisji na bruk. W przypadku braku lokali zastępczych dla eksmitowanych miasto ponosi dodatkowe koszty obciążające budżet miejski.

Zgodnie z istniejącymi regulacjami prawnymi miasto sprzedawało mieszkania dotychczasowym najemcom. Nie można jednak wyzbyć się całkowicie zasobu mieszkaniowego. Miasto potrzebuje rezerwy mieszkań na mieszkania socjalne, dla „deleżowanych” użytkowników z budynków zagrożonych katastrofą, dla wykwaterowanych najemców z budynków przeznaczonych do remontu kapitalnego itp. Dla sprawnej, efektywnej i niezbyt rozciągniętej w czasie rewitalizacji również konieczna i niezbędna jest tego rodzaju rezerwa. Zakres bieżących remontów w Świętochłowicach w budynkach komunalnych i zasobach prywatnych pozostających pod zarządem Gminy oszacowano w 2013 roku na 29 044 700 złotych⁹.

Nie sądzimy, by gospodarowanie zasobami komunalnymi w Świętochłowicach różniło się od tej powszechnej praktyki. Z wyników kontroli NIK wynika, że większość skontrolowanych samorządów terytorialnych nie realizowała żadnych przedsięwzięć inwestycyjno-budowlanych. Innymi słowy nie budowała mieszkań komunalnych¹⁰. „W 2004 w gminie Świętochłowice nieuregulowany był stan własności 206 budynków z 2067 lokalami tj. odpowiednio 32.1% i 24.2% całego zasobu, a w 2006 -200 budynków z 2011 lokalami mieszkalnymi tj. 31.5% i 23.6% całego zasobu mieszkaniowego”¹¹. W raporcie pokontrolnym NIK czytamy, że miasto miało problemy z zapewnieniem mieszkań socjalnych. W 2004 roku rozpatrzono 45.7% wniosków pozytywnie, w 2005 - 45.5%, a w 2006 - 43.2%. Tylko 50% tych spraw zakończyło się podpisaniem umowy najmu. Średni czas oczekiwania na mieszkanie socjalne przekraczał trzy lata¹².

⁹ Tamże

¹⁰ Informacja o wynikach kontroli realizacji przez gminy zadań w zakresie zaspokajania potrzeb mieszkaniowych, KSR-41011/07, NIK, Warszawa kwiecień 2008, s. 26.

¹¹ Tamże, s. 34.

¹² Protokół kontroli z dnia 18.05.2007 NIK Delegatura w Katowicach, s. 24.

Tabela 8 *Zamieszkujący w lokalach gminnych w miastach na prawach powiatu subregionu katowickiego*

SUBREGION KATOWICKI	LUDNOŚĆ FAKTYCZNIE ZAMIESZKAŁA	LICZBA MIESZKAŃ KOMUNAL- NYCH	% OGÓŁU	LICZBA LOKALI SOCJALNYCH	% OGÓŁU
Chorzów	112697	13987	10.15	1015	0.58
Katowice	306826	36542	11.91	1564	0.51
Mysłowice	74865	4580	6.12	741	0.99
Ruda Śląska	142950	8011	5.60	594	0.42
Siemianowice Śląskie	70291	13354	19.0	1357	1.03
Świętochłowice	53798	6680	12.42	546	1.01

Źródło: „Raport na temat mieszkalnictwa w miastach na prawach powiatu Województwa Śląskiego” przygotowany przez Alinę Muzioł-Węclawowicz (skrót)

Przywołane dane w zakresie liczby mieszkań socjalnych dotyczą zarówno lokali socjalnych, których umowy najmu zawierane są na czas oznaczony, jak również lokali o czynszu socjalnym, na które zawarto umowy najmu na czas nieoznaczony, ale z uwagi na standard lokalu oraz sytuację materialną najemcy na jego wniosek można było dokonać przekwalifikowania czynszu. Według danych podanych przez MPGL na dzień 12 grudnia 2013 r. liczba lokali socjalnych wynosiła 207. Nie kusząc się o precyzję w ustaleniu faktycznej liczby mieszkań, konieczne jest podkreślenie faktu, że miasto jest zobowiązane dostarczyć lokale socjalne eksmitowanym wyrokiem sądu użytkownikom mieszkań spółdzielczych i prywatnych. Brak mieszkań dla tychże eksmitowanych generuje określone zobowiązania finansowe w stosunku do właścicieli tych mieszkań. Zbyt mała liczba mieszkań socjalnych praktycznie uniemożliwia racjonalne gospodarowanie własnym zasobem mieszkaniowym a przede wszystkim utrudnia dełozowanie do lokali socjalnych najemców, którzy mimo względnie dobrej sytuacji materialnej przez bardzo długi okres nie płacą za czynsz.

Problemy te mają charakter palący i powinny być, zdaniem badanych rozwiązane natychmiast lub w perspektywie co najwyżej najbliższych 5 lat. Sądzi tak:

- **75.0%** w odniesieniu do problemu braku tanich mieszkań komunalnych,
- **63.9%** w odniesieniu do problemu braku tanich mieszkań socjalnych dla najuboższej młodzieży rozpoczynającej dorosłe życie (co najczęściej dotyczy osób wychodzących z pieczy zastępczej); taki sam odsetek kwalifikuje jako problem – brak mieszkań socjalnych dla rodzin wychowujących dzieci,
- **55.5%** w odniesieniu do problemu braku mieszkań chronionych,
- **75.0%** w odniesieniu do złego stanu technicznego mieszkań komunalnych.

Świętochłowice miały najwyższy wskaźnik mieszkań gminnych na 1000 mieszkańców, najwięcej wśród miast na prawach powiatu. Następne były: Chorzów - 93, Zabrze - 92, Bytom - 83 mieszkania na 1000 mieszkańców. Stawki czynszu w tych

mieszkaniach nie należały do najniższych w województwie Śląskim. Pod względem ich wysokości (4.37 zł/m²) Świętochłowice plasowały się w lipcu - sierpniu 2011 roku na 5. miejscu. Wyższe od Świętochłowic stawki czynszu posiadały kolejno: Chorzów - 6.34 zł/m², Ruda Śląska - 5.16, Dąbrowa Górnicza - 4.84, Rybnik - 4.54. W całym Województwie Śląskim niezaspokojone potrzeby mieszkaniowe powiatów grodzkich wynosiły 1/3 istniejących zasobów mieszkaniowych gmin, 23.7% zasobów komunalnych i 28.9% zasobów socjalnych. Z analizy autorki raportu wynika, że gminy niechętnie ubiegały się o finansowanie ociepleń budynków z budżetu centralnego i z Funduszu Dopłat na mieszkania socjalne. Z badań ankietowych komentowanych przez autorkę wynika, że część miast nie przywiązywała wagi do proponowanych zmian ograniczających przejmowanie mieszkań gminnych przez spadkobierców zmarłego użytkownika¹³. Jeśli idzie o Świętochłowice, to dotychczasowy sposób gospodarowania zasobem mieszkaniowym stanowi potwierdzenie wniosków autorki, w myśl których, mimo trudnej sytuacji budżetu miasta, nie ubiegano się w poprzednich latach o środki na termoizolację budynków, ani też o środki z Funduszu Dopłat.

W uchwalonym 27 lutego 2013 roku trzecim z kolei „Wieloletnim Programie Gospodarowania Zasobem Mieszkaniowym Gminy Świętochłowice na lata 2013-2017” znalazły się aktualne informacje dotyczące stanu technicznego budynków, ich wyposażenia w instalacje oraz założenia dotyczące sposobu gospodarowania zasobem. W 2013 roku miasto posiadało 218 budynków, z czego tylko 30, 13.76% ogółu budynków komunalnych było w dobrym stanie technicznym, 85.32% w dostatecznym, a 2 budynki posiadały nakaz PINB o opróżnieniu i rozbiórce. Ponadto gmina posiadała udział w budynkach wspólnot mieszkaniowych¹⁴.

Strategicznym celem gminy jest systematyczne zbywanie zasobu mieszkaniowego znajdującego się w budynkach zarządzanych przez wspólnoty mieszkaniowe. Jego uzasadnieniem jest ponoszenie zbyt wysokich kosztów utrzymywania wspólnego zasobu.

WNIOSKI

- 1. W zasobach mieszkaniowych miasta dominuje zabudowa wielorodzinna podobnie jak i w większości miast polskich. Mieszkania w tej zabudowie mają relatywnie niskie walory użytkowe. Po części wynika to z przemysłowo-robotniczego charakteru miasta, stąd nawet mieszkania przedwojenne są mieszkaniami o małej powierzchni użytkowej. Powojenne budownictwo niewiele w tej kwestii zmieniło. Przypomnieć należy, że dopiero od maja 1973 roku obowiązywał normatyw urbanistyczno-architektoniczny zezwalający na budowę relatywnie większych mieszkań. Jeśli założyć, że pierwsze takie budynki zostały**

¹³Tamże, s.12.

¹⁴ Znów mamy rozbieżności danych; według MPGL miasto posiadało 220 budynków mieszkalnych.

oddane do użytku w latach 1975-1978 to można oszacować, że około 60% substancji mieszkaniowej to mieszkania małe i niezbyt funkcjonalne.

2. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego mają pierwszorzędne znaczenie również dla rozwoju infrastruktury przemysłowej. Ich uzupełnienie nie przełoży się wprawdzie w sposób bezpośredni na nowe inwestycje, które mogą zaowocować wzrostem miejsc pracy. Ich brak skutecznie jednak ten proces opóźnia.
3. Koniecznym jak się zdaje jest uporządkowanie struktury własnościowej budynków i mieszkań, czyli przekazanie potencjalnym właścicielom zasobu prywatnego pozostającego pod zarządem miasta lub jego komunalizacja.
4. Niepokoić musi powolne tempo wzrostu liczby mieszkań socjalnych w Świętochłowicach, zważywszy chociażby na liczbę osób i rodzin korzystających z różnych form wsparcia pomocy społecznej.
5. Niewiele należy się spodziewać jeśli idzie o egzekucję zaległych czynszów, szczególnie większych (przekraczających trzy miesiące) zaległości. W naszym przekonaniu, w istniejącym stanie prawnym można co najwyżej przymuszać użytkowników do zamiany mieszkań. Poprzez w miarę agresywną politykę w tym zakresie, można by uzyskać lepszą korelację pomiędzy wielkością mieszkania, a liczbą osób w gospodarstwie je użytkującym i tym samym zmniejszyć sygnalizowane wcześniej zagęszczenie mieszkań.

LUDNOŚĆ: MIESZKAŃCY I RODZINY

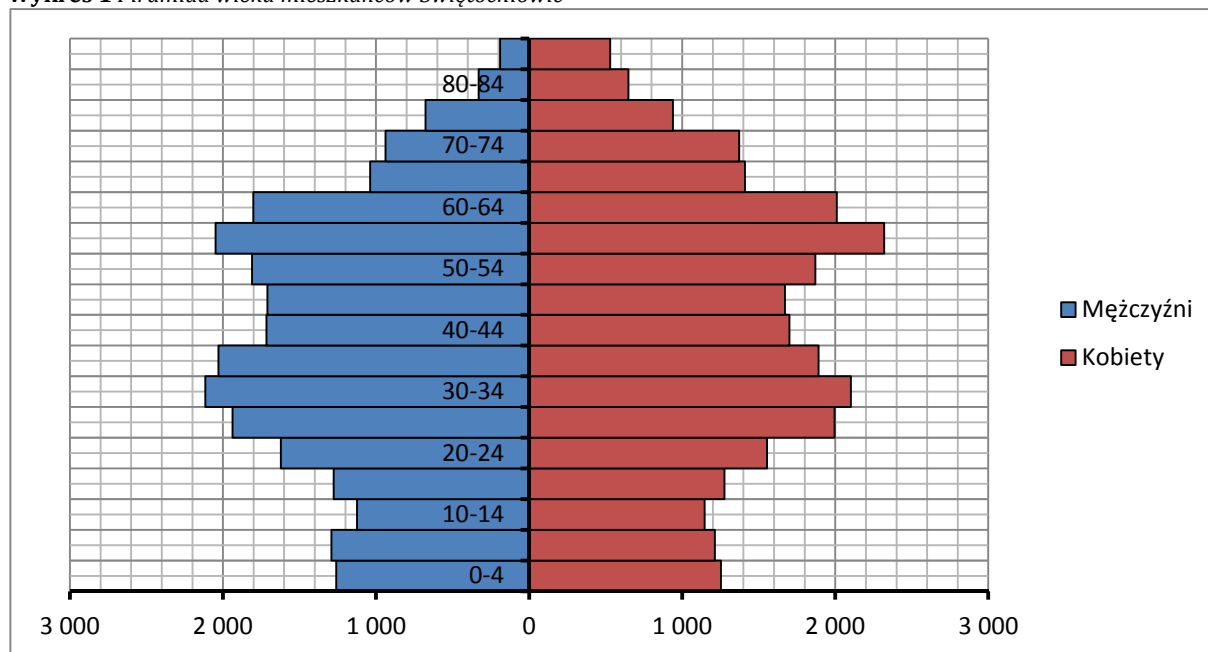
Jak już podkreślaliśmy na wstępie, Świętochłowice to miasto o najwyższym wskaźniku zagęszczenia. Poniżej przedstawiamy podstawowe charakterystyki społeczno – demograficzne mieszkańców oraz opisujemy sposób organizacji życia w rodzinach.

PROBLEMY DEMOGRAFICZNE MIASTA

Społeczeństwo polskie jest w fazie drugiego przejścia demograficznego. Z badań procesów demograficznych wynika generalna prawidłowość: im później dane społeczeństwo wchodziło w pierwsze przejście demograficzne tym dynamika zmian demograficznych była gwałtowniejsza i przebiegała w krótszym okresie. Podobnie jest z drugim przejściem demograficznym, które w krajach zachodnioeuropejskich

w latach 60-tych zmieniało strukturę demograficzną społeczeństw, a w krajach Europy Środkowo Wschodniej proces ten rozpoczął się w latach dziewięćdziesiątych. Zachodził więc równolegle ze zmianami systemowymi. Według GUS już w 1990 roku współczynnik dzietności nie gwarantował zastępowalności pokoleń. W 2012 roku TFR (*Total Fertility Rate*) wynosił dla Polski 1.3, w miastach 1.21 a na wsi 1.43¹⁵. Na relatywnie szybki przebieg procesów demograficznych ilustrowanych współczynnikiem dzietności wpływ miały nie tylko zmiany ekonomiczne i społeczne, ale również brak konsekwentnej polityki prorodzinnej.

Wykres 1 Piramida wieku mieszkańców Świętochłowic

Źródło: Bank Danych Lokalnych (zaznaczono co drugi przedział wiekowy)

Na sytuację demograficzną poszczególnych układów osadniczych wpływają również migracje, im większy ośrodek miejski tym większą liczbę migrantów przyciąga. Szukają oni bowiem szans dla siebie na zróżnicowanym rynku pracy. Salda migracji nie są co prawda zbyt precyzyjną miarą przepływów ludnościowych, obejmują bowiem tylko tych migrantów, którzy dopełnili obowiązków meldunkowych, ale inną rokroczną metodą pomiaru nie dysponujemy. Procesy zachodzące w populacji Świętochłowic potwierdzają powyższe uwagi. Systematycznie spada liczba ludności. Autorzy opracowania *Świętochłowice 2013. Analiza sytuacji społeczno-gospodarczej miasta* wiążą spadek populacji Świętochłowic ze stałym ujemnym przyrostem naturalnym ludności datującym się od 1995 roku oraz ujemnymi saldami migracji, szczególnie ludzi młodych, poniżej 18 roku życia¹⁶. W 2012 roku mieszkało w Świętochłowicach 52372 osób, w tym 25193 mężczyzn i 27179 kobiet. Strukturę wieku płci mieszkańców przedstawiamy na podstawie Wyników NSP

¹⁵Podstawowe informacje o rozwoju demograficznym Polski do 2013 roku(notatka informacyjna), GUS, Warszawa sty-czeń2014, s. 4.

¹⁶Świętochłowice. Analiza sytuacji społeczno-gospodarczej miasta, Świętochłowice 2014, s. 29-31.

2011 (patrz tabela 9) oraz graficznie w postaci piramidy wieku (wykres 1). Rozkłady te dobrze ilustrują przebieg procesów demograficznych w zbiorowości miasta.

Tabela 9 *Ludność Świętochłowic według płci i grup wiekowych w roku 2011*

WIEK	OGÓŁEM		MĘŻCZYŹNI		KOBIETY	
	N=51824	%	N=24913	%	N=26911	%
0-4	2515	4.85	1261	5.06	1254	4.66
5-9	2504	4.83	1291	5.18	1213	4.51
10-14	2271	4.38	1124	4.51	1147	4.26
15-19	2552	4.92	1276	5.12	1276	4.74
20-24	3176	6.13	1622	6.51	1554	5.77
25-29	3934	7.59	1938	7.78	1996	7.42
30-34	4222	8.15	2115	8.49	2102	7.81
35-39	3920	7.56	2029	8.14	1891	7.03
40-44	3416	6.59	1715	6.88	1701	6.32
45-49	3381	6.52	1710	6.86	1671	6.21
50-54	3680	7.10	1811	7.27	1869	6.95
55-59	4368	8.43	2048	8.22	2320	8.62
60-64	3813	7.36	1802	7.23	2011	7.47
65-69	2449	4.73	1039	4.17	1410	5.24
70-74	2311	4.46	938	3.77	1373	5.10
75-79	1616	3.12	676	2.71	940	3.49
80-84	978	1.89	329	1.32	649	2.41
85 i więcej	718	1.39	189	0.76	529	1.97

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Dane zawarte w powyższej tabeli wskazują wyraźnie na proces starzenia się ludności. Osób w wieku 0-19 było 18.9% zaś powyżej 64 roku życia już 15.59% ogółu. Coraz węższa staje się podstawa piramidy, przypominająca raczej pień drzewa, co wydatnie pokazuje radykalne obniżanie się udziału w zbiorowości miejskiej dzieci i młodzieży.

Zbiorowość mieszkańców w porównaniu z populacją subregionu była relatywnie gorzej wykształcona. Wykształcenie wyższe miało w subregionie 17.9%, średnie i policealne 33.3%, a zasadnicze zawodowe 24.2% ogółu mieszkańców subregionu powyżej 15 lat. Na wartość wskaźników wykształcenia populacji subregionu wpływ miały większe ośrodki miejskie, zgodnie z tendencją, że im większy ośrodek tym relatywnie wyższy odsetek osób z wykształceniem średnim i wyższym.

Tabela 10 Ludność Świętochłowic powyżej 15 roku życia wg poziomu wykształcenia i płci w 2011 roku.

WYKSZTAŁCENIE	OGÓŁEM		MĘŻCZYŹNI		KOBIETY	
	N 44247	%	N 21196	%	N 23051	%
wyższe	5606	12.66	2383	11.24	3223	13.98
średnie i policealne ogółem, w tym	13548	30.06	6031	28.45	7517	32.61
średnie i policealne średnie zawodowe	8074	18.24	4302	20.29	3772	16.36
średnie i policealne średnie ogólnokształcące	5474	12.37	1729	8.16	3745	16.24
zasadnicze zawodowe	13457	30.41	8024	37.85	5433	23.56
gimnazjalne	2247	5.07	1220	5.75	1027	4.45
podstawowe ukończone	9037	20.42	3381	15.95	5656	24.53
podstawowe niepełne i bez wykształcenia	352	0.79	157	0.74	195	0.85

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Jak wynika z zamieszczonych powyżej (tabela 10) informacji kobiety były lepiej wykształcone od mężczyzn. Dane potwierdzają generalną prawidłowość o nieco odmiennych wyborach i ścieżkach edukacyjnych kobiet i mężczyzn. Ci ostatni relatywnie częściej wybierali szkoły zawodowe : zasadnicze i średnie, kobiety zaś licea ogólnokształcące.

Tabela 11 Ludność w wieku 15 i więcej lat według stanu cywilnego prawnego i płci w 2011 roku

STAN CYWILNY	OGÓŁEM		MĘŻCZYŹNI		KOBIETY	
	N 45663	%	N 21833	%	N 23830	%
kawalerowie (panny)	13015	28.50	7316	33.51	5699	23.91
żonaci (zameżne)	24732	54.16	12457	57.05	12275	51.51
wdowcy (wdowy)	4988	10.92	772	3.53	4216	17.69
rozwiedzeni (rozwiedzione)	2562	5.61	1095	5.015	1467	6.15
nieustalony	365	0.79	193	0.88	172	0.72

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Zwrócić należy uwagę na wysokie odsetki osób formalnie samotnych: owdowiałych, rozwiedzionych i stanu wolnego. W zbiorowości Świętochłowiczian stanowią oni aż 45% ogółu mieszkańców (tabela 11). Dane te częściowo potwierdzają prawidłowość drugiego przejścia demograficznego, niską skłonność do formalizowania związków oraz fakt częstszego wdowieństwa kobiet, ich dłuższego życia, nadumieralności mężczyzn, jak również i z faktu, że owdowiali mężczyźni statystycznie częściej niż wdowy zawierają ponowne związki małżeńskie lub tworzą związki partnerskie. Oczywiście największą grupę stanowili żonaci mężczyźni i zameżne kobiety.

Tabela 12 Ludność wg płci i głównego źródła utrzymania w 2011 roku

OGÓŁEM	OGÓŁEM		MĘŻCZYŹNI		KOBIETY	
	N 53150	%	N 25601	%	N 27549	%
praca najemna poza rolnictwem	17427	32.79	9555	37.32	7872	28.57
praca na rachunek własny lub dochody z wynajmu	1437	2.70	876	3.42	561	2.04
praca w rolnictwie	27	0.05	12	0.05	15	0.05
niezarobkowe źródło utrzymania (emerytura)	10037	18.88	4708	18.39	5328	19.34
niezarobkowe źródło utrzymania (renta)	3716	6.99	1320	5.16	2396	8.70
pozostałe źródła	2730	5.14	1305	5.10	1425	5.17
utrzymywani	15392	28.96	6707	26.20	8685	31.53
nieustalone	2384	4.49	1117	4.36	1267	4.60

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Mieszkańcy Świętochłowic utrzymują się przede wszystkim z pracy najemnej poza rolnictwem. Tylko 2.7% ogółu prowadzi działalność ekonomiczną na własny rachunek. Zważywszy na fakt, że w tej kategorii mieści się również, wymuszane sytuacją na rynku pracy, samozatrudnienie, stwierdzić należy, że przedsiębiorczość, rozumiana jako prowadzenie własnych firm nie jest cechą dominującą wśród mieszkańców miasta. Dla co czwartego mieszkańca głównym źródłem dochodu była emerytura bądź renta. Prawie co trzeci mieszkaniec (28.96% ogółu) nie posiadał własnych źródeł dochodu. Na podstawie posiadanych informacji, nie potrafimy stwierdzić, czy są to trwale bezrobotni, pozbawieni zasiłków i nie poszukujący pracy, czy też trzon tej podgrupy stanowią bierne zawodowo kobiety, zajmujące się domem i rodziną, czyli gospodynie domowe.

Tabela 13 Ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci w 2011 roku

WIEK	OGÓŁEM		MĘŻCZYŹNI		KOBIETY	
	N 51824	%	N 24913	%	N 26911	%
przedprodukcyjny	8723	16.83	4372	17.55	4351	16.17
produkcyjny, w tym:	33018	63.71	17370	69.72	15648	58.15
mobilny	19787	38.18	9999	40.14	9788	36.37
niemobilny	13231	25.53	7371	29.59	5860	21.78
poprodukcyjny	10083	19.46	3171	12.73	6912	25.68

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Dane spisowe potwierdzają proces starzenia się ludności Świętochłowic. Co czwarty mieszkaniec był w wieku produkcyjnym nie mobilnym. W kolejnych latach ta grupa wiekowa będzie zasilać szeregi emerytów. Na podstawie danych statystyki publicznej niemożliwe jest stwierdzenie ile faktycznie osób, korzystając z odrębnych regulacji prawnych, przeszło na emeryturę w młodszym wieku. W wieku

produkcyjnym mobilnym było niespełna 40% ogółu mieszkańców. Grupa mieszkańców w wieku poprodukcyjnym jest o 2.63 pp większa od najmłodszej kategorii, czyli dzieci i młodzieży do 17 roku życia. Według szacunków GUS z 2012 roku w społeczeństwie polskim grupy przedprodukcyjna i poprodukcyjna zrównały się w odsetkach. Wyniósł on 18.2%¹⁷. Można wnosić, że proces starzenia się świętochłowskiej zbiorowości przebiega nieco szybciej. Pokazują to wskaźniki obciążenia demograficznego. Dla zbiorowości Świętochłowic w 2011 kształtowały się następująco:

- ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym - 57.0,
- ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym - 115.6
- ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym - 30.5¹⁸.

Tabela 14 *Ludność wg funkcjonalnych grup wieku płci*

WIEK	OGÓŁEM		MĘŻCZYŹNI		KOBIETY	
	N 51824	%	N 24913	%	N 26911	%
0-2	1464	2.82	729	2.93	735	2.73
3-6	2082	4.02	1061	4.26	1021	3.79
7-12	2810	5.42	1414	5.68	1396	5.19
13-15	1378	2.66	687	2.76	691	2.57
16-19	2108	4.07	1061	4.26	1047	3.89
20-24	3176	6.13	1622	6.51	1554	5.77
25-34	8156	15.74	4053	16.27	4103	15.25
35-44	7336	14.16	3744	15.03	3592	13.35
45-54	7061	13.62	3521	14.13	3540	13.15
55-64	8181	15.79	3850	15.45	4331	16.09
65 i więcej	8072	15.58	3171	12.73	4901	18.21

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Zamieszczone wyżej (tabela 14) informacje uzupełniają wcześniejsze konstatacje dotyczące struktury demograficznej. Dane te muszą ukierunkowywać politykę społeczną miasta na zapewnienie opieki nad najmłodszymi jego obywatelami oraz zapewnienie optymalnych warunków realizacji obowiązku szkolnego starszych kategorii wiekowych. W przypadku systemu oświaty na poziomie podstawowym i gimnazjalnym możemy mówić o specyficznej rencie demograficznej. Zmniejszanie się liczebności kolejnych roczników wchodzących w system szkolny daje szansę wykorzystania zasobów kadrowych dla zapewnienia opieki dzieciom i młodzieży

¹⁷Podstawowe informacje o rozwoju demograficznym Polski do 2013 roku(notatka informacyjna), GUS, Warszawa styczeń 2014.

¹⁸ Baza Danych Lokalnych

po lekcjach jak również w dni wolne od zajęć szkolnych. Mamy tu na myśli zajęcia sportowe wykorzystujące bazę szkół oraz zajęcia rekreacyjne i hobbystyczne rozwijające sprawność fizyczną dzieci i ich zainteresowania i umiejętności.

Brak jest organizacji zajęć i imprez sportowych poza zajęciami WF. Tak jest zapewne nie tylko w Świętochłowicach. Biorąc pod uwagę niewielkie, z racji trudnej sytuacji finansowej, możliwości korzystania z oferty rynku usług edukacyjnych i sportowych należy wskazać na lokalny system oświatowy jako ewentualnego moderatora zmian. Braki w tym zakresie widzi większość ankietowanych przez nas osób. Problemy te mają charakter palący i powinny być, zdaniem badanych rozwiązane natychmiast lub w perspektywie co najwyżej najbliższych 5 lat. Sądzi tak:

- **67.5%** w odniesieniu do problemu zbyt małej liczby bezpłatnych zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży gimnazjalnej oraz braku bezpłatnego dostępu do placówek sportowych (**58.3%** w wypadku młodzieży ponadgimnazjalnej),
- **51.3%** w odniesieniu do problemu zbyt małej liczby zajęć w dni wolne od nauki szkolnej dla dzieci i młodzieży gimnazjalnej (**58.3%** w wypadku młodzieży ponadgimnazjalnej)

A i to jest postrzegane przez respondentów jako palący problem wymagający załatwienia w perspektywie maksymalnie najbliższych 5. lat. Ich zdaniem rozwiązania powinny tu dotyczyć:

- zbyt łatwego dostępu do alkoholu (**81.1%** w odniesieniu do młodzieży co najwyżej gimnazjalnej i **80.5%** w odniesieniu do młodzieży ponadgimnazjalnej),
- zbyt łatwy dostęp do narkotyków (odpowiednio: **59.4%** oraz **61.2%**),
- agresja wśród młodzieży (**91%** w odniesieniu do młodzieży co najwyżej gimnazjalnej),
- agresja w miejscach publicznych, przestępstwa (**86.2%** w odniesieniu do młodzieży ponadgimnazjalnej).

Tabela 15 Niepełnosprawność w świetle danych NSP 2011

OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE	N 6970	%
prawnie	4169	61.35
ze stopniem znacznym	1065	15.26
ze stopniem umiarkowanym	1376	18.65
ze stopniem lekkim	1508	20.40
o nieustalonym stopniu	2200	31.00
osoby niepełnosprawne w wieku 0-15 lat z orzeczeniem o niepełnosprawności (prawne)	129	3.1
OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE TYLKO BIOLOGICZNIE	N 2693	%

osoby odczuwające ograniczenie sprawności całkowite	169	6.3
osoby odczuwające ograniczenie sprawności poważne	678	25.2
osoby odczuwające ograniczenie sprawności umiarkowane	1847	68.5

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Tabela 16 Niepełnosprawni prawnie wg ekonomicznych grup wieku w 2011 roku

GRUPY WIEKU	OGÓŁEM	ORZECZONY STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI			
		ZNACZNY	UMIARKOWANY	LEKKI	NIEUSTALONY
razem	4276	1064	1300	1442	219
w wieku przedprodukcyjnym	275	10	4	0	11
w wieku produkcyjnym, w tym:	2723	567	924	1084	148
produkcyjnym mobilnym	718	160	288	233	37
produkcyjnym nie mobilnym	2005	408	636	850	111
poprodukcyjnym	1277	487	372	358	60

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

RODZINY I GOSPODARSTWA DOMOWE

W strukturze gospodarstw domowych ujawniają się pośrednio niekorzystne zjawiska demograficzne. Prawie co trzecie gospodarstwo (29.0% ogółu gospodarstw domowych) to gospodarstwa osób samotnych.

Tabela 17 Gospodarstwa domowe wg typów w 2011 roku

GOSPODARSTWA DOMOWE	N=22230	%
jednorodzinne	14756	66.4
dwurodzinne	441	2.0
trzy i więcej rodzinne	12	0.5
nierodzinne ogółem, w tym:	7022	31.6
jednoosobowe	6497	29.2
wielooosobowe	525	2.4

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Oczywiście większość gospodarstw domowych to gospodarstwa jednorodzinne. Wielopokoleniowych gospodarstw domowych (dwurodzinnych) jest w zbiorowo-

ści niewiele, bo tylko 2.0%. Jeszcze mniej jest gospodarstw domowych trzyrodzinnych. Przywołane informacje nie pozwalają stwierdzić, na ile gospodarstwa te powstały w drodze przymusu mieszkaniowego, a na ile ich organizacja była świadomym wyborem członków rodziny.

Tabela 18 Rodziny wg typów w 2011 roku

TYPY RODZIN	OGÓŁEM=15668	%
małżeństwa razem	11286	72.0
małżeństwa bez dzieci	4477	28.6
małżeństwa z dziećmi	6809	43.4
partnerzy razem	854	5.5
partnerzy bez dzieci	382	2.4
partnerzy z dziećmi	472	3.1
matki z dziećmi	3076	19.6
ojcowie z dziećmi	452	2.9

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Różnorodność form życia rodzinnego w części została uchwycona w Spisie Powszechnym, który prócz małżeństw formalnie zawartych wyróżnia również związki partnerskie stanowiące wspólne gospodarstwo domowe. Pomijając inne alternatywne formy życia rodzinnego, co piąta rodzina z dziećmi była rodziną monoparentalną. Z racji norm kulturowych funkcjonujących w naszym społeczeństwie, bardzo mocno również zakodowanych w systemie orzekania rozwodowego, większość (19.6% ogółu) to matki samotnie wychowujące dzieci.

Tabela 19 Rodziny z dziećmi do 24 roku życia na utrzymaniu w 2011 roku

RODZINY	OGÓŁEM=10811	%
bez dzieci na utrzymaniu	3581	33.1
z dziećmi na utrzymaniu w tym:	7230	66.9
1 dziecko	4089	56.5
2 dzieci	2491	34.5
3 dzieci	451	6.2
4 i więcej dzieci	198	2.7

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Liczba dzieci w rodzinach wynosiła 15656. Z tego około 6 tysięcy miało własne źródła dochodu. Świadczy to o coraz powszechniejszej tendencji pozostawiania we wspólnym gospodarstwie domowym dorosłych i samodzielnych pod względem ekonomicznym dzieci, które tym samym przerzucają ciężar prowadzenia gospodarstwa domowego na rodziców. Niejednokrotnie również pozostają na ich utrzymaniu. Zgodnie z teorią przepływów międzypokoleniowych rodzice świadczą współcześnie dzieciom „dary czasu” zapewniając opiekę nad wnukami oraz pomagając lub prowadząc gospodarstwo domowe dzieciom, które „wyszły” z domu. Wspomagają je materialnie jak również stabilizują przestrzennie pomagając w

zdobyciu samodzielnego mieszkania lub użyczając im własnej przestrzeni mieszkaniowej. Sytuacja taka to konieczność skoro zdaniem niemal wszystkich świętochłowiczian badanych za pomocą ankiety palącymi i wymagającymi jak najszybszego rozwiązania, problemami są:

- brak pracy dla absolwentów nie posiadających doświadczenia zawodowego,
- brak możliwości zdobycia tego doświadczenia,
- brak stabilizacji na rynku pracy.

Za brakiem stabilizacji sytuacji pracowniczej idzie brak możliwości ustabilizowania sytuacji życiowej:

- brak mieszkań komunalnych dla młodzieży wchodzącej w dorosłe życie,
- brak mieszkań socjalnych dla najuboższej młodzieży.

Czytelna coraz bardziej w polskich rodzinach asymetryczność zobowiązań stawia w ostrzejszym świetle miejską starość. Najczęściej jest tak, że osoby starsze mają zapewnione jakieś warunki materialne dzięki emeryturom i rentom. Natomiast w przypadku samotności będą, niezależnie od swych chęci, skazani na system instytucjonalnego wsparcia z racji chorób i niepełności. Miasto w szybkim czasie musi być przygotowane do udzielania takowego funkcjonalnego wsparcia rosnącej liczbie osób starszych.

Wracając do powyższych danych (tabela 19): potwierdzają one wcześniejsze uwagi o społecznych konsekwencjach drugiego przejścia demograficznego. Ponad połowa rodzin w okresie spisu była rodzinami z jednym dzieckiem. Co trzecia miała dwoje dzieci. Rodzin wielodzietnych było w sumie 8.9% ogółu rodzin z dziećmi na utrzymaniu. System instytucjonalny miasta winien szczególną opieką otaczać rodziny niepełne oraz rodziny wielodzietne udzielając im szerokiego wsparcia ekonomicznego i pomocy w realizacji funkcji opiekuńczych i wychowawczych. Jest bowiem w miarę oczywiste, że są to, w warunkach gospodarki rynkowej, rodziny szczególnie narażone na ubóstwo i wszystkie negatywne konsekwencje z niego wynikające. Przeciętna liczba dzieci na utrzymaniu w rodzinach świętochłowickich wynosiła 1.56.

Tabela 20 Migracje wg ekonomicznych grup wieku na pobyt stały w roku 2005 i 2013

MIGRACJE		WIEK PRZED PRODUKCYJNY	WIEK PRODUKCYJNY	WIEK POPRODUKCYJNY
zameldowanie z innych powiatów	2005	113	427	22
	2013	98	351	24
wymeldowanie do innych powiatów	2005	181	539	36
	2013	160	542	54
zameldowanie z zagranicy	2005	1	8	15
	2013	2	9	1
wymeldowanie za- granicę	2005	15	119	4
	2013	9	71	5
saldo migracji		- 82	- 223	- 18

	2013	- 69	- 254	- 34
--	------	------	-------	------

Ujemne salda migracji w okresie 2005-2013 miało całe województwo śląskie, w tym również subregion katowicki. Sytuacja Świętochłowic jest potwierdzeniem tezy, że wraz z procesami dezindustrializacji Górnego Śląska systematycznie malała jego atrakcyjność tak dla migrantów zewnętrznych jak też i jego mieszkańców. Wewnętrzne przepływy migracyjne, jak można sądzić z literatury przedmiotu, kierowały się w stronę większych miast górnośląskiej konurbacji, czyli ze Świętochłowic migranci przemieszczali się do Katowic i innych większych miast. Salda migracji jak już wcześniej pisaliśmy nie są precyzyjnym pomiarem przepływów ludnościowych. Istnieje bowiem specyficzna i, jak można sądzić z badań i obserwacji, „szara strefa”, czyli migranci, którzy z różnych powodów nie dopełnili formalnego obowiązku wymeldowania z pobytu i zameldowania w nowym miejscu pobytu. W przypadku większych miast liczba takich migrantów może być bardzo duża. Na przykład dla Wrocławia szacujemy, że wynosi ona około 60 tysięcy. Oczywiście w przypadku mniejszych miast, takich jak Świętochłowice, ich liczba będzie znacznie mniejsza.

WNIOSKI

1. System miejski ma ograniczone możliwości wpływu na sytuację demograficzną powodowaną zmianami cywilizacyjnymi (drugie przejście demograficzne) oraz niedostatkami i niekonsekwencjami polityki rodzinnej państwa, a poprawniej rzecz ujmując jej brakiem.
2. Niekorzystne zjawiska demograficzne można częściowo łagodzić własną polityką społeczną nastawioną na wyrównywanie deficytów ekonomicznych, funkcjonalnych i społecznych rodzin najbardziej zagrożonych ubóstwem. Dotyczy to przede wszystkim rodzin wielodzietnych i niepełnych. Na nich powinna koncentrować się uwaga władz lokalnych. Począwszy od zapewnienia im godziwych warunków mieszkaniowych, a na innych formach wsparcia skończywszy.
3. Należy wykorzystać sytuację niżu demograficznego, specyficzną „rentę demograficzną” dla zapewnienia jak najlepszej opieki nad dziećmi i młodzieżą.
4. Miasto ma ograniczony wpływ na decyzje migracyjne swoich mieszkańców. Należy raczej podnosić jakość życia, wzbogacać system konsumpcji zbiorowej by Świętochłowice stały się przyjazną przestrzenią dla różnych kategorii mieszkańców.
5. Czynnikiem wypychającym z miasta są, jak zwykle kwestie ekonomiczne, a inaczej rzecz ujmując: mało zróżnicowany i mało atrakcyjny

rynek pracy dla coraz lepiej wykształconych mieszkańców miasta, którzy usiłując realizować swe aspiracje życiowe kierują się poza dotychczasowe miejsce zamieszkania.

POMOC SPOŁECZNA

Ośrodek pomocy społecznej w Świętochłowicach posiada cztery rejony pracy socjalnej:

- rejon nr I Centrum, w którym pracuje sześciu pracowników socjalnych,
- rejon II Centrum, w którym pracuje pięciu pracowników socjalnych,
- rejon Lipiny zatrudniający siedmiu pracowników,
- rejon Chropaczów z czterema pracownikami socjalnymi.

Dwóch pracowników socjalnych zatrudnionych było w projekcie systemowym „Kompas”. Na jednego pracownika socjalnego przypada 60 środowisk. W sumie OPS w Świętochłowicach zatrudnia 35 pracowników socjalnych i 4 asystentów rodzin. Status powiatu grodzkiego spowodował, że OPS w Świętochłowicach pełni jednocześnie funkcję Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie. Według danych z 2012 roku Ośrodek sprawował kontrolę nad 51 rodzinami zastępczymi, które wychowywały łącznie 59 dzieci. Większość rodzin zastępczych było rodzinami spokrewnionymi z wychowankami, tylko 5 rodzin zastępczych było rodzinami zawodowymi wychowującymi 18 dzieci powierzonych ich opiece¹⁹.

Uprawnienia do ubiegania się o różne formy wsparcia są definiowane stanem prawnym, zatem nie mają charakteru uznaniowego. Niezależnie od wiedzy i opinii pracownika socjalnego nabyte uprawnienie winno być realizowane przez instytucje pomocy społecznej. Piszemy o tym nie bez powodu. Część beneficjentów bowiem umiejętnie korzysta ze swych uprawnień, „oswajając” system pomocy, jednocześnie uzależniając swą egzystencję i osób bliskich od pomocowego wsparcia. W tym wypadku problem społeczny, nominalnie kwalifikowany jako wykluczenie wymagające wsparcia jest faktycznie problemem wykorzystywania nieszczelności lub wadliwego sposobu funkcjonowania polityki społecznej na poziomie krajowym. Owo „oswajanie” stanowi zresztą jedną z barier osłabiających możliwość prowadzenia aktywnej polityki społecznej. Samo roszczenie mieszkańców i ich rodzin kierowane w stronę systemu pomocowego, udokumentowane administracyjnie jako spełnienie biurokratycznych kryteriów przyznania pomocy nie decyduje jeszcze o sensowności zakwalifikowania danego podmiotu do programów wychodzenia z wykluczenia. Te ostatnie zakładają bowiem wolę wyjścia z tego obszaru.

¹⁹Województwo Śląskie 2013. Podregiony Powiaty Gminy, US Katowice, Katowice 2013, s. 310.

W statystykach i zbiorach danych nie rejestruje się osobno: beneficjentów pomocy społecznej chcących zmienić swoje położenie i nie mających takiego zamiaru.

Tabela 21 Klienci pomocy społecznej według płci i wieku

WIEK	OGÓŁEM	MĘŻCZYŹNI	%	KOBIETY	%
	3305	N=1495	45.2 OGÓŁU	N=1810	54.8 OGÓŁU
0-17	1393	668	44.7	725	40.05
18-25	294	97	6.6	197	10.9
26-35	466	158	10.6	298	16.5
36-45	319	145	9.9	174	9.6
45-55	380	192	12.8	188	10.4
56-65	227	154	10.3	112	6.2
66 i więcej	168	51	3.4	117	6.5

Źródło: OPS w Świętochłowicach

Z zamieszczonych w zestawieniu informacji wynika, że największą grupę korzystającą z socjalnego wsparcia stanowią dzieci i młodzież. Osoby najstarsze, relatywnie rzadziej korzystały z pomocy. Proporcjonalnie częściej korzystały z niej osoby w wieku produkcyjnym niemobilnym.

Tabela 22 Klienci pomocy społecznej wg poziomu wykształcenia (bez uczących się)

POZIOM UKOŃCZONEGO WYKSZTAŁCENIA	N=2557	%
wyższe	15	0.6
policealne (pomaturalne)	5	0.2
średnie zawodowe	105	4.1
średnie ogólnokształcące	103	4.0
zasadnicze zawodowe	585	22.9
gimnazjalne	78	3.0
podstawowe i niepełne podstawowe	923	36.1
bez wykształcenia	736	28.8
nieustalony	7	0.2

Źródło: OPS w Świętochłowicach

Poziom wykształcenia, bardzo silnie różnicuje grupę klientów pomocy społecznej. Wyraźnie występuje związek, że im niższy poziom wykształcenia tym liczniejsza grupa korzysta z pomocy. Obiektywnie rzecz traktując, w warunkach gospodarki rynkowej, osoby bez wykształcenia, z wykształceniem podstawowym mają mniejsze szanse samodzielnego zaspokojenia swoich potrzeb indywidualnych i potrzeb swoich rodzin. Jeśli nawet nie zasilają szeregów bezrobotnych, to ich szanse uzyskania godziwych dochodów są znacznie mniejsze niż wykwalifikowanej siły roboczej. Pomijamy w tym miejscu indywidualne deficyty tych osób utrudniające im samodzielną funkcjonowanie w systemie ekonomicznym i społecznym: alkoholizm, choroby, narkomanię i inne przypadłości osobnicze.

Tabela 23 Klienci pomocy aktualnie uczący się

SZKOŁA	N=748	%
wyższa	2	0.3
policealna (pomaturalna)	10	1.3
ponadgimnazjalna	77	10.3
gimnazjum	164	21.9
podstawowa	495	66.2

Źródło: OPS w Świętochłowicach

Z pomocy społecznej korzysta młodzież uczestnicząca w systemie edukacyjnym, począwszy od szkoły podstawowej, a na studentach skończywszy. Najliczniejszą grupę tworzyli uczniowie szkół podstawowych, a w dalszej kolejności gimnazjaliści.

Tabela 24 Liczba rodzin, które weszły do systemu opieki według lat udzielanego wsparcia

CZAS UDZIELANEGO WSPARCIA	LICZBA RODZIN		LICZBA OSÓB W RODZINACH	
	N=1424	%	N=3616	%
poniżej 1 roku	391	27,5	847	32.4
od 1 roku do 2 lat	122	8.6	257	7.1
2-do trzech lat	97	6.8	249	7.1
3 i więcej lat	814	57.2	2325	64.3

Źródło: OPS w Świętochłowicach

Odrębną kwestią pozostaje wsparcie dla rodzin wielodzietnych i niepełnych. Jak wynika z informacji OPS, wsparciem otoczono prawie co trzecią rodzinę wielodzietną. W 209 rodzinach wielodzietnych korzystających z pomocy OPS znajdowało się 1203 osób. Czyli wspomagane socjalnie rodziny wielodzietne liczyły przeciętnie 5.75 osób na rodzinę

Poniższe zestawienie ilustruje powody wsparcia rodzin świętochłowickich przez system pomocy społecznej. Inwentarz jest bardzo bogaty i, jak wynika z zestawienia, problemy rodzin i ich członków są ze sobą silnie powiązane, wzajemnie się wspierające i tym samym dysfunkcjonalność rodzin jest bardzo głęboka.

Tabela 25 Liczba rodzin objętych pomocą wg przyczyn jej udzielenia i rejonów pomocy społecznej

PRZYCZYNA ZGŁOSZENIA	REJON I CENTRUM		REJON II CENTRUM		LIPINY		CHROPACZÓW	
	LICZBA RODZIN	LICZBA OSÓB	LICZBA RODZIN	LICZBA OSÓB	LICZBA RODZIN	LICZBA OSÓB	LICZBA RODZIN	LICZBA OSÓB
alkoholizm	27	53	20	32	37	79	22	42
bezdомność	43	48	4	5	16	18	2	2
bezzadność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych-wielodzietne	16	102	17	99	38	219	28	156

Tabela 25 Liczba rodzin objętych pomocą wg przyczyn jej udzielenia i rejonów pomocy społecznej

PRZYCZYNA ZGŁOSZENIA	REJON I CENTRUM		REJON II CENTRUM		LIPINY		CHROPACZÓW	
	LICZBA RODZIN	LICZBA OSÓB	LICZBA RODZIN	LICZBA OSÓB	LICZBA RODZIN	LICZBA OSÓB	LICZBA RO- DZIN	LICZBA OSÓB
bezradność w spra- wach opiekuńczo – wychowawczych nie- pełne	55	186	58	189	92	314	43	151
bezradność w spra- wach opiekuńczo- wychowawczych i prowadzeniu gospo- darstwa domowego	23	69	22	74	87	312	25	92
bezrobocie	204	556	216	590	267	808	152	491
brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej cało- dobowe placówki opiekuńczo -wych- wawcze	--	--	--	--	2	7	--	--
długotrwała i ciężka choroba	176	340	148	269	133	259	127	265
narkomania	5	6			2	5	1	1
niepełnosprawność	152	300	133	255	180	385	116	258
niski dochód, trudne warunki mieszka- niowe	1	1	--	--	--	--	--	--
potrzeby ochrony macierzyństwa	32	141	31	144	39	202	16	90
sieroctwo	--	--	2	2	2	7	1	3
sytuacja kryzysowa					10	23	2	2
przemoc w rodzinie	2	13	2	2	5	17	2	10
trudności w przysto- sowaniu po zakładzie karnym	8	12	2	2	16	35	5	21
ubóstwo	257	601	286	710	360	929	182	516
zdarzenia losowe	--	--	1	4	16	29	1	1
wielodzietność	22	132	21	121	38	230	25	135
razem	392	875	367	872	427	1101	281	719

Źródło: OPS w Świętochłowicach

Z zestawienia wynika również, że problemy socjalne częściej występują w obszarach centralnych miasta. W obu centralnych rejonach objętych było pomocą 759 rodzin, czyli 51.7 % ogółu wspieranych rodzin. Na ile w obszarach centralnych Świętochłowic występują zwarte obszary mieszkaniowe, w których koncentrują

się problemy społeczne i socjalne to już odrębna kwestia, której bez badań empirycznych nie sposób rozstrzygnąć.

OPS w ramach swej działalności wraz z odpowiednimi placówkami służby zdrowia otacza wsparciem osoby z zaburzeniami psychicznymi i upośledzeniami rozwoju psychicznego i fizycznego. W mieście funkcjonuje system wsparcia: począwszy od Poradni Zdrowia Psychicznego, poprzez szpitalny oddział zaburzeń, na Środowiskowym Domu Samopomocy z 60. miejscami skończywszy. Ponadto funkcjonuje zorganizowany hostel na 10 miejsc. Nie brakuje również miejsc dla upośledzonych w dwu Warsztatach Terapii Zajęciowej. W świetle posiadanych informacji potrzeby tej kategorii niepełnosprawnych zdają się być w pełni zabezpieczone.

Przytoczone w tabeli 25. informacje nie oddają w pełni zakresu pomocy świadczonej przez OPS mieszkańcom Świętochłowic. Reakcją na procesy starzenia się populacji miasta były działania wspierające osoby starsze. Zorganizowany został Miejski Dom Pomocy dla osób starszych „Złota Jesień” dysponujący miejscami dla 63. trzech pensjonariuszy. Czas oczekiwania na miejsce w DPS nie przekracza pół roku, co jest ewenementem w skali kraju. W mieście funkcjonują trzy domy dziennego pobytu, w tym jeden integracyjny. Centra Aktywności Osób Starszych, bo taką nazwę te placówki posiadają, dysponują 300 miejscami. W placówkach tych osoby starsze mogą korzystać z gorących posiłków, szeroko zdefiniowanych usług opiekuńczych, organizowanych zajęć wspomagających i podtrzymujących sprawność fizyczną i umysłową podopiecznych oraz ich zaradność w rozwiązywaniu codziennych spraw bytowych. Bogata oferta zajęciowa aktywizująca uczestników dostosowana jest do ich stanu zdrowia oraz ujawnionych preferencji w sposobach spędzania czasu wolnego.

Obowiązkiem gminy realizowanym przez pracowników OPS jest zapewnienie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania. Jak wynika z posiadanych informacji wsparciem tym objęto 160 osób oraz 16 osób z zaburzeniami psychicznymi. Uzupełnieniem oferty OPS jest działalność prywatnej Agencji Opiekuńczej udzielającej wsparcia na zasadach komercyjnych.

Generalnie potrzeby osób starszych zdają się być na dzień dzisiejszy w pełni zabezpieczone. Trzeba jednak uwzględnić w przyszłej polityce społecznej miasta szybki wzrost liczby starszych mieszkańców miasta i tym samym wzrost zapotrzebowania na usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania i inne zróżnicowane formy wsparcia dla tej kategorii mieszkańców.

Ogólna, bardzo dobra ocena działania OPS na rzecz różnych kategorii osób wykluczonych w Świętochłowicach powinna uwzględniać fakt, że ośrodek podejmuje, i będzie podejmował w przyszłym okresie programowania wiele swoich działań na podstawie Uchwał Rady Miejskiej Świętochłowic. Wśród najważniejszych należy wymienić:

- Uchwała RM nr XXIX/347/13 z dn. 27.02.2013 r. w sprawie przyjęcia i realizacji Świętochłowskiego Programu Działań na rzecz osób niepełnosprawnych na lata 2013-2020.
- Uchwała RM nr XXIX/349/13 z dn. 27.02.2013 w sprawie wdrożenia Programu Aktywności Lokalnej dla dzielnicy Lipiny na lata 2013-2020.
- Uchwała RM nr XLVIII/525/14 z dn. 30.04.2014 w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2014-2020
- Uchwała RM nr LIII/566/14 z dn. 18.08.2014 w sprawie przyjęcia Programu Wsparcia Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej w Świętochłowicach na lata 2015-2017.

W Świętochłowicach od czerwca 2011 funkcjonuje Centrum Integracji Społecznej, które prowadzi również Klub Integracji Społecznej „Drogowskaz”. Instytucja ta służy wsparciem nie tylko w zakresie poszukiwania pracy oraz podnoszenia kwalifikacji zawodowych, ale także prowadzi grupowe i indywidualne poradnictwo mające na celu rozwiązywanie bieżących problemów społecznych, życiowych, rodzinnych uczestników. Poradnictwo psychologiczne daje możliwość przeanalizowania sytuacji życiowej, zdiagnozowania osobowości, rozwijania inteligencji emocjonalnej, organizowania grup samopomocowych, przełamywania stereotypów, informowania o konsekwencji nadużywania alkoholu, nieprzestrzegania zdrowego stylu życia. Realizacja zajęć animacyjnych w formie warsztatów kulturalnych lub kulinarnych pozwala uczestnikom zdobyć wiedzę z zakresu podziału obowiązków domowych, efektywnego i aktywnego spędzania czasu wolnego, metod ułatwiających rozwijanie pasji i zainteresowań a także umożliwiają integrację społeczności lokalnej. W ten sposób realizowana jest reintegracja społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i ich otoczenia. W ramach wsparcia psychologicznego, wsparcia zwiększającego kompetencje społeczne w poradnictwie uczestniczyły 492 osoby.

WNIOSKI

1. **Spora część rodzin świętochłowskich korzysta ze wsparcia pomocy społecznej. Jak wynika z zestawień statystycznych są to najczęściej rodziny z dziećmi. Rodzin takich było w 2011 roku 1192, czyli 13.1 % ogółu rodzin jest wspierana przez system pomocy społecznej. Przy takiej wartości wskaźnika problemu tego nie można zakwalifikować do obszaru marginesu społecznego. Jest on bardzo wyraźny (częściej niż w co dziesiątej rodzinie obecny jest system pomocowy). Ponadto stanowi istotną barierę rozwojową całej społeczności lokalnej. Należy jednak stwierdzić, że wskaźniki te nie są izolowane. Tak naprawdę wyrażają jedynie splot różnych czynników o charakterze makrospołecznym, na które miasto (we wzajemnym powiązaniu tych czynników)**

niewiele może poradzić. Owo powiązanie wyraża się jako skojarzenie różnych czynników wykluczenia w jednej i tej samej rodzinie: bezrobocie – ubóstwo – alkoholizm – niewydolność wychowawcza – trudne warunki mieszkaniowe – niski poziom kapitału społecznego. Bardzo często występuje pomiędzy nimi sprzężenie zwrotne: trudno stwierdzić, co jest przyczyną a co skutkiem.

2. Przerwanie sytuacji, w której problem narasta to jedno z priorytetowych zadań, które stoją przed programami aktywnej polityki społecznej. Jednym z oczywistych celów strategii rozwiązywania problemów społecznych winno być usamodzielnienie jak największej liczby rodzin korzystających ze wsparcia. Realizacja tego celu wymaga nie tyle intensyfikacji pracy oraz wzrostu zasobów organizacyjnych i finansowych ile unowocześnienia samych metod pracy. To unowocześnienie, otwierające drogę aktywnej polityce społecznej, dotyczy głównie diagnostyki: na poziomie indywidualnego beneficjenta pomocy, na poziomie całych środowisk jak i samego problemu (konieczność wydzielenia z systemu aktywnej polityki tych beneficjentów, dla których korzystanie z pomocy jest sposobem życia).
3. Jedną z dróg prowadzących do ich usamodzielnienia jest rozbudowa, zarówno asystencji rodzinnej jak i wiązanie beneficjentów (osób i rodzin) kontraktami socjalnymi. Zadanie to wymaga stworzenia nowych procedur i znalezienia sposobów na to, aby zmusić dotychczasowych klientów pomocy społecznej do podejmowania wysiłku na rzecz wyjścia z wykluczenia.
4. Działania podejmowane w ramach systemu pomocy społecznej nie powinny mieć charakteru izolowanego. Obszar spraw załatwianych przez OPS nie ma bowiem charakteru jedynie interwencyjnego. Jest powiązany z innymi problemami, kluczowymi dla rozwoju społeczności lokalnej Świętochłowic. Najlepiej widać to w zakresie problemów opiekuńczo – wychowawczych. Blisko 90% ankietowanych przez nas osób dostrzega wagę problemu bezradności opiekuńczo wychowawczej rodziców wobec małoletnich dzieci twierdząc, że powinien być rozwiązany w najbliższej perspektywie czasowej. Problem ten jednak, w perspektywie dłuższej, wiąże się (jak przyczyna z konsekwencjami) z takimi problemami jak: utrudniony dostęp dzieci i młodzieży do oferty kulturalnej i edukacyjnej, nasiąkanie negatywnymi wzorami życia społecznego, nadużywanie alkoholu, agresja, przestępczość. Ponadto związać go można z: subiektywnym poczuciem zagrożenia wśród

mieszkańców miasta, niskim poziomem jakości życia lub poczucia tej jakości czy barierami rozwojowymi dla społeczności lokalnej.

5. Odrębną kwestią jest miejsce osób starszych w rodzinie i środowisku społecznym. Konieczne jest w tym miejscu podkreślenie dotychczasowych zabiegów OPS i innych podmiotów: parafii, fundacji w rozpoznaniu potrzeb i pomocy dla świętochłowskich seniorów. Konieczna jest jednak, z racji ich rosnącej liczby w najbliższej przyszłości, większa koncentracja zasobów ludzkich, organizacyjnych jak również finansowych dla zaspokojenia ich potrzeb.
6. Należy realizować działania zwiększające kompetencje społeczne, odtworzające więzi rodzinne z wykorzystaniem różnorodnych form reintegracji społecznej. Potrzeba jest indywidualnego podejścia do każdego przypadku. Bardzo ważne jest łączenie reintegracji społecznej i zawodowej, co jest realizowane w Centrum Integracji Społecznej w Świętochłowicach.

KULTURA – EDUKACJA – REKREACJA – ZDROWIE

Z całej gamy potrzeb, które mieszkańcy mogą realizować w przestrzeni miasta, największe znaczenie z punktu integracji społeczności lokalnej mają te potrzeby których realizacja decyduje o szansach życiowych, poczuciu tożsamości i najbardziej żywotnych interesów. Analizujemy więc w niniejszym rozdziale: edukację, kulturę i zdrowie oraz rekreację.

EDUKACJA

Na system opieki nad dziećmi i oświaty w mieście składają się: żłobki, przedszkola, szkoły podstawowe i gimnazja oraz szkoły ponadgimnazjalne. Dla celów diagnostycznych istotne znaczenie mają te ogniwa systemu edukacyjnego, w których uczestniczenie nie jest objęte przymusem edukacyjnym, czyli żłobki, przedszkola dla trzy i czterolatków. Zdajemy sobie sprawę, że poziom nauczania i opieki nad dziećmi jest zróżnicowany w szkołach podstawowych i gimnazjach i wśród rodziców istnieje nieformalny ranking tych placówek oświatowych. Szczególnie poziom edukacji w gimnazjach zdaje się przesądzać o dalszej karierze edukacyjnej dzieci. Nierówności społeczne ujawniające się w systemie edukacyjnym nie mogą być przedmiotem analizy na podstawie danych urzędowych i danych statystyki publicznej. Ale świadomość ich istnienia i konieczności niwelowania przez szkoły

różnic w kapitale kulturowym uczniów powinna towarzyszyć odpowiedzialnym za funkcjonowanie systemu agendom samorządu terytorialnego.

W opiece nad najmłodszymi występują ograniczenia, o których świadczą złożone procedury przyjęć dzieci w wieku 0-3 lat do utrzymywanych przez gminę żłobków. Miasto posiada cztery żłobki z 20. miejscami każdy, czyli w sumie może zapewni opiekę 80 maluchom. Liczba dzieci do lat trzech wynosiła w 2011 roku 1464, czyli na jedno miejsce w żłobku przypadało 18.3 dzieci. Preferowanym modelem opieki nad tak małymi dziećmi jest opieka domowa rodziców lub innych spokrewnionych osób, najczęściej dziadków. Ponadto z powodów logistycznych, rodzice pracujący poza Świętochłowicami, mogą, przynajmniej teoretycznie, umieszczać swe pociechy w żłobkach zlokalizowanych w innych miastach konurbacji. Ale wiadomym jest również, że brak możliwości zapewnienia opieki instytucjonalnej dzieciom w przedziale wieku 0-6 stanowi istotny czynnik dezaktywizacji zawodowej kobiet, osłabiając tym samym kondycję ekonomiczną rodzin z małymi dziećmi. Ponadto opieka merytoryczna w żłobkach i przedszkolach zapewnia znacznie wyższy poziom uspołecznienia podopiecznym, rozwój ich kompetencji intelektualnych i kulturowych. Postulowanym zatem modelem opieki jest opieka instytucjonalna tak rozbudowana by każde dziecko w określonym wieku miało zapewnione miejsce w żłobku lub przedszkolu.

Dzieci sześćioletnie zostały objęte nauczaniem podstawowym i tym samym w przedszkolach pozostaną trzy roczniki a nie cztery. Według szacunków władz oświatowych dotychczasowa liczba miejsc przedszkolnych w wyniku tych przesunięć będzie wystarczająca. Nie ma zatem potrzeby tworzyć nowych placówek przedszkolnych.

Szkoły podstawowe i gimnazja zapewniają opiekę nad dziećmi w 13 świetlicach przyszkolnych. Podkreślić należy, że 11 szkół prowadzi kuchnie i stołówki dla uczniów, zapewniając gorący posiłek za niewielką czterożłotową opłatą. Innymi słowy, większość szkół nie poszła „na łatwiznę” i nie skorzystała ze znacznie droższej cateringowej oferty. W ostatnim roku ponad 400 uczniów uczestniczyło w tzw. zielonych szkołach. W okresie wakacyjnym dla dzieci organizowane były półkolonie, w których czynnie uczestniczyło 100 wychowanków. Niestety, nie dysponujemy informacjami, ile dzieci mogło skorzystać z różnych form zorganizowanego wypoczynku zimowego i letniego: kolonii, obozów itp. Podnoszony wcześniej problem nierówności społecznych, który winien być łagodzony przez system edukacyjny, przede wszystkim na poziomie szkoły podstawowej i gimnazjum, ujawnia się nie tylko w różnicach poziomu kapitału kulturowego wyniesionego z domu rodzinnego, a który procentuje lepszymi wynikami osiągnięć szkolnych. Ujawnia się również w poziomie konsumpcji uczniów: w sposobie ubierania, dysponowaniu modnymi gadżetami cywilizacyjnymi: komórkami, tabletami itp., jak również w sposobach spędzania wolnego czasu w dni powszednie, a przede wszystkim w okresie ferii i wakacji.

Wydatki na oświatę w budżecie Świętochłowic sięgają 32% ogółu wydatków. W Świętochłowicach funkcjonuje 11 szkół ponadgimnazjalnych, w tym liceum ogólnokształcące dla dorosłych, do którego uczęszcza 43 uczniów, uzupełniające liceum ogólnokształcące z 32 uczniami, jedna szkoła policealna z 25 słuchaczami oraz dwie szkoły prowadzone przez Salezjański Zespół Szkół Publicznych Don Bosko w Świętochłowicach: Liceum Ogólnokształcące i Salezjańskie Technikum Elektroniczne, do których uczęszcza 170 uczniów. Pozostałe szkoły są szkołami publicznymi²⁰. Naukę pobierało w nich, w 2011 roku, 633 uczniów (dane wg SIO 30.09.2011 r., rok szk. 2011/2012). W sumie, pomijając szkoły dla dorosłych, placówki oświatowe oferowały w 2011 roku 803 miejsca. Liczba młodzieży w 2011 roku w wieku 16-19 lat wynosiła 2108, czyli znakomita większość młodych świętochłowiczów korzystała z oferty edukacyjnej sąsiednich miast, między innymi: Chorzowa, Rudy Śląskiej. System edukacyjny miasta zaspokoić mógł potrzeby w tym zakresie jedynie co trzeciego młodego mieszkańca miasta. Dyrektorzy szkół zawodowych zabiegają o umieszczenie uczniów szkół zawodowych i techników w dużych firmach w celu realizacji praktycznej nauki zawodu i praktyk zawodowych. Obecnie rzadko która szkoła zawodowa prowadzi własne warsztaty, poświęcając środki na wyposażenie pracowni do nauki przedmiotów zawodowych i pracowni ćwiczeniowych.

Chyba nie jest przypadkiem, tak wysoki odsetek bezrobotnych wśród osób o wykształceniu zasadniczym zawodowym. Na pewno tego rodzaju placówka nie przygotowuje do nowoczesnych ról zawodowych w przemyśle i szeroko rozumianych usługach. Można również mieć wątpliwości, na ile kształcenie techników ekonomistów ma sens w dobie w miarę powszechnego dostępu do licencjackich studiów w szerokim wachlarzu ekonomicznych specjalności. Szkopuł w tym, że wyposażenie szkół zawodowych w nowoczesne warsztaty gwarantujące przygotowanie wysoкокwalifikowanej siły roboczej jest niezwykle kosztowne, a firmy prywatne nie kwapią się do finansowej współpracy z systemem edukacyjnym i do zapewnienia sobie odpowiednio przygotowanych pracowników. Częściowym potwierdzeniem powyższych uwag są statystyki dotyczące zdawalności matur w technikum w ostatnich latach oraz egzaminu zawodowego. Podobny poziom, w naszym przekonaniu co najwyżej średni, prezentują uczniowie szkół zawodowej. W jakiejś mierze osiągnane wyniki w szkołach ponadgimnazjalnych o zawodowym profilu kształcenia są konsekwencją negatywnej selekcji do tego typu szkół wzmacnianej negatywnym ideologicznym etykietowaniem szkolnictwa zawodowego. Konsekwencją tych uwarunkowań jest omijanie przez najzdolniejszych absolwentów gimnazjów szkół o profilu zawodowym. Nie zmienia to jednak faktu, że organizacja szkolnictwa zawodowego i proponowane kierunki kształcenia rozmiągają się z oczekiwaniami, coraz trudniejszego i wymagającego bardzo konkretnych umiejętności, rynku pracy. Pracodawcy preferują bowiem pracowników z doświadczeniem na danym stanowisku, a kolejnym dopiero wyznacznikiem jest wyuczony zawód.

²⁰ Patrz: *Świętochłowice. Analiza....* op.cit., s. 64.

Miasto ma dość dobrze rozwinięty system placówek kultury zapewniający różnym kategoriom mieszkańców realizację potrzeb kulturalnych. Funkcjonuje biblioteka miejska wraz z 5 filiami, które umożliwiają mieszkańcom różnych dzielnic miasta łatwy dostęp do jej zasobów liczących 157228 książek. Mogą oni korzystać z książek na miejscu w organizowanych czytelniach, a przede wszystkim wypożyczać. Wypożyczeń księgozbioru na zewnątrz było w 2013 roku 186 414. Z jej oferty korzystało w czerwcu 2014 roku około 6500 czytelników. Dowodzi to dużej popularności tej formy uczestnictwa w kulturze i pośrednio dużej atrakcyjności posiadanego przez bibliotekę księgozbioru. Pamiętać również należy, że współcześnie biblioteki zachęcają swych czytelników również do uczestnictwa w szerszej ofercie kulturalnej organizując warsztaty, wystawy, lekcje biblioteczne, konkursy czytelnicze, wieczory literackie i spotkania autorskie.

Dwa domy kultury: Młodzieżowy Dom Kultury i Centrum Kultury Śląskiej (Centrum zlokalizowane w dwu budynkach w dzielnicach Zgoda i Lipiny) posiadają dobre wyposażenia dla rozwijania i wspierania szeroko rozumianej kultury, sztuki jak i popularnej rozrywki. Centrum posiada w swoich zasobach sale widowiskowe na 200 miejsc (Lipiny) i 400 miejsc (Zgoda) umożliwiające wystawianie spektakli teatralnych i innych widowisk. Działalność estradowa i widowiskowa opiera się na zapraszanych z zewnątrz artystach i zespołach. Kontakt z kulturą zapewniają również liczne warsztaty artystyczne kierowane zarówno do dzieci, młodzieży jak i dorosłych mieszkańców miasta. Efektem ich całorocznej warsztatowej pracy są programy artystyczne (estradowe) wykorzystywane podczas kulturalnych imprez miejskich. Z oferty kół zainteresowań MDK skorzystało w 2013 roku 265 osób, Centrum Kultury Śląskiej zorganizowało 14 warsztatów artystycznych dla 177 osób. Instytucje kultury angażują się w przedsięwzięcia kulturalne tworzone we współpracy z innymi podmiotami i jednostkami miejskimi. Są organizatorami przeglądów, festiwali i konkursów o zasięgu regionalnym oraz imprez plenerowych dla szerokiej grupy mieszkańców miasta i okolic. Ich działalność obejmuje także projekty kulturalne i rozrywkowe dla dzieci, młodzieży i dorosłych mieszkańców spędzających wakacje w mieście. Podane przykłady oczywiście nie wyczerpują spektrum oferty tych domów kultury dla mieszkańców Świętochłowic, z której skorzystało w 2012 roku 20032 uczestników. Dla osób starszych szansą atrakcyjnego spędzania wolnego czasu i poszerzania swych umiejętności i zainteresowań jest Uniwersytet Trzeciego Wieku, Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów oraz Fundacja Rozwoju Świętochłowic, która proponuje min. udział w projektach unijnych kierowanych do seniorów. W ramach UTW, ZERiI i FRŚ osoby starsze uczestniczą w zajęciach warsztatowych: artystycznych i sportowych, odczytach oraz kursach: komputerowych i językowych. Z dyskusji z ekspertami widać można, że oferta domów kultury adresowana do młodzieży (szczególnie w wieku gimnazjalnym) powinna być poszerzona o świetlice socjoterapeutyczne lub kluby (brak takich w dzielnicach: Zgoda i Chropaczów), które są także wskazywane w strukturze innych celów strategicznych. Stworzenie miejsca, gdzie pod

okiem wykwalifikowanej kadry dydaktycznej młodzież może ze sobą porozmawiać, pobyć, podzielić się swoimi spostrzeżeniami i często problemami. W miarę możliwości eksperci wskazują na potrzebę koordynacji działań typowo kulturalnych z aktywnym wypoczynkiem (w miarę możliwości uzupełnienie terenów gdzie mieszczą się lokalne instytucje kultury o małą infrastrukturę sportową).

Miasto posiada dobrą bazę dla aktywnego wypoczynku mieszkańców. Poza terenami parkowymi umożliwiającymi wypoczynek i rekreację w mieście są:

- dwa stadiony do 3 tysięcy miejsc,
- 21 boisk do gier małych (chodzi o boiska przyszkolne),
- 2 kompleksy „Orlik”,
- dwie pływalnie kryte,
- otwarta pływalnia sportowa,
- sezonowe sztuczne lodowisko,
- skatepark,
- tor do speedrowera,
- dwa korty tenisowe,
- 6 kortów do squosha,
- przystań kajakowa,
- wyciąg do wakeboarding’u,
- siłownię pod chmurką.

Niskie ceny biletów na pływalnię i inne obiekty nie stanowią bariery dostępu do tych form rekreacji. Według danych z Urzędu Miejskiego i GUS w mieście działa 8²¹ klubów sportowych, zatrudniających 8 trenerów i 25 instruktorów. Łączna liczba członków tych klubów w 2012 roku wynosiła 855, a liczba sekcji sportowych 19²². Infrastruktura miejska częściowo tylko zapewnia możliwość zaspokojenia tych potrzeb na wystarczającym poziomie. Ale sensownym postulatem w jeszcze lepszej organizacji wolnego czasu dzieci, młodzieży i osób starszych jest próba uczynienia ze szkół podstawowych i gimnazjów, ośrodków środowiskowych. Miałyby one integrować młodzież i starszych mieszkańców wokół oferty pozalekcyjnych zajęć, które może wykwalifikowana kadra dydaktyczna zatrudniona w tych placówkach oferować współmieszkańcom. Zdajemy sobie sprawę, podobnie jak i eksperci dyskutujący na warsztatach tę kwestię, że proponowany eksperyment jest kosztowny. Jak się jednak zdaje, spodziewane korzyści społeczne przemawiają za tym rozwiązaniem. Po pierwsze, w pełni wykorzystane zostaną zasoby kadrowe szkół oraz pomieszczenia szkolne w dni wolne od nauki. Po drugie, zwiększy się poziom współpracy rodziców ze szkołami, a także zwiększy się poziom integracji mieszkańców poszczególnych kwartałów ulic i świątochłowskiich osiedli. Po trzecie, dzieciom, młodzieży oraz starszym mieszkańcom zostaną zaoferowane przez szkoły atrakcyjne formy spędzania wolnego czasu, w tym czynnego wypoczynku na boiskach przyszkolnych i salach sportowych. Po czwarte, tego typu działalność

²¹ Włączając w to UKS-y tych klubów jest 30.

²² Tamże: s.71.

zwiększy kontrolę nad zachowaniami dzieci i młodzieży, wypełni ich czas wolny, zapobiegając tworzeniu nieformalnych grup rówieśniczych o chuligańskim, czy wręcz przestępczym charakterze. Po piąte, szkoła środowiskowa może pozytywnie wpływać na poziom i jakość więzi międzypokoleniowej, przełamywać negatywne stereotypy dotyczące starości, zarazem osłabiając poczucie samotności, bezradności i nieprzydatności osób starszych.

OPIEKA ZDROWOTNA

System miejski zapewnia dostęp do usług medycznych stopnia podstawowego jak też dostęp do specjalistów i leczenia szpitalnego. Szpital w Świętochłowicach dysponuje 291 łózkami szpitalnymi. Opieka ambulatoryjna była świadczona przez 22 przychodnie i przez 7 prywatnych gabinetów lekarskich, które miały podpisany kontrakt z NFZ²³.

W mieście funkcjonował jeden Zakład Opiekuńczo-Leczniczy, zapewniający opiekę w najcięższych przypadkach. Na podstawie danych statystycznych i opinii ekspertów można stwierdzić, że oferta i dostępność opieki medycznej utrzymana jest na przyzwoitym poziomie. Pamiętać przy tym należy, że mieszkańcy mogą również korzystać z wysoko specjalistycznych usług medycznych w innych ośrodkach miejskich.

Świętochłowice borykają się z tymi samymi problemami, co inne ośrodki w kraju – społeczeństwo polskie się starzeje i wzrasta, tym samym, zapotrzebowanie na medyczne usługi geriatryczne.

W mieście funkcjonują trzy ośrodki zajmujące się leczeniem alkoholików: Oddział Terapii Uzależnienia od Alkoholu, Poradnia Terapii Uzależnienia od Alkoholu i Współuzależnienia oraz Dzienny Oddział Leczenia Uzależnień. Liczba miejsc w placówkach leczących alkoholików w trybie stacjonarnym wynosiła 12 i tyleż samo miejsc było w oddziale dziennym. Według uzyskanych informacji liczba pacjentów - alkoholików w 2013 roku wynosiła 885, a narkomanów 29. Miasto nie posiada wyspecjalizowanych ośrodków i, jak można sądzić z dostępnych danych, nie ma dostatecznych zasobów kadrowych, jak też i placówek do radzenia sobie z problemem narkomanii i innych, poza alkoholowych, uzależnień. Można stwierdzić, że system instytucjonalny opieki zdrowotnej nie oswoił się jeszcze z problemami związanymi z narkotykami, dopalaczami, uzależnieniami od leków itp. W przekonaniu ekspertów z Wydziału Zdrowia dostateczną opiekę zapewniają ościenne miasta z rozbudowanym zapleczem placówek dla tego rodzaju uzależnień.

Kwestią trudną do zdiagnozowania na podstawie danych statystycznych oraz informacji ekspertów jest problem opieki medycznej nad dziećmi i młodzieżą oraz prowadzenie szeroko rozumianej profilaktyki zdrowotnej.

²³ Województwo Śląskie 2013. Podregiony Powiaty, Gminy. US. Katowice 2013.ss.304,306.

Na poziomie centralnym oraz wojewódzkim organizowane są badania przesiewowe adresowane do różnych kategorii mieszkańców. Można je bardziej rozpropagować za pośrednictwem lekarzy pierwszego kontaktu. W tym przypadku problemem jest nie tyle ich brak, ile raczej dość bierny stosunek potencjalnych uczestników do adresowanej do nich oferty badań.

WNIOSKI

1. **Kształcenie zawodowe to problem wielowymiarowy. Konsekwencje tego stanu rzeczy objawiają się bowiem w takich obszarach jak: oferta edukacyjna dla młodzieży, kształtowanie szans młodych ludzi na rynku pracy, rozwój lokalnego rynku pracy, rozbieżność między oczekiwaniami pracodawców a kwalifikacjami absolwentów, a – w końcu – bezrobocie i obniżenie poziomu życia oraz zjawiska patologii społecznej. Konieczne jest podjęcie działań do zmian w systemie kształcenia ponadgimnazjalnego, przede wszystkim na poziomie zawodowym. Niezbędne są zwiększone nakłady finansowe na poszerzenie oferty kształcenia zawodowego na wysokim jakościowo poziomie.**
2. **W procesie ożywiania szkolnictwa zawodowego konieczna jest ścisła współpraca z przedsiębiorcami, by dostosować ofertę kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy. Jest to pożądane również ze względu na niski poziom odpowiedzialności biznesu za lokalny rynek pracy, co stanowi istotną barierę rozwojową tego ostatniego.**
3. **Konieczne jest również podjęcie działań dla zwiększenia instytucjonalnej opieki nad rosnącą liczbą osób starszych oraz wyspecjalizowanych usług medycznych. Również i w systemie szeroko rozumianej konsumpcji zbiorowej potrzeby tej kategorii powinny być w większym stopniu uwzględniane.**
4. **Koniecznym zdaje się kontynuowanie działań zmierzających do niwelowania nierówności społecznych w szkołach podstawowych i gimnazjach, poprzez organizację wypoczynku, dofinansowywanie wycieczek szkolnych itp.**
5. **Objęcie działaniami dzieci i młodzież, „szukającą dopiero swojego miejsca w społeczeństwie” niezdecydowaną co do swoich zainteresowań, przekonanie ich że udział w imprezach kulturalnych wzbogaci ich dotychczasowe życie (światlice i kluby, których działanie koordynuje OPS i CKŚ bądź fundacja, stowarzyszenie)**
6. **Działania instytucji kultury ukierunkować na stworzenie w ich ramach amatorskiego zespołu artystycznego - będącego wizytówką miasta, co**

z kolei wzmocni poczucie przynależności do społeczności miasta, instytucji i zwiększy poziom integracji społecznej. Podniesie rangę działań w obszarze kultury miejskiej, odbuduje więzi międzyludzkie, nauczy systematyczności w działaniu.

RYNEK PRACY

Konieczne jest rozróżnienie lokalnego rynku pracy, który jest konsekwencją takiej a nie innej struktury gospodarczej i instytucjonalnej miasta, i metropolitalnego rynku pracy, na którym mieszkańcy Świętochłowic mogą znaleźć atrakcyjniejsze, pod względem zarobków jak i możliwości kariery zawodowej, zatrudnienie.

Analizę struktury systemu ekonomicznego miasta skrótowo omawiamy za opracowaniem *Świętochłowice. Analiza sytuacji społeczno-gospodarczej miasta*. W 2012 roku było 3699 podmiotów gospodarki narodowej z sektora prywatnego. Najliczniejszą grupę stanowiły osoby prowadzące działalność gospodarczą. Najliczniej reprezentowany w zbiorze podmiotów gospodarczych był handel hurtowy i detaliczny, budownictwo, a w dalszej kolejności: transport i gospodarka magazynowa oraz przetwórstwo przemysłowe. Bardziej istotnym od ujęcia branżowego jest fakt, że większość podmiotów to firmy małe i średnie. Większych zakładów zatrudniających od 250 do 999 pracowników jest w mieście 4. Na ogólną liczbę 3878 podmiotów gospodarczych aż 94.5% stanowią samozatrudnieni lub firmy zatrudniające do 9 pracowników. Firm zatrudniających od 10 do 49 pracowników jest 159, a podmiotów większych, zatrudniających do 249 osób jest tylko 33²⁴.

Jednak to nie liczba zatrudnionych, a technologie i zasoby kapitału ludzkiego zaangażowanego w procesy wytwarzania, obrotu towarowego i szeroko rozumianych usług decydują współcześnie o sile podmiotów gospodarczych. O braku takich podmiotów gospodarczych informuje nie tyle statystyczna kwalifikacja, ile chociażby wysokość zarobków w mieście. Jak wynika z analiz cytowanego już opracowania przeciętne miesięczne wynagrodzenie należy do najniższych w subregionie katowickim.

O poziomie lokalnego bezrobocia decyduje wiele czynników.

Po pierwsze: systematycznie zmniejszająca się liczba miejsc pracy na Śląsku²⁵

Po drugie: poziom kwalifikacji, umiejętności lokalnej siły roboczej.

²⁴Świętochłowice. *Analiza sytuacji społeczno-gospodarczej miasta*, Świętochłowice 2014.s44.

²⁵ Jak wynika z danych statystycznych (Bank Danych Lokalnych) od roku 2010 do 2013 systematycznie malała liczba nowo tworzonych miejsc pracy (dane w tysiącach): 2010 – 70,7, 2011 – 66,3, 2012 – 58,7, 2013 – 57,1.

Po trzecie: możliwość zarobkowania w szarej strefie, której faktyczne rozmiary są słabo rozpoznane w kraju jak i poszczególnych województwach.

Tabela 26 Bezrobotni zarejestrowani wg płci w latach 2004-2013 wg płci

LATA	OGÓŁEM	MĘŻCZYŹNI	KOBIETY
2014	1841	770	1071
	%	41.8	58.2
2013	2494	1081	1413
	%	43.5	56.5
2012	2454	982	1472
	%	40.0	60.0
2011	2262	929	1333
	%	42.0	58.0
2010	2338	1910	1328
	%	43.2	56.8
2009	1995	895	1100
	%	44.9	55.1
2008	1249	431	818
	%	34.5	65.5
2007	1743	671	1072
		37.5	62.5
2006	3062	1181	1881
	%	38.6	61.4
2005	3847	1628	2219
	%	42.3	57.7
2004	4559	1987	2572
	%	43.6	56.4

Źródło: Świętochłowice. Analiza sytuacji społeczno-gospodarczej miasta, Świętochłowice 2014, s. 44 oraz dane PUP za sprawozdawczością MPiPS-01 dla roku 2014

Proste zestawienie wskazuje na nierówną sytuację kobiet na rynku pracy. Niezależnie bowiem od liczby bezrobotnych w poszczególnych latach, kobiety stanowiły zawsze większość wyłączonych z rynku pracy. Udział mężczyzn w puli bezrobotnych był najwyższy w 2009 roku i wynosił 44.9 % ogółu bezrobotnych w tym roku. Z kolei najwyższy udział bezrobotnych kobiet był w 2008 i wynosił aż 65.5 % ogółu bezrobotnych.

Tabela 27 Bezrobotni zarejestrowani wg czasu pozostawania bez pracy w latach 2004-2013

LATA	OKRES POZOSTAWANIA BEZ PRACY W MIESIĄCACH
------	---

	3 MIESIĄCE I MNIEJ	3 DO 6 MIESIĘCY	6-12 MIESIĘCY	12-24 MIESIĄCE	24 I WIĘCEJ MIESIĘCY
2014	34.9	16.5	16.2	16.9	15.5
2013	30.4	17.7	20.2	18.7	13.0
2012	35.4	22.2	20.7	14.2	7.5
2011	38.4	20.2	19.7	18.7	11.45
2010	41.6	21.1	18.6	13.2	5.4
2009	50.4	21.7	15.4	7.6	4.8
2008	48.9	18.3	16.7	7.5	8.6
2007	33.8	15.5	16.1	12.0	22.5
2006	24.1	14.5	17.6	15.4	28.2
2005	20.6	14.9	17.7	15.8	30.1
2004	20.0	12.0	18.8	19.7	29.5

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS oraz dane PUP za sprawozdawczością MPiPS-01 dla roku 2014

Na wejście na rynek pracy i znalezienie zatrudnienia zarejestrowani bezrobotni potrzebowali najczęściej do pół roku. Odsetki bezrobotnych pozostających bez pracy do trzech miesięcy i mniej były z reguły najwyższe w poszczególnych latach ujętych w zestawieniu. Bardziej jednak interesującą dla polityki społecznej i efektywnego przeciwdziałania bezrobociu jest kategoria pozostających bez pracy od 12 do 24 miesięcy i powyżej 24 miesięcy. Mimo czytelnego spadku liczby długotrwale bezrobotnych od 2008 roku, łączny udział tej kategorii jest nadal wysoki. W 2013 prawie co trzeci zarejestrowany bezrobotny pozostawał bez pracy dłużej niż rok.

Tabela 28 Bezrobotni zarejestrowani wg poziomu wykształcenia w latach 2004-2013

LATA	POZIOM WYKSZTAŁCENIA				
	WYŻSZE	POLICEALNE. ŚREDNIE ZAWODOWE	ŚREDNIE OGÓLNO- KSZTAŁCĄCE	ZASADNICZE ZAWODOWE	GIMNAZJALNE I PONIŻEJ
2014	8.0	18.1	6.0	27.9	40.0
2013	6.8	18.2	5.2	28.8	40.8
2012	6.6	18.5	6.3	27.6	40.9
2011	5.7	18.5	6.1	28.3	41.2
2010	6.2	18.4	6.4	27.7	41.2
2009	6.5	18.9	7.3	27.9	39.4
2008	5.8	20.8	6.8	25.1	41.5
2007	2.8	18.2	5.5	27.0	44.2
2006	3.2	16.4	4.3	29.6	46.6
2005	2.5	15.3	4.75	31.2	45.5
2004	4.0	17.3	4.2	32.8	43.2

Najtrudniej było znaleźć pracę osobom z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej. Natomiast nadspodziewanie łatwo wchodził na rynek pracy absolwenci liceów ogólnokształcących. Można przypuszczać, że w porównaniu z osobami o średnim zawodowym lub policealnym wykształceniu mieli małe wymagania płacowe. Nie znajdujemy innego wytłumaczenia dla tej zaskakującej wieloletniej obserwacji. W dyskusjach dotyczących kapitału ludzkiego i związków pomiędzy tym zasobem, a aktywnością zarobkową, przyjmuje się najczęściej w miarę prosty jego pomiar: lata nauki szkolnej lub ukończenie określonego poziomu edukacji. Rzecz nie jest jednak aż tak prosta. Autorzy tej koncepcji posługiwali się określeniem „umiejętności”, co niekoniecznie przekłada się na poziom wykształcenia. Można podać przykłady osób o wykształceniu podstawowym lub gimnazjalnym, które posiadają dostateczne kwalifikacje zawodowe (np. dzięki kursom, przyuczeniom i praktyce), by dobrze sobie radzić na rynku pracy.

Zważywszy na strukturę gospodarczą Świętochłowic i innych sąsiednich miast, zaskakują wysokie odsetki bezrobotnych o wykształceniu zasadniczym zawodowym. Z informacji uzyskanych z Powiatowego Urzędu Pracy wynika, że zawodami deficytowymi, poszukiwanymi na rynku pracy były między innymi:

- pracownik rozkładający towar na półkach,
- sortowacz surowców wtórnych,
- elektryk,
- elektromonter instalacji elektrycznych,
- kierowca autobusu.

Panuje ogólne przekonanie, że trudno zatrudnialnymi są osoby w okresie przedemerytalnym, czyli w wieku 55-64 lat.

Tabela 29 Bezrobotni w wieku 55-64lat dłużej niż 1 rok wg płci

LATA	OGÓŁEM	MĘŻCZYŹNI	KOBIETY
2014	139	<i>brak danych</i>	<i>brak danych</i>
2013	179	100	79
2012	121	79	42
2011	89	58	31
2010	92	56	36
2009	49	24	25
2008	42	27	15

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS oraz dane PUP za sprawozdawczością MPiPS-01 dla roku 2014

Z dostępnych informacji (patrz tabela 29) wnosić należy, że wykluczenie z rynku pracy na okres dłuższy niż rok dotyczyło w poszczególnych latach znikomej liczby bezrobotnych w stosunku do ogółu wyłączonych z rynku pracy w konkretnym roku. Przykład: bezrobotni tej kategorii stanowili w 2013 roku 7.2% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych.

Tabela 30 Bezrobotni w wieku 18-24 lat pozostający bez pracy dłużej niż pół roku

LATA	OGÓŁEM	MĘŻCZYŹNI	KOBIETY
2014	79	<i>brak danych</i>	<i>brak danych</i>
2013	125	46	79
2012	149	30	119
2011	123	29	94
2010	85	17	68
2009	51	9	42
2008	46	3	43

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS oraz dane PUP za sprawozdawczością MPiPS-01 dla roku 2014

Podobnie rzecz się ma z osobami młodymi (do 24 roku życia). Pozostający bez pracy dłużej niż pół roku (patrz tabela 30) stanowią niewielką część ogółu bezrobotnych. Według GUS bazującego na sprawozdaniach statystycznych tegoż urzędu było ich jedynie 125. Ale w stosunku do ogółu zarejestrowanych bezrobotnych (2494) liczba usiłujących wejść na rynek pracy młodych ludzi była tak naprawdę niewielka.

Służbą publiczną odpowiedzialną za przeciwdziałanie bezrobociu jest Powiatowy Urząd Pracy. Zorganizował on staże dla 370 osób, które ukończyło 271 osób. Z uzyskanych informacji wynika, że 180 uczestników podjęło pracę w trakcie stażu lub po odbyciu stażu co daje wskaźnik efektywności zatrudnieniowej na poziomie 66,4%. W tej grupie były 134 kobiety, czyli 74,4% ogółu. Sprawozdawczość MPiPS nie jest spersonalizowana, co oznacza brak możliwości zidentyfikowania istotnych cech społeczno-demograficznych uczestników stażu.

Urząd pracy w ramach inicjowanych projektów (programów) aktywizował uczestników wyposażając ich w dodatkowe kompetencje i umiejętności przydatne na rynku pracy. Wzięło w nich udział 194 długotrwale bezrobotnych oraz 278 osób do 30 roku życia.

Tabela 31 Zarejestrowani bezrobotni ogółem i z prawem do zasiłku (dane z 2014 roku).

KATEGORIE BEZROBOTNYCH	BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI			
	OGÓŁEM		W TYM Z PRAWEM DO ZASIŁKU	
	RAZEM	KOBIETY	RAZEM	KOBIETY
Do 25 roku życia	237	160	9	7
Długotrwale bezrobotni	993	626	2	7
Powyżej 50 roku życia	498	229	80	41
Bez kwalifikacji zawodowych	665	440	43	30
Bez doświadczenia	436	307	0	0
Bez wykształcenia średniego	1249	695	90	41

Niepełnosprawni	140	78	12	9
-----------------	-----	----	----	---

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Świętochłowicach

Jak już wcześniej wspominaliśmy, osobiwości sprawozdawczości MPiPS nie pozwalają zidentyfikować cech społeczno-demograficznych bezrobotnych. Informacje zestawione powyżej (tabela 31) analizować należy w wierszach i to jako odrębne informacje nie skojarzone, ani z informacjami w wierszu powyżej, ani też poniżej. Niemniej z tabeli wynika jasno, że praktycznie niewielu bezrobotnych posiadało prawo do zasiłku. Na dzień 31 grudnia 2013 roku prawem do zasiłku dysponowało jedynie 9.7 % ogółu znajdujących się w tym czasie w ewidencji bezrobotnych. Zwrócić należy uwagę na fakt, że połowa zarejestrowanych to długotrwale bezrobotni. Domyślać się należy, że w zbiorze długotrwale bezrobotnych znajdują się osoby bez kwalifikacji zawodowych oraz bez doświadczenia zawodowego. Z informacji dostarczonych przez PUP wynika, że długotrwale bezrobotni otrzymywali wsparcie w ramach 6 projektów (programów) choć nie były to programy (projekty) dedykowane tylko i wyłącznie tej grupie, ale grupa ta była wyszczególniona wśród grup otrzymujących wsparcie. Wszyscy klienci biorący udział w programach (projektach) nabywali umiejętności miękkie podczas wizyt doradczych. W szkoleniach udział wzięły 82 osoby długotrwale bezrobotne z czego 70 podjęło zatrudnienie.

Interesującym projektem był projekt „Kierunek praca”, którego celem było zdobycie doświadczenia zawodowego przez 120 uczestników pozostających bez zatrudnienia, zamieszkałych na terenie Świętochłowic do maja 2014. W ramach projektu podjęto zróżnicowane działania:

- Indywidualnym Planem Działania (IDP) oraz poradnictwem zawodowym objęto 131 uczestników. Celem IPD była zmiana sytuacji zawodowej uczestników projektu, a skutkiem zwiększenie szans na rynku pracy, a w efekcie uzyskanie zatrudnienia.
- Warsztaty z zakresu technik aktywnego poszukiwania pracy (4h) skierowane były do wszystkich uczestników projektu. Ich tematyka to m.in.: stereotypy na rynku pracy i pokonywanie barier związanych z płcią, charakterystyka lokalnego rynku pracy, przygotowanie do procesu rekrutacji z elementami autoprezentacji, mobilność w karierze i edukacji. Warsztaty ukończyło 126 osób.
- Szkolenie dotyczące nabywania kompetencji zawodowych (12h) skierowane do wszystkich uczestników projektu. Tematyka to m.in.: integracja i komunikacja interpersonalna (nawiązywanie prawidłowych relacji społecznych), asertywność i podniesienie samooceny, motywacja do zmiany (gotowość do rozwoju). Szkolenie ukończyło 126 osób.
- Staże – rozpoczęło 81 osób a zakończyło 71 osób.
- Roboty publiczne – rozpoczęły 43 osoby, ukończyło 41.

Po zakończeniu projektu pracę podjęły 83 osoby (72% uczestników, którzy zakończyli projekt).

Wszystkie powyższe statystyki znajdują odzwierciedlenie także w subiektywnych ocenach formułowanych przez osoby badane. O sytuacji na rynku pracy ludzi młodych była już mowa wcześniej. Podobne grupy (obejmujące niemal 100% respondentów) wskazują na dokuczliwość społeczną sytuacji pracowniczej pozostałych kategorii mieszkańców. I tak:

- na ubóstwo powodowane brakiem pracy jako problem wymagający natychmiastowego rozwiązania wskazuje **91.7%**,
- na brak stałej pracy osób do 45. roku życia jako taki sam problem – **88.9%**,
- na brak oferty podnoszenia kwalifikacji zawodowych dla osób poniżej 45. roku życia – **61.1%**,
- brak oferty, która umożliwi przekwalifikowanie i wzmacnia mobilność na rynku pracy osób do 45. roku życia - **63.9%**,
- zagrożenie utratą pracy osób po 45. roku życia – **80,6%**,
- niski poziom zainteresowania pracodawców kategorią pracowników +45 – **58.3%**,
- brak pracy wśród osób +45 – **86.1%**,
- brak programów szkoleniowych umożliwiających wejście na rynek pracy osobom +45 – **47.2%**,
- brak oferty szkoleniowej umożliwiającej zdobycie nowych kwalifikacji zawodowych osobom +45 – **50.0%**.

Centrum Integracji Społecznej w Świętochłowicach jest drugą instytucją prowadzącą reintegrację zawodową w mieście. CIS prowadzi KIS „Drogowskaz”. Celem funkcjonowania instytucji jest zwiększenie aktywności zawodowej i społecznej osób długotrwale bezrobotnych, stale korzystających ze świadczeń społecznych, jak również zwiększenie zdolności do poruszania się na rynku pracy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i nie będących w stanie zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych.

Oferta skierowana jest do niezatrudnionych osób zamieszkujących na terenie powiatu świętochłowickiego, a w szczególności do:

- bezdomnych, którzy realizują indywidualny program wychodzenia z bezdomności,
- uzależnionych od alkoholu po zakończeniu leczenia odwykowego,
- uzależnionych od narkotyków po zakończeniu terapii w zakładzie opieki zdrowotnej,
- chorych psychicznie (w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego),
- niepełnosprawnych (w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych),
- długotrwale bezrobotnych (w rozumieniu przepisów ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy),
- byłych więźniów, którzy mają trudności w integracji ze środowiskiem,
- uchodźców, realizujących indywidualny program integracji,

- osób znajdujących się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym
- wszelkich innych osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (np. samotne matki, osoby długotrwale korzystające z pomocy społecznej).

Uczestnictwo w KIS jest dobrowolne. Warunkiem uczestnictwa jest podpisanie kontraktu socjalnego. Okres uczestnictwa jest ustalany indywidualnie z każdym z uczestników.

Centrum oferuje kompleksowy system wsparcia zapewniający rozwój zawodowy i podwyższenie kompetencji osobistych poprzez:

- szkolenia zawodowe realizowane w ramach różnych profili, m.in.: pracownik remontowo-budowlany, utrzymania terenów zielonych, krawiectwa, gastronomii, prac biurowych,
- wsparcie psychologa, pracownika socjalnego, doradcy zawodowego i innych specjalistów,
- warsztaty grupowe z komunikacji interpersonalnej, asertywności, wzmacniania poczucia własnej wartości i integrujące z grupą,
- zajęcia w pracowni komputerowej,
- pomoc w poruszaniu się na rynku pracy i sporządzaniu dokumentów
- nawiązywanie współpracy z lokalnymi przedsiębiorcami.

Ponadto CIS zapewnia uczestnikom w ramach Indywidualnego Programu Zatrudnienia Socjalnego świadczenie integracyjne w wysokości 50 % zasiłku dla bezrobotnych w pierwszym miesiącu próbnym oraz w pełnej stawce zasiłku od drugiego miesiąca uczestnictwa w projekcie, jak również jeden posiłek dziennie oraz ubezpieczenie OC i NNW.

Od początku działalności Centrum z jego usług w zakresie reintegracji społeczno-zawodowej oraz zatrudnienia socjalnego, skorzystało ogółem – 492 osoby (w tym KIS „Drogowskaz” 240 osób). Absolwentami CIS/KIS od 2011 roku do dnia dzisiejszego zostali 343 osoby. Zatrudnienie znalazło w różnej formie (umowa o pracę, dzieło, zlecenie) – ponad 100 osób, tj. 30% absolwentów. Ponadto CIS promuje i organizuje zatrudnienie wspierane dla absolwentów Centrum.

WNIOSKI

1. Informacje dotyczące bezrobocia nie pozwalają na jednoznaczne stwierdzenie, dlaczego utrzymuje się tak wysoki jego poziom, mimo bardzo dużego rynku pracy w regionie katowickim.
2. Związki pomiędzy lokalnym a aglomeracyjnym rynkiem pracy mają bardzo złożony charakter. Z jednej strony rynek aglomeracyjny daje

możliwości zatrudnienia świętochłowiczanom obniżając, dzięki zatrudnieniu, obszar wykluczenia społecznego o źródłach ekonomicznych. Z drugiej jednak strony wyższe progi kompetencyjne powodują, że miejsce na tym rynku znajdują relatywnie najlepiej wykształceni i/lub najmłodszy pracownicy. To z kolei, po trzecie, wysysa lokalny rynek pracy z kwalifikowanej siły roboczej wzmacniając bariery jego wewnętrznego rozwoju. Sytuacja taka nosi wprawdzie znamiona błędnego koła, nie znaczy to jednak, że powiązanie pomiędzy rynkiem lokalnym a aglomeracyjnym jest czymś niekorzystnym (pominąwszy fakt, że jest czymś naturalnym i koniecznym). Istnieje jedynie potrzeba rozpoznania powiązań pomiędzy jednym i drugim obszarem, tak aby można było stworzyć realne programy ochrony lokalnego rynku pracy przy zachowaniu rezerwowej funkcji rynku aglomeracyjnego.

3. Bezrobocie postrzegane jest tak przez mieszkańców jak też i władze lokalne jako najważniejszy problem społeczny. Jednakże władze lokalne mają ograniczony i pośredni tylko wpływ na sytuację na rynku pracy i na poziom bezrobocia. Nie tworzą jednak nowych miejsc pracy, mogą co najwyżej poprzez zachęty i ulgi dążyć do przyciągnięcia inwestorów z zewnątrz i wspierać jednocześnie lokalną przedsiębiorczość: małe i średnie podmioty gospodarcze, które z natury lepiej i szybciej dostosowują się do zmian zachodzących w gospodarce.

BEZPIECZEŃSTWO

Nie dysponujemy wiedzą o subiektywnym poczuciu bezpieczeństwa osób zamieszkujących kwartały zwartej zabudowy wielorodzinnej i osiedli świętochłowickich. Bez badań empirycznych trudno jest sformułować jednoznaczną diagnozę dotyczącą czynników psychospołecznych i socjokulturowych, które mogą wywoływać poczucie zagrożenia mieszkańców. Informacje uzyskane z Komendy Miejskiej Policji oraz Straży Miejskiej informują o przestępczości w mieście i naruszeniach porządku publicznego. Nie potrafimy jednak w miarę jednoznacznie stwierdzić, na ile rejestrowane przez te instytucje zdarzenia obniżają poczucie bezpieczeństwa mieszkańców.

Tabela 32 Przestępstwa stwierdzone przez policję i prokuraturę w zakończonych postępowaniach przygotowawczych w 2012 roku w subregionie katowickim

MIASTA NA PRACOWOŚĆ POWIATU	OGÓŁEM	CHARAKTER PRZESTĘPSTW			KRYMINALNE		
		KRYMINALNE	GOSPODARCZE	DROGOWE	PRZECIW ŻYCIU	PRZECIW MIENIU	KRADZIEŻE SAMOCHODÓW
Region katowicki	44091	33243	7846	1764	1015	25349	841
Chorzów	8433	4306	3700	216	129	4079	110

Katowice	20206	16672	2456	480	360	13386	445
Mysłowice	2778	2015	277	348	95	1637	48
Ruda Śląska	7919	7206	262	290	266	3847	142
Siemianowice Śląskie	2792	1652	887	202	74	1196	49
Świątobłocice	1863	1392	264	138	91	1204	47

Źródło: Województwo Śląskie 2013. Podregiony, powiaty, gminy, US Katowice 2013, s. 113.

Z zestawienia wynika, że liczba zdarzeń o charakterze przestępczym nie odbiega, jeśli uwzględnimy różnice w wielkości miast, znacząco od innych powiatów grodzkich subregionu. Wskaźniki wykrywalności przestępstw na terenie Świątobłocic także nie różnią się istotnie od rezultatów osiąganych przez policję z innych miast subregionu.

Tabela 33 Wskaźniki wykrywalności przestępstw w Świątobłocicach w 2012 roku

CHARAKTER PRZESTĘPSTW	WYKRYWALNOŚĆ (w %)
Ogółem	57.9
Kryminalne	47.8
Gospodarcze	97.7
Drogowe	93.3

Źródło: Województwo Śląskie 2013. Podregiony, powiaty, gminy, US Katowice 2013, s. 115.

Informacje uzyskane z Komendy Policji za rok 2013 częściowo uwzględniały również miejsce zdarzeń: w dzielnicy Zgoda było ich 273, w Centrum 352, Piaśnikach 176, Chropaczowie 250 a w Lipinach 147 zdarzeń. To proste zestawienie wskazuje, że Centrum było obszarem, w którym zdarzyło się najwięcej przestępstw. Ponadto w 2013 roku miały miejsce 4732 wykroczenia. Generalnie nie daje się stwierdzić, by w mieście istniały wyraźnie wyodrębnione enklawy przestępczości.

Według informacji uzyskanych z KP w okresie od stycznia 2013 do września 2014 roku policjanci byli wzywani 1267 razy do rodzin z powodu bójek, awantur, 127 razy interweniowali z powodu konfliktów sąsiedzkich. Dane te wskazują, że naruszenia miru domowego, spokoju w miejscu zamieszkania zdarzały się w mieście nadzwyczaj często. Musimy bowiem zakładać, że policję wzywano kiedy eskalacja konfliktów rodzinnych, sąsiedzkich była bardzo duża. Nie trzeba zbyt mocno argumentować, że zdarzenia tego rodzaju są jednym z głównych czynników obniżających poczucie bezpieczeństwa współmieszkańców. W tym okresie 31 młodocianych dokonało czynów przestępczych.

Funkcjonariusze Straży Miejskiej za naruszenie porządku publicznego (art. 51 Kodeksu Wykroczeń²⁶) ukarali 68 sprawców podczas interwencji w poszczególnych

²⁶Art. 51. § 1. <http://prawo.money.pl/akty-prawne/ujednolicone-akty-prawne/kodeksy/kodeks/wykroczen;z;dnia;20;maja;1971r;2007,109,756,DU,2850.html> - ftn49 : Kto krzykiem, hałasem, alarmem lub innym wybrykiem zakłóca spójność, porządek publiczny, spoczynek nocny albo wywołuje zgorszenie w miejscu publicznym, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny. § 2. Jeżeli czyn określony w § 1 ma charakter chuligański lub

dzielnicach: Chropaczów – 7 sprawców, Lipiny -11, Piaśniki -7, Centrum -36, Zgoda -7. Ponadto Straż Miejska stwierdziła 1223 wykroczeń, ich geografie prezentuje poniższe zestawienie.

Tabela 34 *Geografia wykroczeń w Świętochłowicach z uwzględnieniem środka ukarania*

ŚRODKI UKARANIA	OGÓŁEM	CHROPA-CZÓW	LIPINY	PIAŚNIKI	CENTRUM	ZGODA
Mandaty karne	719	77	156	42	339	105
Pouczenia	487	38	91	40	266	52
Wnioski do sądu	17	2	0	1	7	7
Razem	1223	117	247	83	612	164

Źródło: Straż Miejska w Świętochłowicach

Jak wynika z zestawienia Straż Miejska interweniowała w całym mieście 1223 razy wystawiając 719 mandatów karnych, a w 17 przypadkach kierowała wnioski do sądu o ukaranie sprawców incydentów zakłócających porządek publiczny. W zestawieniu pominięto wykroczenia ujawnione radarem, czyli łamanie przepisów kodeksu drogowego.

Według informacji uzyskanych z OPS, od 2003 roku systematycznie rośnie liczba nieletnich umieszczanych w pozaświętochłowickich Młodzieżowych Ośrodkach Wychowawczych:

- 2003 – 2
- 2004 – 3
- 2005 – 8
- 2006 – 12
- 2007 – 14
- 2008 i 2009 – 19
- 2010 – 11
- 2011 – 12
- 2012 – 26
- 2013 – 19
- 2014 - 18

Agresywne zachowania w przestrzeni mogą być identyfikowane, zwłaszcza przez osoby starsze i przez to słabsze, jako bezpośrednie zagrożenie życia i zdrowia. Odzwierciedlają to opinie badanych przez nas respondentów. Już o tym była mowa we wcześniejszych fragmentach *Diagnozy*, poświęconych rodzinie i młodym mieszkańcom. W tym miejscu wypada powtórzyć, że niemal wszyscy ankietowani

uznali agresję w miejscach publicznych za problem wymagający natychmiastowej interwencji.

Tabela 35 Przestępstwa w Świętochłowicach w latach 2009 – 2013 (w tym czyny nieletnich)

KATEGORIA PRZESTĘPSTWA	ROK									
	2009		2010		2011		2012		2013	
	ogółem	nieletni	ogółem	nieletni	ogółem	nieletni	ogółem	nieletni	ogółem	nieletni
kradzieże	351	20	410	18	563	16	397	41	382	17
kradzieże z włamaniem	386	12	455	12	457	26	387	27	212	8
rozboje	75	14	65	20	51	8	86	20	60	30
uszkodzenia ciała	21	3	28	13	68	42	49	29	81	66
pobicia	21	2	23	5	37	17	39	20	45	27
zniszczenie mienia	141	5	124	4	117	3	124	7	109	5
przestępstwa narkotykowe	33	5	28	0	61	27	51	7	72	19
oszustwa	93	1	45	0	70	1	26	1	-	-
nietrzeźwi kierujący	135	1	126	0	131	0	125	0	132	0
przeciwko funkcjonariuszom	8	2	11	5	15	1	21	5	-	-

Źródło: Świętochłowice. Analiza sytuacji społeczno-gospodarczej miasta, Świętochłowice 2014, s. 37

Zwraca uwagę fakt (tabela 35), że o ile udział nieletnich w kradzieżach i kradzieżach z włamaniem jest niewielki, o tyle rośnie drastycznie w takich kategoriach jak:

- rozboje,
- uszkodzenia ciała,
- pobicia.

Na przykład w roku 2013 wynosił odpowiednio: **50.0%, 81.5% i 60.0%**.

WNIOSKI

1. Niekorzystna relacja pomiędzy wykrywalnością przestępstw gospodarczych (zasadniczo, w pierwszej kolejności wymierzonych prze-

ciwko Państwu i jego finansom) i przestępstw kryminalnych (zasadniczo wymierzonych przeciwko obywatelom), ewidentnie wpływa na wizerunek Policji oraz subiektywne poczucie bezpieczeństwa.

2. Wskaźnik liczby przestępstw na 1000 mieszkańców można potraktować jako wskaźnik ich dokuczliwości. Pod tym względem Świętochłowice wydają się być obszarem nieco spokojniejszym (17.7) niż przeciętne obszary województwa śląskiego (20.9). Przy alokacji zasobów i sił należy oczywiście brać pod uwagę dane bezwzględne opisujące stan przestępczości. W tym wypadku na czoło w Świętochłowicach wysuwa się Centrum jako dzielnica najludniejsza. Przy planowaniu działań prewencyjnych należy jednak wziąć pod uwagę wskaźnik dokuczliwości dla ludności przestępstw kryminalnych. I tu już na czoło w Świętochłowicach wysuwają się dwie dzielnice: Piaśniki i Zgoda ze wskaźnikami zbieżnymi z całym województwem (odpowiednio: 20.9 i 25.0).

Podsumowanie: obraz problemów społecznych Świętochłowic w świetle opinii ankietowych

Prezentowana powyżej *Diagnoza problemów społecznych Świętochłowic*, ukazując, w oparciu o dane statystyczne i urzędowe udostępnione przez pracowników miejskich instytucji, główne problemy społeczne miasta, których łagodzenie może stworzyć lepsze szanse rozwojowe tego ośrodka. Można podejmować działania zmierzające do zmniejszenia skali tych zjawisk i szukać nowych sposobów radzenia sobie z nimi. Wynika to z dynamiki potrzeb indywidualnych i zbiorowych, która powoduje, że problemy jawią się (w zmiennych kontekstach socjokulturowych i ekonomicznych) w nowych niejako odsłonach. Ale wynika to również ze zmieniających się standardów cywilizacyjnych, zmieniającej się wrażliwości społecznej na występujące w społecznościach miejskich problemy. Dobrą ilustracją jest zjawisko przemocy w rodzinie, która obecnie jest nie do zaakceptowania, a która dawniej towarzyszyła, (choć raczej jako zagrożenie przemocą), wychowaniu w rodzinie i ustalaniu wewnętrznego ładu rodzinnego. Inną kwestią pozostaje fakt, że coraz częściej obserwujemy niczym niemotywowaną przemoc, czyli przemoc dla przemocy.

W tej postaci *Diagnoza* pokazuje, z jednej strony, obiektywny stan rzeczy: sytuacje problemowe w Świętochłowicach, ale również i sposób myślenia o kwestiach miejskich, a z drugiej subiektywne opinie o tych problemach formułowane przez osoby, które na co dzień zajmują się ich zwalczaniem (zarządzaniem). Do tych komentarzy już się odwoływaliśmy. Tutaj zamieszczamy pełnie zestawienie statystyczne wyników ankiety.

Wszystkie dane przedstawiane są w procentach. W nagłówku każdej tabeli znajduje się pięć kategorii odpowiedzi. Oznaczają one charakterystykę dokuczliwości poszczególnych problemów (a tym samym konieczność ich rozwiązania w określonej perspektywie):

MAŁY	<i>To nie jest zbyt wielki (dokuczliwy) problem w naszym mieście. albo nie ma go wcale</i>
DUŻY	<i>Jest to problem palący i bardzo ważny dla społeczności Świętochłowic. Dlatego powinien być rozwiązany jak najszybciej</i>
5 LAT	<i>Na rozwiązanie tego problemu mieszkańcy miasta mogą poczekać najbliższe 5 lat (lub: tego problemu nie da się szybciej rozwiązać)</i>
10-15 LAT	<i>Na rozwiązanie tego problemu mieszkańcy miasta mogą poczekać najbliższe 10 - 15 lat (lub: tego problemu nie da się szybciej rozwiązać)</i>
NIE WIEM	<i>Nie wiem. nie orientuję się</i>

PROBLEMY W KATEGORII DZIECI W WIEKU DO LAT 6	MAŁY	DUŻY	5 LAT	10-15 LAT	NIE WIEM
Zbyt wysoki koszt miejsca w przedszkolu publicznym	35.1	18.9	18.9	5.4	21.6
Zbyt wysoki koszt miejsca w żłobku	21.6	35.1	10.8	2.7	29.7
Za mało miejsc w przedszkolach publicznych	10.8	70.3	10.8	0.0	8.1
Za mało miejsc w żłobkach	2.7	64.9	16.2	0.0	16.2
Mała ilość placów zabaw	32.4	37.8	27.0	0.0	2.7
Przemoc w rodzinach wobec małych dzieci	2.7	62.2	5.4	2.7	27.0
Brak bezpieczeństwa w miejscach publicznych	13.5	62.2	10.8	2.7	10.8

PROBLEMY W KATEGORII MŁODZIEŻ I DZIECI ZE SZKÓŁ PODSTAWOWYCH I GIMNAZJÓW	MAŁY	DUŻY	5 LAT	10-15 LAT	NIE WIEM
Zbyt duże różnice pomiędzy lepszymi i gorszymi szkołami	29.7	32.4	16.2	8.1	13.5
Za duża liczba dzieci w klasie	32.4	27.0	13.5	10.8	16.2
Zbyt mała oferta bezpłatnych zajęć pozalekcyjnych	13.5	45.9	21.6	2.7	16.2
Brak wsparcia dla dzieci z rodzin ubogich (żywienie, wycieczki, oferta edukacyjna, kulturalna i rekreacyjna)	27.0	40.5	13.5	2.7	16.2
Brak zajęć dla młodzieży organizowanych przez placówki szkolne w dni wolne od zajęć	24.3	35.1	16.2	8.1	16.2
Brak współpracy rodziców ze szkołą	16.2	43.2	16.2	5.4	18.9
Zbyt łatwy dostęp do alkoholu	10.8	64.9	16.2	2.7	5.4
Zbyt łatwy dostęp do narkotyków	2.7	45.9	13.5	0.0	37.8
Agresja wśród młodzieży	2.7	83.8	8.1	0.0	5.4
Brak poradni opiekuńczo - wychowawczych	13.5	37.8	21.6	5.4	21.6
Brak placówek pracujących z młodzieżą trudną	10.8	51.4	18.9	2.7	16.2
Naruszanie przez dzieci porządku publicznego (agresja w miejscach publicznych wobec ludzi i mienia publicznego)	0.0	78.4	13.5	0.0	8.1
Przestępstwa popełnianie przez nieletnich	0.0	67.6	8.1	2.7	21.6

PROBLEMY W KATEGORII MŁODZIEŻ I DZIECI ZE SZKÓŁ PODSTAWOWYCH I GIMNAZJÓW	MAŁY	DUŻY	5 LAT	10-15 LAT	NIE WIEM
Brak bezpłatnego dostępu do placówek rekreacyjnych i sportowych	27.0	27.0	32.4	5.4	8.1

PROBLEMY W KATEGORII MŁODZIEŻ PONAD GIMNAZJALNA	MAŁY	DUŻY	5 LAT	10-15 LAT	NIE WIEM
Niski poziom już działających szkół zawodowych i technicznych	24.3	37.8	16.2	0.0	21.6
Brak oferty kształcenia zawodowego zgodnego z oczekiwaniami rynku pracy (za mało kierunków kształcenia, nieodpowiednie kierunki kształcenia)	11.1	44.4	22.2	0.0	22.2
Zbyt łatwy dostęp do alkoholu	5.6	69.4	11.1	5.6	8.3
Zbyt łatwy dostęp do narkotyków	0.0	55.6	5.6	0.0	38.9
Brak wsparcia dla dzieci z rodzin ubogich (żywienie, wycieczki, oferta edukacyjna, kulturalna i rekreacyjna)	25.0	38.9	8.3	2.8	25.0
Brak zajęć organizowanych przez placówki szkolne w dni wolne od zajęć	25.0	33.3	25.0	0.0	16.7
Naruszanie przez młodzież porządku publicznego (agresja w miejscach publicznych wobec ludzi i mienia publicznego)	2.8	75.0	11.1	0.0	11.1
Przestępstwa popełnianie przez nieletnich	2.8	75.0	11.1	0.0	11.1
Brak bezpłatnego dostępu do placówek rekreacyjnych i sportowych	33.3	36.1	22.2	0.0	8.3
Przestępstwa popełnianie przez uczniów szkół ponadgimnazjalnych	0.0	66.7	11.1	0.0	22.2
Brak placówek (poradni) psychoterapeutycznych i socjoterapeutycznych	8.3	47.2	25.0	0.0	19.4

PROBLEMY W KATEGORII MŁODZI LUDZIE ZACZYNAJĄCY DOROSŁE ŻYCIE	MAŁY	DUŻY	5 LAT	10-15 LAT	NIE WIEM
Brak pracy dla absolwentów, którzy nie mają doświadczenia zawodowego	5.6	80.6	8.3	0.0	5.6
Brak możliwości zdobycia doświadczenia zawodowego	5.6	80.6	5.6	0.0	8.3
Brak stabilizacji na rynku pracy	2.8	86.1	5.6	0.0	5.6
Brak wsparcia dla młodzieży, która wychodzi z domów dziecka i rodzin zastępczych	11.1	33.3	13.9	2.8	38.9
Brak tanich mieszkań komunalnych	11.1	63.9	11.1	0.0	13.9
Brak mieszkań socjalnych dla najuboższej młodzieży	13.9	55.6	8.3	8.3	13.9
Alkoholizm	2.8	66.7	16.7	0.0	13.9
Narkomania	5.6	41.7	19.4	2.8	30.6
Zachowania naruszające porządek publiczny	2.8	77.8	8.3	5.6	5.6
Zachowania przestępcze	0.0	77.8	8.3	0.0	13.9

PROBLEMY W KATEGORII RODZINY Z DZIEĆMI NA UTRZYMANIU	MAŁY	DUŻY	5 LAT	10-15 LAT	NIE WIEM
Ubóstwo rodzin wielodzietnych	8.3	61.1	5.6	2.8	22.2
Ubóstwo rodzin wynikające z braku pracy	5.6	80.6	11.1	0.0	2.8
Ubóstwo rodzin wynikające z patologii	2.8	80.6	11.1	2.8	2.8

PROBLEMY W KATEGORII RODZINY Z DZIEĆMI NA UTRZYMANIU	MAŁY	DUŻY	5 LAT	10-15 LAT	NIE WIEM
Ubóstwo związane z niepełnosprawnością członków rodziny	8.3	50.0	13.9	2.8	25.0
Przemoc w rodzinie pomiędzy małżonkami (partnerami)	5.6	50.0	13.9	2.8	27.8
Przemoc w rodzinie w stosunku do dzieci	2.8	58.3	8.3	0.0	30.6
Brak mieszkań socjalnych dla rodzin	8.3	61.1	2.8	8.3	19.4
Brak mieszkań chronionych	8.3	36.1	19.4	2.8	33.3
Bezradność (brak umiejętności, kompetencji) opiekunów i wychowawców rodziców wobec małoletnich dzieci (również brak właściwej opieki nad nimi)	2.8	75.0	11.1	0.0	11.1
Zły stan techniczny mieszkań komunalnych	2.8	66.7	8.3	5.6	16.7
Alkoholizm	2.8	69.4	8.3	2.8	16.7
Brak miejsc rekreacji dla rodziców z dziećmi	33.3	30.6	33.3	0.0	2.8

PROBLEMY W KATEGORII OSOBY DO 45 ROKU ŻYCIA	MAŁY	DUŻY	5 LAT	10-15 LAT	NIE WIEM
Brak stałej pracy	5.6	86.1	2.8	2.8	2.8
Brak oferty edukacyjnej, która umożliwia przekwalifikowanie i mobilność na rynku pracy	22.2	47.2	16.7	5.6	8.3
Brak oferty podnoszenia kwalifikacji zawodowych	22.2	44.4	16.7	5.6	11.1
Brak polityki wspierającej zakładanie małych firm	22.2	25.0	16.7	2.8	33.3
Niski poziom opieki medycznej nad pracownikami	27.8	41.7	11.1	8.3	11.1
Brak nadzoru firm i przedsiębiorców nad bezpieczeństwem i higieną pracy	11.1	27.8	16.7	8.3	36.1
Brak profilaktyki zdrowotnej	11.1	44.4	8.3	8.3	27.8

PROBLEMY W KATEGORII OSOBY 45+	MAŁY	DUŻY	5 LAT	10-15 LAT	NIE WIEM
Brak profilaktyki zdrowotnej	2.8	47.2	11.1	8.3	30.6
Zagrożenie utratą pracy	8.3	77.8	2.8	2.8	8.3
Niski poziom zainteresowania pracodawców tą kategorią pracowników	2.8	50.0	8.3	8.3	30.6
Wzrost liczby osób niepełnosprawnych w wyniku chorób przewlekłych	5.6	25.0	11.1	8.3	50.0
Brak pracy	5.6	83.3	2.8	2.8	5.6
Brak programów szkoleniowych umożliwiających wejście na rynek pracy	25.0	25.0	22.2	5.6	22.2
Brak oferty szkoleniowej umożliwiającej zdobycie nowych kwalifikacji zawodowych	27.8	36.1	13.9	2.8	19.4
Brak polityki wspierającej zakładanie małych firm (np	25.0	19.4	13.9	2.8	38.9
Brak oferty edukacyjnej dla tej kategorii osób	16.7	13.9	13.9	5.6	50.0

PROBLEMY W KATEGORII OSOBY 60+	MAŁY	DUŻY	5 LAT	10-15 LAT	NIE WIEM
Brak zainteresowania ze strony członków najbliższej rodziny	27.8	33.3	13.9	0.0	25.0

PROBLEMY W KATEGORII OSOBY 60+	MAŁY	DUŻY	5 LAT	10-15 LAT	NIE WIEM
Niesprawność fizyczna i psychiczna	8.3	41.7	11.1	5.6	33.3
Brak oferty zapewniającej możliwość zagospodarowania wolnego czasu	33.3	30.6	19.4	8.3	8.3
Ubóstwo	11.1	61.1	11.1	5.6	11.1
Alkoholizm	2.8	66.7	8.3	2.8	19.4
Utrudniony dostęp do świadczeń zdrowotnych i rehabilitacyjnych	5.6	72.2	5.6	2.8	13.9
Brak dziennych domów opieki nad osobami starszymi	22.2	50.0	13.9	5.6	8.3
Brak lekarskiej opieki geriatrycznej	8.3	63.9	11.1	0.0	16.7
Wzrost liczby osób niepełnosprawnych w wyniku wieku i chorób przewlekłych	13.9	38.9	11.1	2.8	33.3

Poniżej znajduje się zestawienie rozkładów podstawowych cech społeczno - demograficznych respondentów biorących udział w badaniu ankietowym.

CECHA SPOŁECZNO - DEMOGRAFICZNA		N	%
Płeć	Kobieta	23	65.7
	Mężczyzna	12	34.3
Wiek	do 35 lat	21	58.3
	36 - 45 lat	7	19.4
	46 - 55 lat	4	11.1
	ponad 55 lat	5	11.2
Wykształcenie	gimnazjalne	1	2.8
	zasadnicze zawodowe	1	2.8
	średnie techniczne (zawodowe)	3	8.3
	średnie ogólne	4	11.1
	policealne lub pomaturalne	1	2.8
	wyższe licencjackie (lub inżynierskie)	4	11.1
	wyższe magisterskie	22	61.1
Stan cywilny	pozostają w związku małżeńskim	28	77.8
	żyją w związku nieformalnym	1	2.8
	panna (kawaler)	5	13.9
	rozwidziona (rozwidziony)	2	5.6
Liczba dzieci	0	14	38.9
	1	13	36.1
	2	6	16.7
	3	2	5.6
	6	1	2.8
Dzielnica zamieszkania	Lipiny	8	22.2
	Chropaczów	12	33.3
	Zgoda	2	5.6
	Piaśniki	2	5.6
	Centrum	12	33.3
Okres zamieszkiwania w Świętochłowicach	Od urodzenia	16	44.4
	Przybycie jako niedoroslý jeszcze człowiek (np. z rodzicami)	5	13.9
	Przybycie do Świętochłowic z innej części Śląska	14	38.9

CECHA SPOŁECZNO - DEMOGRAFICZNA		N	%
	Przybycie do Świętochłowic z innej części Polski lub z zagranicy	1	2.8
Sytuacja społeczno-zawodowa	Nie pracuję: jestem emerytem lub rencistą	4	11.1
	Pracuję na umowę o pracę	31	86.1
	Pracuję na umowę zlecenie (lub: o dzieło. honoraria)	1	2.8
Kategoria zawodowa	Przedstawiciel władz publicznych. wyższy urzędnik lub kierownik. zarządzający w przedsiębiorstwach	4	11.1
	Specjalista	13	36.1
	Technik lub inny średni personel	1	2.8
	Pracownik biurowy	12	33.3
	Pracownik usług osobistych lub sprzedawca	3	8.3
	Robotnik przemysłowy lub rzemieślnik	1	2.8
	Funkcjonariusz: siły zbrojne. policja lub inne grupy dyspozycyjne	2	5.6

STRUKTURA CELÓW STRATEGICZNYCH

Przesłanki niniejszej Strategii, zarówno te merytoryczne, odnoszące się do obszarów problemowych jak i formalne, odnoszące się do prawnych uwarunkowań działań poświadanych, to załedwie ogólne ramy, które wyznaczają zakres celów możliwych do postawienia. Jednakże sam sposób ich formułowania, jak i relacje, które między nimi budujemy, wpisują się w szerszą koncepcję strategii działania władz miejskich jako takich oraz strategii rozwiązywania problemów społecznych w szczególności. Od przedstawienia ogólnego sposobu rozumienia tych zagadnień rozpoczniemy prezentację struktury celów strategicznych.

Po pierwsze: strategia nie jest dokumentem izolowanym. Z jednej strony stanowi kontynuację dokumentu poprzedzającego (w tym wypadku jest to *Miejska strategia rozwiązywania problemów społecznych Świętochłowic na lata 2006 – 2015*), z drugiej zaś, powinna nawiązywać do *Strategii rozwoju Świętochłowic do roku 2030*. O ile to pierwsze powiązanie nie powinno budzić żadnych wątpliwości, o tyle drugie nie jest wcale oczywiste. Przynajmniej na poziomie języka potocznego. Rozwój bowiem kojarzony bywa zazwyczaj z czymś pozytywnym. To proces, który przebiega dzięki temu, że jednostki i zbiorowości, które stanowią podmiot owego procesu, wykorzystują swoje aktywa i istniejące szanse by to co dobre stało się jeszcze lepsze. Inaczej rzecz się ma z problemami społecznymi. Jest to taki obszar zagadnień, który bardzo często odsyła nas do spraw trudnych, smutnych, czasami do problemów nierozwiązywalnych. Bywa i tak, że wyznacza zupełnie mroczny obszar funkcjonowania danej zbiorowości: obszar patologii, wykluczenia, biedy i ludzkiego nieszczęścia. W jakim więc sensie łączyć można te dwa typy strategii? Naszym zdaniem połączenie jest tyle proste, co oczywiste: nie ma mowy o rozwoju jeśli miałby być on przyczyną pogłębiania się różnic, sprzeczności i konfliktów. Gdy stan części obszarów się poprawia, a innych pogarsza wówczas cały układ zmierza do dezintegracji. Oczywiście społeczności lokalne są bytami zbyt złożonymi, a sprzeczności w nich tkwiące nie są aż tak ostre, aby w równie dramatycznych kategoriach opisywać konieczność połączenia obu typów strategii. Niemniej jednak uważamy, że należy uzyskać pewien poziom zgodności pomiędzy działaniami władz miejskich, które myśląc o rozwoju, nie powinny zapominać o obszarach zaniedbania i wykluczenia. Dlatego też, dostosowując się do struktury celów strategicznych zawartych w dokumencie „rozwojowym” formułujemy trzy cele strategiczne w trzech zbliżonych obszarach (ludzie – gospodarka – przestrzeń). W niniejszej *Strategii* akcenty będą jednak, siłą rzeczy, inaczej rozłożone. Odniesiemy się

do tej różnicy nieco dalej, opisując poszczególne cele. Co do problemu powiązania niniejszej strategii z jej wcześniejszą wersją, to jest on bardziej skomplikowany. Jedno z założeń, jakie sformułowaliśmy przystępując do prac nad prezentowanym dokumentem dotyczy ilości celów, które należy przed sobą stawiać. Powinno być ich tyle, by i zarządzanie realizacją strategii było w miarę proste, i planowane rezultaty w miarę realne. Dlatego też, pozostawiając problemy związane z ochroną środowiska naturalnego „strategii rozwojowej” połączyliśmy pozostałe osiem priorytetów strategicznych z lat 2006-2015 w trzy kategorie obecnej *Strategii*, nadając im wszakże różną wagę. W ten sposób doszliśmy do proponowanego układu trzech celów. Zarówno o odniesieniach do priorytetów strategicznych z lat 2006 – 2015 jak i do wagi przypisywanej przez nas poszczególnym celom strategicznym napiszemy nieco dalej, przy okazji omawiania poszczególnych celów prezentowanej *Strategii*.

Po drugie: plan działania w zakresie rozwiązywania problemów społecznych, jeśli ma mieć charakter strategiczny, a nie taktyczny, musi wykraczać poza obszary bezpośredniego oddziaływania. Takim krokiem „poza” mógłby być, na przykład, postulat likwidacji poszczególnych obszarów problemowych. Ten jednak jest zupełnie nierealny. I to nie tylko ze względu na nasycenie poszczególnych obszarów konkretnymi problemami, ile ze względu na ich naturę. Jak to już określiliśmy w *Diagnozie* (co zostało również przywołane przy okazji omawiania założeń i przesłanek niniejszej *Strategii*), problemów społecznych się nie likwiduje. Można, co najwyżej, skutecznie nimi zarządzać zmniejszając dokuczliwość społeczną poszczególnych zjawisk i negatywne konsekwencje niedoskonałości życia społecznego. Cały system miejski to układ o charakterze otwartym. Podatny jest na oddziaływania czynników zarówno pozytywnych jak i negatywnych. W każdym mieście mamy więc do czynienia ze specyficznymi cechami układów osadniczych (np. podział na dzielnice lepsze i gorsze z tendencją do rozwarstwiania społecznego przestrzeni) oraz z uniwersalnymi patologiami współczesnej cywilizacji, które koncentrują się we względnie anonimowych układach osiedleńczych: narkomania, agresja, alkoholizm, przestępczość, zanik więzi, nierówna dystrybucja zasobów ect. Poszukując zatem spoiwa dla całej *Strategii* zwracamy się w kierunku całego układu społecznego miasta przyjmując założenie, że ograniczanie negatywnych zjawisk musi mieć pozytywne konsekwencje nie tylko dla poszczególnych osób i rodzin dotkniętych wykluczeniem, ale również dla całej społeczności. Stąd nasza propozycja ogólnego celu dla wszelkich działań związanych ze *Strategią rozwiązywania problemów społecznych Świątchłowic* brzmi:

WZROST POZIOMU INTEGRACJI SPOŁECZNEJ W ŚWIĄTOCHŁOWICACH POPRZEC PRZECIWDZIAŁANIE WYKLUCZENIU MIESZKAŃCÓW Z RÓŻNYCH SFER ŻYCIA ORAZ WZMACNIANIE KONWERGENCJI ŁĄCZĄCEJ POSZCZEGÓLNE OBSZARY I PODMIOTY ŻYCIA SPOŁECZNEGO W MIEŚCIE

Podkreślamy w ten sposób pozytywne skutki jakie rozwiązywanie problemów mieszkańców może mieć dla całej społeczności jak i wymóg współdziałania różnych instytucji (np. szkoły i służby zdrowia), sfer życia społecznego (np. administracji lokalnej i gospodarki) jak i podmiotów życia społecznego (np. obywateli i władz samorządowych) w kształtowaniu poziomu życia społecznego w mieście.

Wyrażony powyżej cel ma charakter „misyjny”. Wiąże się z pewną ogólną wizją, jaką należy mieć na uwadze, nawet wówczas, gdy podejmowane działania dotyczą bardzo konkretnych problemów. *Strategia rozwiązywania problemów społecznych Świętochłowic do roku 2030* nie stanowi wystarczającej przesłanki do budowania wizji i konstruowania na jej bazie misji samorządu. Ta bowiem została już sformułowana i opublikowana w *Strategii rozwoju Świętochłowic do roku 2030*. To zatem, co nam pozostaje, to próba zakotwiczenia wspomnianej wyżej misji również w *Strategii „problemowej”*. Możliwość taką daje jeden z „misyjnych” postulatów:

Zasada zmian, które chcemy osiągnąć w Świętochłowicach, jest objęcie nimi wszystkich mieszkańców miasta, na równi tych, którzy już obecnie kreują wizerunek miasta, jak i tych, którzy potrzebują wsparcia, a potencjał ich aktywności jest do tej pory niewykorzystany.

Struktura i hierarchia głównych celów strategicznych

Odnosząc działania na rzecz rozwiązywania problemów społecznych głównie do tych „którzy potrzebują wsparcia, a potencjał ich aktywności jest do tej pory niewykorzystany” proponujemy podporządkować je realizacji trzech głównych celów strategicznych:

CEL STRATEGICZNY I	ZASPOKOJENIE PODSTAWOWYCH POTRZEB SPOŁECZNYCH MIESZKAŃCÓW ŚWIĘTOCHŁOWIC W STOPNIU, KTÓRY WZMAGA POCZUCIE PRZYNALEŻNOŚCI I ZWIĘKSZA TYM SAMYM POZIOM INTEGRACJI SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ
CEL STRATEGICZNY II	STYMULOWANIE LOKALNEGO RYNKU PRACY JAKO PRZESTRZENI REALIZACJI ŻYCIOWYCH POTRZEB MIESZKAŃCÓW POPRZEC DZIAŁANIA SKIEROWANE DO PRACOBIORCÓW, SŁUŻB ZATRUDNIENIA I SYSTEMU EDUKACJI ZAWODOWEJ
CEL STRATEGICZNY III	ORGANIZACJA PRZESTRZENI MIEJSKIEJ I ZASOBU KOMUNALNEGO DO POZIOMU, KTÓRY MIESZKAŃCOM STWARZA GODNE WARUNKI ŻYCIA, A FIRMOM ZAPEWNIĄ BAZĘ DLA PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ

Określone wyżej 3 cele strategiczne i szczegółowe problemy wynikające z przeprowadzonej diagnozy problemów społecznych, a także przesłanki płynące z różnych poziomów planowania i zarządzania samorządowego są podstawą do wskazania priorytetów i najbardziej dokuczliwych problemów społecznych, na których będą koncentrować się działania samorządu miasta do roku 2030. Z uwagi na długą perspektywę czasową obowiązywania Strategii, ważnym elementem jest systematyczne aktualizowanie listy problemów społecznych w poszczególnych latach realizacji Strategii.

Pierwszy z powyższych celów obejmuje zestaw problemów dotyczących bezpośrednio mieszkańców Świętochłowic (osób i rodzin) oraz całej społeczności lokalnej rozumianej jako zbiorowość socjologiczna. Cel ten będzie osiągany poprzez działania zmierzające do zaspokojenia potrzeb w takich zakresach jak: zdrowie, kultura, rekreacja, edukacja, pomoc społeczna, bezpieczeństwa, integracji i poczucia przynależności. Zakres ten pozwala połączyć przedmiotowo ów cel z III celem Strategii „rozwojowej” oraz z następującymi priorytetami strategicznymi Strategii ustępującej: I, IV-VII i IX. Wykonana na potrzeby niniejszej Strategii, *Diagnoza problemów społecznych Świętochłowic* pozwoliła nam wyodrębnić ponad 20, najbardziej palących problemów.

1. Ilość miejsc w żłobkach, niewystarczająca z punktu widzenia potrzeb rodziców, którzy chcą pracować lub pracują. Tym samym niewystarczające wsparcie instytucjonalne w opiece nad dzieckiem do lat trzech.
2. Niski poziom kształcenia w szkołach podstawowych i gimnazjalnych.
3. Niewykorzystanie potencjału edukacji nieformalnej i pozaszkolnej w nauczaniu młodzieży.
4. Bariera istniejąca między szkołą jako placówką publiczną a jej środowiskiem społecznym, która powoduje, między innymi, to, że szkoły (jako budynki wyposażone w infrastrukturę) są zamknięte przed dziećmi i dorosłymi w dni wolne od pracy.
5. Brak zintegrowanego systemu działań oraz przestrzeni (np. wystarczającej ilości świetlic i klubów środowiskowych), który organizowałby czas wolny dzieci (w tym dzieci zaniebanych), pomagał im w nauce, wspierał terapeutycznie.
6. Brak zintegrowanego systemu działań oraz przestrzeni (np. wystarczającej ilości klubów malucha), który organizowałby czas wolny najmłodszych dzieci.
7. Uzależnianie się jednostek i rodzin od pomocy społecznej, a tym samym utrwalanie wykluczenia i patologii w przestrzeni społecznej miasta.
8. Niski poziom aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych pogłębiający ich zawodowe i społeczne wykluczenie.
9. Niedostosowanie przestrzeni sportowej i rekreacyjnej (w tym bariery architektoniczne w całej przestrzeni) do potrzeb niepełnosprawnych pogłębiające ich społeczne wykluczenie.
10. Obniżenie (między innymi w wyniku likwidacji szkolnych lekarzy i stomatologów, higienistek i pielęgniarek) poziomu opieki medycznej nad dziećmi i młodzieżą.
11. Niewystarczający, z punktu widzenia oczekiwań osób starszych, poziom opieki medycznej warunkowany takimi między innymi czynnikami jak: mała ilość miejsc w ZOL-ach, brak lekarzy geriatrów, brak szpitalnego oddziału geriatrycznego, długie kolejki do lekarzy specjalistów.

12. Niewystarczający, z punktu widzenia standardów cywilizacyjnych poziom profilaktyki medycznej warunkowany takimi między innymi czynnikami jak: mała ilość badań przesiewowych i niski poziom uczestnictwa w nich mieszkańców Świętochłowic, mała ilość programów profilaktycznych adresowanych osobno do: dzieci, młodzieży, osób starszych oraz programów promujących zdrowy styl życia.
13. Zagrożenia na jakie narażone są małe dzieci w przestrzeni publicznej, w której przebywają same i nie mogą tym samym liczyć na wsparcie osób dorosłych (mowa głównie o zagrożeniach komunikacyjnych i przemocy ze strony starszych dzieci i młodzieży).
14. Dysfunkcjonalność rodzin pogłębianą, między innymi, przez zjawisko patologii skojarzonej (alkoholizm i/lub narkomania i/lub przemoc i/lub niewydolność opiekuńczo-wychowawcza i/lub brak podstawowych kompetencji społecznych).
15. Pogłębianie się przepaści pokoleniowej pomiędzy młodymi mieszkańcami, a osobami starszymi (powyżej 65 roku życia) mające między innymi taki skutek, że nie pojawiają się działania społeczne, które wymagają współpracy międzypokoleniowej.
16. Występowanie zjawiska przemocy w rodzinie (pomiędzy partnerami, między dziećmi i dorosłymi, przemocy psychicznej i fizycznej).
17. Problem używania i nadużywania przez dzieci i młodzież: alkoholu i narkotyków.
18. Problem nadużywania przez dorosłych: alkoholu i narkotyków.
19. Instytucjonalne przyzwolenie na działania społecznie szkodliwe (między innymi rozwinięta sieć skupu złomu oraz sieć całodobowej sprzedaży alkoholu).
20. Brak struktur, metod pracy i specjalistów do pracy z trudną młodzieżą zorganizowaną w mniej lub bardziej agresywnych grupach i – co za tym idzie – brak możliwości przeciwdziałania wzrastającej przestępczości wśród nieletnich.
21. Zbyt mały nacisk na PR, powodujący, że wszelkie zmiany dokonywane na rzecz bezpieczeństwa nie odpowiednio szybko przedostają się do świadomości społecznej i nie mają szans stymulować wzrostu subiektywnego poczucia bezpieczeństwa.
22. Silne oddziaływanie na zbiorowe wyobrażenie i społeczne poczucie bezpieczeństwa zewnętrznych czynników o charakterze kulturowym (zagrożenia globalne, wzrost znaczenia agresji jako instrumentu komunikacji w młodym pokoleniu, „sprzedaż” agresji i zagrożenia jako najbardziej „chodliwego” produktu mediów, starzenie się społeczeństwa i zanik tradycji spajających relacje między młodszymi i starszymi, znikanie społecznych autorytetów, również w społecznościach lokalnych i mikrospołecznościach osiedlowych).
23. Deficyt kapitału społecznego warunkującego współpracę międzyludzką oraz rozwój trzeciego sektora i aktywności obywatelskiej.

Drugi z głównych celów *Strategii* dotyczy zagadnień związanych z rynkiem pracy. Nie poziom bezrobocia jest jednak głównym problemem społecznym przy realizacji tego celu. To oczywiście nie znaczy, że poziom bezrobocia nie jest ważnym i do kuczliwym problemem społecznym. Jeśli jednak przy tej okazji mówimy o bezrobociu, to raczej w wymiarze instytucjonalnym. Interesują nas nierówne relacje pomiędzy aglomeracyjnym a lokalnym rynkiem pracy i efektywność organizacyjna służb zatrudnienia. Na obiektywne procesy gospodarcze oraz czynniki strukturalizujące dostęp do miejsc pracy władze Miasta mają wpływ niezwykle ograniczony. Z drugiej strony problem lokalnego rynku pracy staramy się traktować w miarę szeroko. Stąd w problematykę związaną z realizacją celu drugiego włączamy zawodową edukację ponadgimnazjalną. Tym samym dotykamy także problemów

mieszkańców Świętochłowic. Szczególnie tych zaliczających się do młodego pokolenia. Poziom szkolnictwa zawodowego, jakość oferty edukacyjnej to oczywiście czynnik kształtujący rynek pracy rozumiany jako zaplecze dla lokalnej przedsiębiorczości. Z drugiej jednak strony dostęp do szkół uczących zawodu w miejscu zamieszkania wyznacza szanse życiowe osób wchodzących w dorosłe życie. Drugi cel strategiczny wiążemy z pierwszym celem *Strategii rozwoju Świętochłowic do roku 2030* oraz z drugim priorytetem strategicznym poprzedniej *Strategii rozwiązywania problemów społecznych*. Analizy diagnostyczne pozwalają nam sformułować następujące, najbardziej dokuczliwe problemy omawianym zakresie:

1. Brak dopasowania profili szkolnictwa zawodowego (zarówno zasadniczego zawodowego jak i techników) do potrzeb rynków pracy (również tych przyszłych w wymiarach: lokalnym i aglomeracyjnym) wynikające między innymi ze słabego rozpoznania dynamiki tych potrzeb oraz braku stałego monitoringu.
2. Klasyczny profil szkolenia zawodowego w szkołach zawodowych, który nie uwzględnia faktu, że absolwent szkoły zawodowej, w każdej niemal branży, może być zarówno robotnikiem jak i przedsiębiorcą, który robotników zatrudnia.
3. Borykanie się z praktykami zawodowymi – brak rozwiązań systemowych i pozostawianie z tym problemem szkół zawodowych, które są, na obecne czasy, partnerem zbyt mało atrakcyjnym dla przedsiębiorstw (i zbyt „słabym”), aby przeznaczały część swoich zasobów na rozwój relacji ze szkolnictwem zawodowym (samotność Zespołu Szkół Zawodowych w budowaniu relacji z przedsiębiorcami – naturalnym partnerem dla szkolnictwa zawodowego).
4. Brak atrakcyjnej bazy sprzętowej.
5. Lokowanie aspiracji edukacyjnych jakie rodzice mają w stosunku do swoich dzieci, w obszarze aglomeracyjnym, poza Świętochłowicami (już od najmłodszych lat, kiedy tylko dzieci zaczynają korzystać z oferty edukacyjnej).
6. Bariery rozwojowe dla rozdrobnionego biznesu lokalnego, który nie może wchłonąć większej liczby pracowników, bo górny pułap dla tego zatrudnienia wyznacza zapotrzebowanie w Świętochłowicach na względnie proste usługi.
7. Mało atrakcyjny profil branżowy świętochłowickiej przedsiębiorczości zdominowany przez usługi o charakterze podstawowym (budownictwo, handel, transport).
8. Brak wizji rozwoju drobnej przedsiębiorczości w mieście jako odpowiedzi na trudności związane z pozyskaniem inwestora strategicznego.
9. Odpływ kwalifikowanej siły roboczej do miast ościennych.
10. Niska atrakcyjność świętochłowickiego rynku pracy dla pracowników z zewnątrz.
11. Niski poziom motywacji części bezrobotnych do podejmowania legalnej pracy
12. Zjawisko wykorzystywania statusu bezrobotnego do zabezpieczenia indywidualnej opieki zdrowotnej i podejmowanie nielegalnej aktywności na „czarnym” rynku pracy.
13. Obciążenie służb zatrudnienia osobami o braku kwalifikacji zawodowych, niepodatnych na aktywne instrumenty wsparcia, osobami, dla których bardziej odpowiednim partnerem powinny być służby OPS.
14. Rozproszenie (brak możliwości koncentracji) środków przeznaczonych na aktywizację zawodową ze względu na: sztywne ramy projektów, brak segregacji bezrobotnych - na przykład - na grupy różniące się poziomem motywacji do podjęcia pracy, brak narzędzi do bieżącej analizy struktury bezrobotnych pozbawianych statusu i wracających do statusu osoby bezrobotnej.

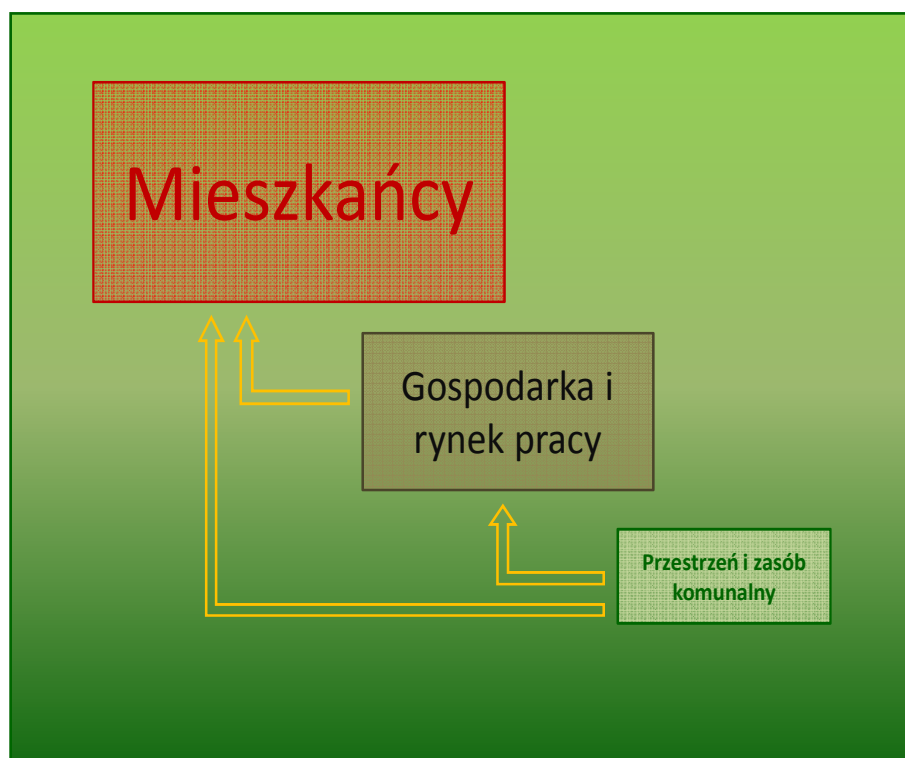
15. Niski potencjał przedsiębiorczy istniejących podmiotów trzeciego sektora a także rozwoju przedsiębiorczości społecznej.

Trzeci cel niniejszej strategii wiąże się bezpośrednio z drugim celem Strategii „rozwojowej” oraz trzecim priorytetem strategicznym obowiązującym do roku 2015. Działania ukierunkowane jego realizacją wyznaczone są przez problemy przestrzeni, własności i infrastruktury (głównie mieszkaniowej). W wyniku działań diagnostycznych uznaliśmy, że za najbardziej dokuczliwe problemy można uznać:

1. Niestuprocentowe pokrycie przestrzeni Świętochłowic miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego
2. Brak wystarczającej, dla zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych i biznesowych, ilości terenów uzbrojonych.
3. Niski poziom zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych między innymi ze względu na brak alternatywy dla rynku komercyjnego (budownictwo komunalne).
4. Nieuporządkowane stosunki własnościowe w zasobie administrowanym przez gminę (nieskomunalizowane mienie).
5. Zbyt mała, w stosunku do zapotrzebowania, ilość mieszkań socjalnych powodująca multiplikację problemów społecznych generowanych przez najbiedniejszą i/lub najmniej zaradną część zbiorowości Świętochłowiczian.
6. Zaległości czynszowe.
7. Wyprowadzanie mieszkań komunalnych mieszczących się we wspólnotach mieszkaniowych, która zmniejsza zasób komunalny Miasta utrudniając prowadzenie efektywnej polityki społecznej adresowanej do najuboższych mieszkańców Świętochłowic.
8. Duża ilość pustostanów o – bardzo często – stanie technicznym uniemożliwiającym zamieszkanie.
9. Postępująca dekapitalizacja zasobu komunalnego.
10. Brak procedur i praktyki pozwalającej optymalizować wykorzystanie substancji mieszkaniowej z uwzględnieniem potrzeb mieszkańców (chodzi na przykład o proces zamiany mieszkań lub dełożeń osób starych, podeszłych wiekiem, mających trudności z lokomocją, samoobsługą i prowadzeniem gospodarstwa domowego na niższe piętra, partery budynków).

Formalnie rzecz biorąc nie wprowadzamy w proponowaną strukturę celów strategicznych żadnej hierarchii. Faktycznie jednak przypisujemy im zróżnicowane znaczenie, każdemu przypisując inny zakres zadań. Schematycznie przedstawia to poniższy diagram.

Z punktu widzenia *Strategii rozwiązywania problemów społecznych* najistotniejsze są dla nas problemy wynikające z funkcjonowania w przestrzeni miejskiej, życia w

mieście i realizowania życiowych celów, które możemy przypisać do pojedynczych osób i grup społecznych w Świętochłowicach. Dlatego też, jak się to okaże przy charakterystyce celów operacyjnych i działań priorytetowych, realizacja pierwszego celu strategicznego będzie wymagała największych zasobów organizacyjnych i finanso-

wych. Obejmuje też najszerzy zbiór zadań (9 celów operacyjnych wobec sześciu celów operacyjnych drugiego celu głównego i trzech – trzeciego). Taka konstrukcja struktury celów wynika ze, scharakteryzowanego wcześniej, podejścia do budowania strategii rozwiązywania problemów społecznych. W strategiach „rozwojowych” główny akcent stawiany jest zazwyczaj na te działania, które warunkują wzrost jakości życia. To wzrost gospodarczy odgrywa w nich rolę wiodącą. Gospodarka dynamizuje bowiem rozwój społeczności lokalnej. W strategiach „społecznych” preferowane są natomiast podmioty najsłabsze w życiu społecznym (czyli mieszkańcy). A wśród nich też najsłabsi: z deficytami, problemami, wykluczeni. Dlatego działania podejmowane w obrębie drugiego celu strategicznego pełnią rolę „podporządkowaną” celowi pierwszemu. Będąc pośrednio związane z gospodarką, bezpośrednio nastawione są na poprawę funkcjonowania rynku pracy. Głównie jednak ujmowanego od strony pracobiorców (i to tych potencjalnych, przyszłych). Podporządkowanie celów jest jeszcze bardziej widoczne w zakresie celu trzeciego, w którym chodzi o zapewnienie minimalnych warunków przestrzennych dla życia mieszkańców (mieszkania, względnie przyjazna przestrzeń) i dla gospodarki (zatrzymanie w Świętochłowicach przedsiębiorców, którzy ze względów lokalowych natrafiają na bariery rozwojowe dla swojego biznesu). Jedną z kluczowych funkcji pełni w tym zakresie zasób komunalny. Stąd zarządzanie tym zasobem, jak w soczewce, ogniskuje w sobie wiele problemów społecznych: organizację przyjaznej przestrzeni, subiektywne poczucie bezpieczeństwa mieszkańców, warunki mieszkaniowe, efektywność polityki społecznej wpływającej na losy

poszczególnych mieszkańców (co jest widoczne choćby przy okazji procesu usamodzielnienia wychowanków domów dziecka).

Cele operacyjne w grupach celów strategicznych

Każdy z trzech głównych celów strategicznych rozpisujemy na kilka celów operacyjnych. realizacje celów operacyjnych ma doprowadzić do realizacji głównego celu strategicznego. Proces ten będzie najbardziej złożony w wypadku celu pierwszego (9 celów operacyjnych obejmujących 40 działań priorytetowych). Nieco mniej złożona będzie realizacja celu drugiego (6 celów operacyjnych przy 19 działaniach) oraz trzeciego (3 cele operacyjne, 12 działań priorytetowych). Poniżej przedstawiamy strukturę celów operacyjnych wraz z krótkim omówieniem każdego z nich.

Na **pierwszy cel strategiczny** składają się następujące cele operacyjne:

- **Rozwój infrastruktury służącej opiece nad najmłodszymi dziećmi.**
- **Wdrożenie programu szkoły otwartej na środowisko lokalne.**
- **Dopasowanie powszechnej opieki medycznej do podstawowych potrzeb głównych grup wiekowych świętochłowicz.**
- **Spółeczne i przestrzenne otwarcie Świętochłowic na osoby niepełnosprawne.**
- **Stworzenie optymalnych warunków dla rozwoju intelektualnego i społecznego dzieci i młodzieży.**
- **Przeciwdziałanie zjawiskom świadczącym o pogłębianiu się dysfunkcjonalności rodzin i wzrastającym poziomie ich wykluczenia społecznego.**
- **Odbudowa więzi międzyludzkich, poczucia bezpieczeństwa i wzmocnienie integracji pomiędzy różnymi kategoriami i grupami społecznymi w Świętochłowicach.**
- **Roztoczenie instytucjonalnej ochrony nad najmłodszymi mieszkańcami Świętochłowic - przeciwdziałanie zagrożeniom na jakie narażone są dzieci i młodzież w przestrzeni społecznej miasta.**
- **Przeciwdziałanie zjawiskom patologii społecznej w mieście i podjęcie działań na rzecz wzrostu bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej.**
- **Rozwój społeczeństwa obywatelskiego umożliwiający rozwój sektora pozarządowego i wolontariatu**

Poniżej prezentujemy je w układzie tabelarycznym opatrząc każdy z celów krótkim komentarzem.

**CEL
STRATEGICZNY I**

ZASPOKOJENIE PODSTAWOWYCH POTRZEB SPOŁECZNYCH MIESZKAŃCÓW ŚWIĘTOCHŁOWIC W STOPNIU, KTÓRY WZMAGA POCZUCIE PRZYNALEŻNOŚCI I ZWIĘKSZA TYM SAMYM POZIOM INTEGRACJI SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ

I/1	ROZWÓJ INFRASTRUKTURY SŁUŻĄCEJ OPIECE NAD NAJMŁODSZYMI DZIEĆMI
	Model rodziny rozpowszechniony w społeczeństwie postprzemysłowym pozostawia rodziców małych dzieci samym sobie z ich problemami wychowawczymi i opiekuńczymi. Rodzina wielopokoleniowa przeszła do historii. Na system instytucjonalny spada więc obowiązek wsparcia opiekuńczego tych rodziców, którzy są aktywni na rynku pracy. Obowiązki zawodowe nie mogą być pogodzone z obowiązkami rodzicielskimi ze względu na różne cykle aktywności. System instytucjonalny ma jednak swoje ograniczenia. Stąd też, aby wzmocnić jego efektywność należy te ograniczenia znosić. Nadciągający niż demograficzny powinien być traktowany jako dyspensacja, a nie rozwiązanie problemu. Daje szansę na uporządkowanie infrastruktury. Sprawą kluczową w opiece nad najmłodszymi dziećmi są oczywiście kadry i koncepcje organizacji ich czasu. Specjaliści muszą się jednak zajmować dziećmi w jakiejś przestrzeni: odpowiednio dostosowanej i spełniającej podstawowe standardy. W warunkach niedoboru środków inwestycyjnych należy więc eksperymentować z różnymi rozwiązaniami (stąd pomysł na realizację kooperatyw opiekuńczo – wychowawczych i zagospodarowywanie pustostanów)
I/2	WDROŻENIE PROGRAMU SZKOŁY OTWARTEJ NA ŚRODOWISKO LOKALNE
	Osiedlowe szkoły to zarówno budynki, pomieszczenia lekcyjne, sale gimnastyczne i obiekty sportowe ale również potencjalne ośrodki integracji społeczności lokalnych. O zasobach materialnych wiedzą doskonale dyrektorzy szkół wynajmując część pomieszczeń na rynku komercyjnym. Naszym zdaniem zysk jaki osiągają w ten sposób szkoły i możliwość łącenia skromnych budżetów nie przewyższają zysku społecznego, który można osiągnąć otwierając szkoły na środowiska lokalne. Wymaga to oczywiście odpowiedniej organizacji i integracji działań instytucji z aktywnością społeczną. Efekty takich działań mogą być jednak znacznie szersze niż zwykły wynajem pomieszczeń. Wykraczają bowiem poza instytucjonalny interes szkoły w kierunku realizacji potrzeb dzieci, młodzieży i ich rodziców w zakresie organizacji czasu wolnego (a tym samym integracji społecznej). Elementem integrującym grupą mogą być również zajęcia dodatkowe organizowane w formie nieodpłatnej dla dzieci i młodzieży, które chcą rozwinąć swoje kompetencje.
I/3	DOPASOWANIE POWSZECHNEJ OPIEKI MEDYCZNEJ DO PODSTAWOWYCH POTRZEB GŁÓWNYCH GRUP WIEKOWYCH ŚWIĘTOCHŁOWICZAN
	Mieszkańcy Świętochłowic są narażeni na współczesne choroby cywilizacyjne co najmniej w takim samym stopniu jak mieszkańcy innych miast i regionów naszego kraju. Wieloletnia, rabunkowa polityka środowiskowa jaką na Śląsku prowadziła PRL, predysponuje mieszkańców tego regionu do opieki szczególnej. Na problemy środowiskowe nakładają się bowiem konsekwencje innych zjawisk i procesów: starzenie się społeczeństwa, częściowe urynkwienie dobra jakim jest zdrowie, wycofywanie się systemu edukacyjnego ze swoich funkcji opiekuńczych, ograniczenie powszechnego dostępu do

	<p>zaawansowanych świadczeń zdrowotnych. Poziom technologiczny współczesnej medycyny jest jednocześnie coraz wyższy. Daje to możliwość objęcia programami diagnostycznymi szerokich mas społeczeństwa. Należy więc zadbać o organizację i promocję usług medycznych dedykowanych poszczególnym kategoriom wiekowym: diagnostyce chorób wieku rozwojowego, opiece geriatrycznej oraz badaniom przesiewowym najczęstszych, najgroźniejszych (i stąd najbardziej kosztownych społecznie) chorób.</p>
I/4	<p>SPOŁECZNE I PRZESTRZENNE OTWARCIE ŚWIĘTOCHŁOWIC NA OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE</p> <p>Problemy życiowe, związane z funkcjonowaniem w przestrzeni miejskiej dotyczą wszystkich w sposób, mniej więcej, podobny. Jeśli jednak dołączają się do nich dysfunkcje zdrowotne (ruchowe, poznawcze czy emocjonalne), wówczas szanse życiowe jednostki mogą być ograniczone w stopniu znacznym. Tworzy to jedną z nierówności, które mają charakter społeczny i to społeczność właśnie powinna pracować na rzecz ich ograniczenia. Problem z utrudnieniami jakie osoby niepełnosprawne mają z poruszaniem się w przestrzeni miasta i z funkcjonowaniem społecznym zostały w Polsce ujawnione już bardzo dawno temu. Do tej pory jednak problem ten nie doczekał się radykalnego rozwiązania w żadnym układzie przestrzennym. Postulujemy by w miejsce badań środowiska osób niepełnosprawnych i analizy potrzeb życiowych podjąć działania w ich mikrośrodkach społecznych oraz aby roztoczyć nad tą grupą opiekę instytucjonalną.</p>
I/5	<p>STWORZENIE OPTIMALNYCH WARUNKÓW DLA ROZWOJU INTELEKTUALNEGO I SPOŁECZNEGO DZIECI I MŁODZIEŻY</p> <p>Prawo do rozwoju to jedno z podstawowych praw jakie społeczność lokalna powinna zagwarantować swoim najmłodszym członkom. Tym bardziej, że leży to w jej własnym interesie. Jeśli przyjmujemy, że integracja społeczna wyznacza horyzont wszystkich działań zmierzających do ograniczenia negatywnych konsekwencji problemów społecznych, to musimy dostrzec negatywne konsekwencje, jakie dla tej integracji będzie miało pozostawienie młodych ludzi samym sobie.</p>
I/6	<p>PRZECIWDZIAŁANIE ZJAWISKOM ŚWIADCZĄCYM O POGŁĘBIANIU SIĘ DYSFUNKCJONALNOŚCI RODZIN I WZRASTAJĄCYM POZIOMIE ICH WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO</p> <p>Jeśli niezaspokojone potrzeby rodzin mieszkających w Świętochłowicach uznamy za jeden z głównych problemów społecznych miasta (a tym samym cel działań strategicznych) to szczególne znaczenie przypisać powinniśmy problemom rodzin z dysfunkcjami. Zapobieganie rozprzestrzenianiu się zjawiska wykluczenia społecznego czynimy zatem jednym z celów operacyjnych <i>Strategii</i>. Najszerze pole do działania ma w tej sferze oczywiście OPS, ale również Centrum Integracji Społecznej. I, jak do tej pory, faktycznie takie działania podejmują. Ponieważ jednak patologie i dysfunkcje bardzo często występują w postaci skojarzonej, a wykluczenie nabiera charakteru totalnego, to i czas najwyższy na integrację działań instytucjonalnych dedykowanych najsłabszym rodzinom świętochłowickim. Integracja ta powinna mieć charakter zarówno przedmiotowy jak i podmiotowy – w podejmowanych działaniach będzie trzeba pamiętać o kompleksowym podchodzeniu do problemów rodzin wykluczonych jak i łączeniu kompetencji różnych podmiotów instytucjonalnych. Obszar zaniedbań społecznych w odniesieniu do rodzin patologicznych wymaga szczególnych starań i szczególnej współpracy. Jest to bowiem obszar działań najmniej atrakcyjnych dla wykonawców, w którym najtrudniej o spektakularne efekty.</p>

I/7	ODBUDOWA WIĘZI MIĘDZYLUDZKICH, POCZUCIA BEZPIECZEŃSTWA I WZMOCNIENIE INTEGRACJI POMIĘDZY RÓŻNYMI KATEGORIAMI I GRUPAMI SPOŁECZNYMI W ŚWIĘTOCHŁOWICACH
	<p>Zagrożenie w przestrzeni powoduje, że oddalamy się od siebie również w sensie społecznym. Podejmowanie wspólnych działań te dystanse, z kolei, zmniejsza. Formułując niniejszy cel operacyjny żywimy nadzieje na podjęcie działań i pojawienie się projektów, które wzmocnią istniejące więzi społeczne i dadzą szansę na pojawianie się nowych. Poziom integracji całego układu jest najbardziej wrażliwy na te jego elementy, które są najmniej z całym układem związane. Dystansują się od niego ludzie starzy, którzy mają trudności z funkcjonowaniem w przestrzeni oraz we współczesnej kulturze miasta. Najbardziej efektywne, dla ogólnego poziomu więzi, będzie zaangażowanie jak najmłodszych mieszkańców w działania pomocowe dedykowane ludziom starym, słabym i chorym. Wiąż jak ludzie odczuwają z racji zamieszkiwania w określonym miejscu jest warunkowana poziomem zaspokojenia wielu różnych potrzeb. Potrzeba bezpieczeństwa jest jedną z głównych. Mamy nadzieję, że działania podjęte w ramach niniejszego celu operacyjnego sprawią iż ci, którzy pozostawali na marginesie życia społecznego w mieście poczuć się mniej izolowani. Istotne jest również by podejmować działania w poszczególnych osiedlach i kwartałach ulic (w bezpośrednim sąsiedztwie tych mieszkańców do których są adresowane) oraz działania globalne, wpływające na świadomość wszystkich mieszkańców i podnoszących tym samym poziom subiektywnego poczucia bezpieczeństwa.</p>
I/8	ROZTOCZENIE INSTYTUCJONALNEJ OCHRONY NAD NAJMŁODSZYMI MIESZKAŃCAMI ŚWIĘTOCHŁOWIC - PRZECIWDZIAŁANIE ZAGROŻENIOM NA JAKIE NARAŻONE SĄ DZIECI I MŁODZIEŻ W PRZESTRZENI SPOŁECZNEJ MIASTA
	<p>„Wszystkie dzieci są nasze”. To hasło, mające już swoją bardzo długą historię jest nadal aktualne. Jeśli ograniczymy je do obszaru społeczności lokalnej Świętochłowic wówczas ósmy cel operacyjny będzie się odnosił do globalnie rozumianej, pozarodzinnej przestrzeni społecznej miasta. Przestrzeń prywatna stanowi domenę oddziaływania i kontroli rodziców. Natomiast przestrzeń wokół szkół, układ komunikacyjny i inne miejsca, w których dzieci i młodzież przebywają bez opieki dorosłych powinny być poddane szczególnej ochronie. Tak jak i samych zainteresowanych (dzieci i młodzież) powinno się wyposażać w wiedzę na temat zagrożeń oraz sposobów ochrony przed nimi. Najtrudniej zaakceptować wspomniane wyżej hasło w odniesieniu do młodzieży najtrudniejszej, często pochodzącej ze środowisk patologicznych, spychanej w obszar wykluczenia społecznego. Praca z taką młodzieżą jest niezwykle trudna, wymaga specjalnych kwalifikacji i specjalnych środków. Trudno się dziwić, że do tej pory w Świętochłowicach nie było kompleksowych programów oddziaływania na młodzież trudną, ocierającą się o świat przestępczy. Te działania czas podjąć. Proponujemy je więc w niniejszej <i>Strategii</i>.</p>
I/9	PRZECIWDZIAŁANIE ZJAWISKOM PATOLOGII SPOŁECZNEJ W MIEŚCIE I PODJĘCIE DZIAŁAŃ NA RZEC WZROSTU BEZPIECZEŃSTWA W PRZESTRZENI PUBLICZNEJ
	<p>Obszary patologii występują w każdym układzie osadniczym, nie tylko w miastach. Również na wsi spotykamy alkoholików. Tam także relacje międzyludzkie bywają oparte na agresji i przemocy, a rodzice zapominają o swoich powinnościach wobec własnych dzieci. Miasto jest jednak układem bardzo szczególnym. W jego przestrzeni ogniskują się niemal wszystkie przejawy patologii społecznej związane z rozwojem cywilizacyjnym. Świętochłowice nie odbiegają pod tym względem od innych miast Polski. Tak jak i one powinny więc ograniczać zjawiska patologiczne, które z natury swojej niszczą</p>

	tkankę społeczną: więź, zaufanie, poczucie bezpieczeństwa oraz sprawiedliwości społecznej.
I/10	ROZWÓJ SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO UMOŻLIWIAJĄCY ROZWÓJ SEKTORA POZARZĄDOWEGO I WOŁONTARIATU
	Istotne jest, aby mieszkańcy sami podejmowali działania integrujące społeczność lokalną. Społeczeństwo obywatelskie umożliwia wszechstronny rozwój człowieka, buduje więzi, sprzyja rozwojowi demokracji lokalnej, uczy wolności i odpowiedzialności. Demokracja i jej obywatelskie formy dają możliwość aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym. Należy stworzyć odpowiednie warunki do jego rozwoju. Warto inwestować w rozwój sektora pozarządowego, gdyż ten jest najbliższym problemem mieszkańca. Warto inwestować w wolontariat, ponieważ ten buduje tożsamość obywateli i wzmacnia zaufanie międzyludzkie.

Na **drugi cel strategiczny**, poświęcony zagadnieniom gospodarczym, a w szczególności zagadnieniom rynku pracy oraz zawodowej edukacji ponadgimnazjalnej, traktowanej jako zaplecze dla lokalnego rynku pracy składają się następujące cele operacyjne:

- **Tworzenie powiązań pomiędzy systemem ponadgimnazjalnego szkolnictwa zawodowego a biznesem zmierzających do powstania lokalnego systemu praktyk i staży zawodowych.**
- **Wzbogacenie programów kształcenia zawodowego w zasadniczych szkołach zawodowych i technikach przez innowacje pedagogiczne zatwierdzone przez MEN.**
- **Stworzenie Centrum Kształcenie Praktycznego, wyposażenie go w nowoczesny sprzęt służący szkołom zawodowym kilku miast.**
- **Promocja świętochłowskiej oferty edukacyjnej w zakresie kompetencji i umiejętności przydatnych na rynku pracy.**
- **Stworzenie warunków rozwoju dla dominującego w Świętochłowicach sektora usług i podejmowanie działań w kierunku poszerzenia profilu branżowego lokalnych przedsiębiorstw.**
- **Podwyższenie efektywności operacyjnej służb zatrudnienia.**

Tak jak przy okazji poprzedniego celu strategicznego, tak i tutaj prezentujemy zestawienie wszystkich celów operacyjnych. Każdy z nich opatrujemy komentarzem, co daje wgląd w powody jakimi kierujemy się proponując taki, a nie inny kierunek działań w ramach *Strategii rozwiązywania problemów społecznych Świętochłowic do roku 2030*.

**CEL
STRATEGICZNY II**

STYMULOWANIE LOKALNEGO RYNKU PRACY JAKO PRZESTRZENI REALIZACJI ŻYCIOWYCH POTRZEB MIESZKAŃCÓW POPRZECZ DZIAŁANIA SKIEROWANE DO PRACOBIORCÓW, SŁUŻB ZATRUDNIENIA I SYSTEMU EDUKACJI ZAWODOWEJ

II/1	Tworzenie powiązań pomiędzy systemem ponad gimnazjalnego szkolnictwa zawodowego a biznesem zmierzających do powstania lokalnego systemu praktyk i staży zawodowych
	<p>Reforma szkolnictwa zawodowego, likwidując stare rozwiązania instytucjonalne i sieci współpracy postawiła władze lokalne przed koniecznością odtworzenia tych powiązań. Założenie, że podmioty gospodarcze samoczynnie włączą się w budowę zaplecza sprzętowego szkolnictwa zawodowego okazało się niesłuszne. Koszt budowania nowych centrów kształcenia praktycznego został przerzucony na władze lokalne, co przy obecnym obciążeniu oświatowej części budżetu Świętochłowic nie pozostawia nadziei na samodzielne sfinansowanie takiej inwestycji. To wszystko stawia dyrektorów tych szkół w pozycji petentów szukających możliwości umieszczenia stażystów w dużej firmie. Dezintegracja lokalnego środowiska przedsiębiorców (brak działających organizacji branżowych) zmusza instytucje edukacyjne do nawiązywania relacji jednostkowych z każdym pracodawcą oddzielnie. Koszty takich działań są duże, efekty mierne. Jeśli Świętochłowice planują poprawę lokalnego rynku pracy poprzez wzmocnienie edukacji zawodowej, ta sytuacja musi ulec zmianie – zarówno poprzez budowę powiązań międzyśrodowiskowych (edukacja – biznes) jak i poprzez budowę scentralizowanego zaplecza sprzętowego.</p>
II/2	WZBOGACENIE PROGRAMÓW KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO W ZASADNICZYCH SZKOŁACH ZAWODOWYCH I TECHNIKACH PRZECZ INNOWACJE PEDAGOGICZNE ZATWIERDZONE PRZECZ MEN
	<p>Postęp techniczny wpływający na zmiany w strukturze branż i zawodów stawia przed szkolnictwem zawodowym, także w Świętochłowicach, nowe wyzwania. Zapotrzebowanie na poszczególne zawody zmienia się w czasie. Pojawiają się nowe profesje, znikają stare. Ilość stanowisk pracy w poszczególnych zawodach też się zmienia – wynika ze zmiennego zapotrzebowania na usługi. Profil kompetencyjny współczesnego robotnika staje się coraz bardziej skomplikowany. Rozwój sektora usług powoduje, że praktycznie każdy może stać się przedsiębiorcą. Do tych wszystkich uwarunkowań musi się dostosowywać szkolnictwo zawodowe. Jak do tej pory szkoły zawodowe w Świętochłowicach dobrze radzą sobie ze zmieniającymi się wyzwaniami rynku. Należy jednak podjąć działania zmieniające ów system z reaktywnego na bardziej aktywny.</p>
II/3	STWORZENIE CENTRUM KSZTAŁCENIE PRAKTYCZNEGO, WYPOSAŻENIE GO W NOWOCZESNY SPRZĘT SŁUŻĄCY SZKOŁOM ZAWODOWYM KILKU MIAST
	<p>Staże zawodowe i praktyczna nauka zawodu w konkretnych firmach, czyli w miejscach, które mają szansę stać się docelowym miejscem pracy dla obecnych uczniów szkół ponadgimnazjalnych to bardzo dobre rozwiązanie. Szkolnictwo zawodowe nie może podążać za zmianami technologicznymi w takim stopniu jak przedsiębiorstwa. Inwestowania w coraz to nowe maszyny i urządzenia nie udźwignie żaden system edukacyjny. Dopóki dużych firm nie ma na terenie Świętochłowic, dopóki firmy istniejące nie przejawiają skłonności do tworzenia własnego zaplecza edukacyjnego, trzeba budować zaplecze sprzętowe na poziomie podstawowym. Uczeń zgłaszający się na praktykę do</p>

	<p>firmy musi bowiem posiadać już pewne umiejętności praktyczne, a nie tylko kompetencje wyniesione z lektury podręczników i udziału w lekcjach. Równie istotne jest promowanie wśród mieszkańców i lokalnych przedsiębiorców Indywidualnych Programów Zatrudnienia Socjalnego realizowanego przez CIS. Jest to szansa na zwiększenie kwalifikacji zawodowych dla uczniów. Dla przedsiębiorców alternatywna forma sprawdzenia kwalifikacji pracownika.</p>
II/4	<p>PROMOCJA ŚWIĘTOCHŁOWICKIEJ OFERTY EDUKACYJNEJ W ZAKRESIE KOMPETENCJI I UMIEJĘTNOŚCI PRZYDATNYCH NA RYNKU PRACY</p> <p>Czwarty cel operacyjny w ramach drugiego celu strategicznego ma charakter przekrojowy. Promocja oferty edukacyjnej oznacza nie tylko reklamowanie poszczególnych usług i rozwiązań systemowych w edukacji zawodowej, ale także dostarczania zainteresowanym świętochłowiczom kompleksowej wiedzy na temat oferty edukacyjnej. Będzie ona miała kompleksowy charakter wówczas gdy zostanie scentralizowana i zintegrowana. Portale internetowe to oczywiście jedno z rozwiązań. Przywołujemy je jako przykładu centralizacji i integracji by pokazać konieczność stworzenia jednego miejsca, gdzie reklamują swoje usługi edukacyjne, przydatne na rynku pracy, pojedyncze osoby i całe firmy, miejsce gdzie odpowiednią informację znajdą sami zainteresowani: od długotrwale bezrobotnych po osoby chcące szlifować swoje kompetencje językowe, od dorosłych po dzieci i młodzież (oraz ich rodziców). Przekrojowość tego celu operacyjnego dotyczy charakteru spodziewanych rezultatów. Na jego realizacji skorzystać bowiem powinni młodzi ludzie kształtujący, poprzez edukację zawodową, swoje przyszłe szanse życiowe, bezrobotni obciążający system wsparcia finansowego najbardziej potrzebnych oraz cała społeczność lokalna, dla społeczności której lepsza jest zaspokajanie potrzeb w obrębie miasta, a nie poza jego granicami.</p>
II/5	<p>STWORZENIE WARUNKÓW ROZWOJU DLA DOMINUJĄCEGO W ŚWIĘTOCHŁOWICACH SEKTORA USŁUG I PODEJMOWANIE DZIAŁAŃ W KIERUNKU POSZERZENIA PROFILU BRANŻOWEGO LOKALNYCH PRZEDSIĘBIORSTW</p> <p>Problemy społeczne pojawiające się na lokalnym rynku pracy dotyczą w największym stopniu pracobiorców – mieszkańców danego miasta (społeczności lokalnej). Ich problemy z pracą (jeśli akurat dotyczą bezrobotnych) można rozwiązać <i>en block</i> przyciągając do miasta inwestora strategicznego – dużą firmę zatrudniającą ponad 1000 osób. Jeśli to okazuje się nierealne, wówczas należy stawiać na lokalny biznes. Działania dedykowane świętochłowickim przedsiębiorcom są zresztą pożądane same w sobie – wszak lokalne firmy tworzą mieszkańcy tego miasta, a zatrudniają w nich (przynajmniej w znacznej części) osoby też w nim mieszkające. Działania strategiczne jakie pojawiają się w piątym celu operacyjnym powinny zmierzać do znoszenia barier rozwojowych zarówno przed poszczególnymi firmami jak i całym sektorem lokalnych MŚP. Ten drugi typ działań powinien zmierzać w stronę zwiększenia poziomu zróżnicowania struktury branżowej i jej unowocześnienia. To bowiem warunkuje wzrost zatrudnienia w sytuacji, gdy zniknęło zapotrzebowanie na wielkoprzemysłową klasę robotniczą.</p>
II/6	<p>PODWYŻSZENIE EFEKTYWNOŚCI OPERACYJNEJ SŁUŻB ZATRUDNIENIA ORAZ INNYCH PODMIOTÓW REALIZUJĄCYCH ZADANIA ZWIĄZANE Z AKTYWIZACJĄ ZAWODOWĄ</p> <p>Efektywność publicznych służb zatrudnienia ma swoje ograniczenia. Wpływa na to sam system prawny wyposażający bezrobotnych w określone przywileje, formalne ramy narzucone na projekty finansowane z środków UE, kultura pracy i motywacja do jej podejmowania, kompetencje bezrobotnych i realne zapotrzebowanie na pracę, poziom samodzielności urzędów przy podejmowaniu działań badawczych. Bezrobocie</p>

jednak, to nie jest problem społeczny, który rozwiązują służby zatrudnienia. Ten obowiązek spada na władze państwowe i samorządowe. Natomiast efektywność publicznych służb zatrudnienia jest już problemem społecznym samym w sobie. Właśnie ze względu na bezrobocie i jego zmieniające się oblicze. To, że duża część poszukujących pracownika przedsiębiorców omija urzędy zatrudnienia świadczy o tym, że firmy nie traktują ich jak głównego gracza na rynku ofert pracy. Nawet jeśli nie na tym polega rola PUP-ów, to pożądane jest zdjęcie z tej instytucji i jej urzędników wszystkich możliwych ograniczeń: wyposażenie ich w analizy i wiedzę, której jeszcze nie mają oraz umożliwienie aktywnego kierowania strumienia środków tam, gdzie ich wykorzystanie będzie najbardziej efektywne. Pożądane są również takie działania, które zwiążą bezrobotnego z urzędem w stopniu, który będzie zapobiegał patologiom społecznego systemu wsparcia. Pożądana jest także współpraca między instytucjami zajmującymi się reintegracją zawodową, przede wszystkim PUP i CIS jak również sektorem pozarządowym i przedsiębiorcami.

Trzeci cel strategiczny wynika z obszaru problemowego, w którym zidentyfikowaliśmy trudności jakie miasto ma w zakresie kształtowania ładu przestrzennego. Jest to również problem o charakterze społecznym bo bezpośrednio przekłada się na realizację konkretnych potrzeb mieszkańców jak i, ogólnie rozumianej, jakości życia w Świętochłowicach. W ramach tego celu znajdują się więc działania dedykowane przestrzeni i infrastrukturze (głównie lokalowej), ze szczególnym uwzględnieniem zasobu komunalnego. Na cel ten składają się następujące cele operacyjne:

- **Uporządkowanie i rozwój zasobu komunalnego oraz optymalizacja jego wykorzystania.**
- **Budowa przyjaznego charakteru przestrzeni miejskiej.**
- **Rozwój budownictwa mieszkaniowego.**

Poniżej znajduje się zestawienie tych celów wraz z krótkim komentarzem do każdego z nich.

CEL STRATEGICZNY III	ORGANIZACJA PRZESTRZENI MIEJSKIEJ I ZASOBU KOMUNALNEGO DO POZIOMU, KTÓRY MIESZKAŃCOM STWARZA GODNE WARUNKI ŻYCIA, A FIRMOM ZAPEWNIĄ BAZĘ DLA PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ
III/1	UPORZĄDKOWANIE I ROZWÓJ ZASOBU KOMUNALNEGO ORAZ OPTIMALIZACJA JEGO WYKORZYSTANIA
	Trwający obecnie proces opracowywania planów zagospodarowania przestrzennego pozwoli wkrótce na objęcie nimi niemal 80% powierzchni miasta. Planujemy, że w okresie limitowanym przez niniejszą <i>Strategię</i> proces ten zostanie całkowicie ukończony. To jednak tylko jeden z problemów związanych z zarządzaniem przestrzenią. W grupie działań przypisanych do pierwszego celu operacyjnego znajduje się również przestrzeń zabudowana – w tym wypadku zasobem komunalnym. Skuteczne prowadzenie polityki społecznej wymaga racjonalizacji w zakresie wykorzystywania posiadanych lokali nadających się do zamieszkania. Tworzenie bezpiecznego środowiska,

	przestrzeni, w której nie straszą nikogo sypiące się budynki, wymaga nakładów inwestycyjnych. Podejmowanie jakichkolwiek działań niemożliwe jest jednak bez uporządkowania stosunków własnościowych. W niniejszym celu operacyjnym kryje się zatem cała gama problemów mających bezpośrednie społeczne konsekwencje.
III/2	BUDOWA PRZYJAZNEGO CHARAKTERU PRZESTRZENI MIEJSKIEJ
	Jednym z warunków pozytywnej oceny jakości życia w Świętochłowicach będzie twierdząca odpowiedź na pytanie, czy jest to miasto, w którym chce się żyć bo przyjemnie się w nim mieszka. Większość miast konurbacji górnośląskiej nie jest, niestety, pod tym względem uprzywilejowana. Stara, zniszczona zabudowa mieszkaniowa o charakterze robotniczym, szare tło elewacji, brak zieleni, zdecentralizowany układ przestrzenny bez wyróżnionej części centralnej (ryнку), która stanowi w każdym innym mieście punkt orientacyjny oraz miejsce koncentracji usług i towarzyskich spotkań mieszkańców, to cechy charakterystyczne wielu miast śląskich. Władze Świętochłowic zrobiły jak do tej pory bardzo wiele, aby przestrzeń miasta uczynić bardziej przyjazną. Niektóre z tych działań są spektakularne (prace na „Skałce”, rewitalizacja „Kaliny”, wieże wyciągowe dawnej kopalni „Polska” i in.). Podejmowane będą, w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji, następne działania. Pragniemy jednak, by w ramach niniejszego celu operacyjnego owe spektakularne działania rozszerzyć o działania przynoszące efekty w poszczególnych osiedlach i kwartałach ulic. Likwidacja najbardziej widocznych zaniedbań może przynieść efekty, wprowadzie dla mniej licznej społeczności, ale równie spektakularne. Przebudowa całego miasta nie jest możliwa. Chodzi więc o to, aby efekty porządkowania przestrzeni były widoczne na poszczególnych budynkach, podwórkach i skwerach
III/3	ROZWÓJ BUDOWNICTWA MIESZKANIOWEGO
	O problemach budownictwa mieszkaniowego nie sposób już chyba w Polsce mówić, jako że problem ten występuje niemal od zawsze. W okresie PRL mieszkania były „rozdawane” tym którzy mieli przywileje lub byli wystarczająco cierpliwi. Obecnie mieszkania są sprzedawane. Przywileje zostały zastąpione przez pieniądze. Cierpliwość nie jest już jednak premiowana. Nie znaczy to wcale, że sytuacja nie uległa zmianie (i poprawie), również w samych Świętochłowicach. Dla znacznej części świętochłowiczian problem mieszkaniowy nadal jednak jest problemem nierozwiązywalnym. Do tej grupy zaliczamy młodych ludzi, którzy nie mają wystarczających dochodów lub stałego zatrudnienia oraz majątnych rodziców. Zaliczamy również całą rzeszę dorosłych, pracujących ludzi nie posiadających zdolności kredytowej (nie mówiąc już o bezrobotnych). O tej części społeczności lokalnej myślą Władze Miasta podejmując działania w ramach niniejszego celu operacyjnego. Własna przestrzeń do mieszkania stanowi bowiem warunek konieczny udanego życia: zawodowego, prywatnego, rodzinnego. Aby zmniejszyć uciążliwość społeczną tzw. kwestii mieszkaniowej Miasto podejmie działania wspierające aktywność indywidualnych mieszkańców oraz firm deweloperskich.

Powyższe komentarze jakim opatrzyliśmy poszczególne cele operacyjne w grupach trzech celów strategicznych mają charakter syntetyczny – bazując na ustaleniach empirycznych sformułowanych w *Diagnozie problemów społecznych Świętochłowic* antycypują poszczególne kierunki działań priorytetowych (w skrócie:

działań). Kierunkom tym poświęcona jest już dalsza (poniżej zamieszczona) część *Strategii*.

Kierunki działań priorytetowych w grupach celów operacyjnych

Kierunki działań przypisane do poszczególnych celów operacyjnych wyznaczają obszar priorytetów, którymi należy się kierować oceniając przydatność dla realizacji *Strategii* poszczególnych projektów zgłaszanych przez potencjalnych wykonawców. W ostateczności (w wymiarze najbardziej konkretnym) projekty te powinny gwarantować, przynajmniej częściowe, osiągnięcie rezultatów przypisanych do poszczególnych działań (zestawienie rezultatów znajduje się w części strategii poświęconej monitoringowi i ewaluacji).

O ile numeracja poszczególnych celów jest intuicyjnie oczywista, o tyle numeracja działań jest bardziej skomplikowana, bo odwołuje się do najniższego poziomu trzystopniowej, hierarchicznej struktury. Zwracamy więc uwagę, że sygnatura każdego z działań (kierunków, priorytetów) zawiera numer celu strategicznego (cyfry rzymskie) łamany przez numer celu operacyjnego (cyfry arabskie). Ponieważ poszczególne działania nie są numerowane w grupach celów lecz w całej strukturze (od 01 do 71), to każda sygnatura, dla orientacji czytelnika, zawiera (poza numerem porządkowym działania) także oznaczenie literowe. Owo oznaczenie ma przypominać czytelnikowi, jakiemu obszarowi problemowemu poświęcony jest dany cel strategiczny (i – oczywiście – operacyjny). I tak: **SL** to społeczność lokalna, a więc problemy mieszkańców (**Cel I**), **RP** – rynek pracy (**Cel II**), **PM** – przestrzeń i problemy mieszkaniowe (**Cel III**).

I/1	ROZWÓJ INFRASTRUKTURY SŁUŻĄCEJ OPIECE NAD NAJMŁODSZYMI DZIEĆMI
I/1.SL.01	Promocja niepublicznych placówek opieki nad małym dzieckiem i wsparcie organizacyjno - finansowe dla żłobków niepublicznych (w tym żłobków organizowanych przez pracodawców)
I/1.SL.02	Prace remontowe i adaptacyjne lokali opuszczanych przez publiczne placówki (np. służby zdrowia) i organizowanie żłobków
I/1.SL.03	Opracowanie i wdrożenie sieci osiedlowych klubów malucha organizujących imprezy edukacyjne i integracyjne dla najmłodszych dzieci
I/1.SL.04	Stworzenie organizacyjno prawnych ram dla kooperatyw pedagogiczno - opiekuńczych, łączących funkcje szkolno - przedszkolne z opieką nad dziećmi do lat trzech
I/2	WDROŻENIE PROGRAMU SZKOŁY OTWARTEJ NA ŚRODOWISKO LOKALNE

I/2.SL.05	Wdrożenie programu wolontariatu rodzicielskiego
I/2.SL.06	Badania i analiza potrzeb oraz możliwości w zakresie pozalekcyjnego wykorzystania infrastruktury sportowej, rekreacyjnej i kulturalno - oświatowej pozostającej we władaniu szkół świętochłowickich
I/2.SL.07	Stworzenie sieci Szkolnych Centrów Aktywności organizujących, z udziałem rodziców, pozalekcyjne zajęcia dla dzieci i dorosłych świętochłowiczian zamieszkałych w najbliższym otoczeniu danej szkoły
I/2.SL.08	Opracowanie i wdrożenie systemu udostępniania obiektów szkolnictwa publicznego w dni wolne od nauki szkolnej
I/3	DOPASOWANIE POWSZECHNEJ OPIEKI MEDYCZNEJ DO PODSTAWOWYCH POTRZEB GŁÓWNYCH GRUP WIEKOWYCH ŚWIĘTOCHŁOWICZAN
I/3.SL.09	Odbudowa sieci szkolnych gabinetów lekarskich i stomatologicznych w szkołach podstawowych i gimnazjach dla realizacji programu wczesnej diagnostyki podstawowych zagrożeń zdrowotnych wieku dziecięcego
I/3.SL.10	Opracowanie programu wspierania niepublicznych placówek leczniczych, które zajmują się problemami zdrowotnymi osób starszych (między innymi leczeniem paliatywnym i opieką hospicyjną)
I/3.SL.11	Organizacja akcji i kampanii społecznych na rzecz propagowania zdrowego stylu życia i profilaktyki zdrowotnej
I/3.SL.12	Stworzenie Miejskiego Programu Profilaktyki Chorób Cywilizacyjnych
I/3.SL.13	Rozbudowa zakładu Opiekuńczo - Leczniczego
I/3.SL.14	Powołanie Specjalistycznej Przychodni Geriatrycznej
I/4	SPOŁECZNE I PRZESTRZENNE OTWARCIE ŚWIĘTOCHŁOWIC NA OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE
I/4.SL.15	Zintegrowany system informacji dla osób niepełnosprawnych jako podsystem wszystkich systemów informacji istniejących w Świętochłowicach (modyfikacja), oraz dopiero tworzonych
I/4.SL.16	Realizacja audytu przestrzennego identyfikującego poszczególne kategorie utrudnień, przeprowadzonego z osobami niepełnosprawnymi i ich opiekunami
I/4.SL.17	Wdrożenie programu dofinansowania projektów likwidacji barier przestrzennych, w tym przebudowa przystanków komunikacji miejskiej, uwzględniająca parametry techniczne istniejącego taboru
I/4.SL.18	Rozbudowa Instytucji Miejskiego Pełnomocnika ds. osób niepełnosprawnych
I/4.SL.19	Stymulowanie tzw. ekonomii społecznej w kierunku zaangażowania podmiotów gospodarczych na rzecz osób niepełnosprawnych
I/5	STWORZENIE OPTYMALNYCH WARUNKÓW DLA ROZWOJU INTELEKTUALNEGO I SPOŁECZNEGO DZIECI I MŁODZIEŻY
I/5.SL.20	Tworzenie szkolnych zespołów ds. jakości kształcenia i oparcie ich działania o szeroki front współpracy z pozaszkolnymi ekspertami w zakresie metodyki nauczania oraz o wyszukiwanie, analizę i wdrażanie dobrych praktyk edukacyjnych
I/5.SL.21	Aktywizacja zorganizowanej współpracy pomiędzy szkołą a rodzicami oraz podejmowanie działań propagujących konieczność wszechstronnej edukacji, kierowanych do rodziców
I/5.SL.22	Stworzenie sieci Osiedlowych Świetlic Środowiskowych (OŚŚ-i) prowadzących zajęcia socjoterapeutyczne w cyklu ciągłym

I/5.SL.23	Tworzenie Lokalnych Centrów Wsparcia Opiekuńczego (LCWO) zbudowanych na bazie instytucji publicznych, NGO oraz instytucji parafialnych, które swoim działaniem obejmą zarówno doraźną opieką nad najmłodszymi dziećmi jak i zajęcia edukacyjne i terapeutyczne
I/5.SL.24	Opracowanie i wdrożenie programu weekendowych i wakacyjnych wyjazdów edukacyjno - rekreacyjnych dla dzieci i młodzieży z rodzin patologicznych oraz rodzin najuboższych
I/6	PRZECIWDZIAŁANIE ZJAWISKOM ŚWIADCZĄCYM O POGŁĘBIANIU SIĘ DYSFUNKCJONALNOŚCI RODZIN I WZRASTAJĄCYM POZIOMIE ICH WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO
I/6.SL.25	Stworzenie i wdrożenie systemu monitorowania losów rodzin, które po ponad rocznej obecności wyszły z obszaru wsparcia udzielanego przez służby OPS
I/6.SL.26	Opracowanie i wdrożenie programów wieloletniej reedukacji społecznej i objęcie nim dzieci w wieku gimnazjalnym, które pochodzą z rodzin korzystających z opieki społecznej dłużej niż rok
I/6.SL.27	Opracowanie i wdrożenie programów społecznego reagowania na zjawiska przemocy w rodzinie i w najbliższym sąsiedztwie mieszkańców
I/6.SL.28	Prowadzenie szkoleń dla pracowników socjalnych oraz asystentów rodziny poświęconych patologiom skojarzonym: diagnostyce i radzeniu sobie z nimi
I/7	ODBUDOWA WIĘZI MIĘDZYŁUDZKICH, POCZUCIA BEZPIECZEŃSTWA I WZMOCNIENIE INTEGRACJI POMIĘDZY RÓŻNYMI KATEGORIAMI I GRUPAMI SPOŁECZNYMI W ŚWIĘTOCHŁOWICACH
I/7.SL.30	Stworzenie programu akcji społecznych z udziałem przeciwnych kategorii wiekowych (np. dzieci vs osoby starsze: zaangażowanie wolontariatu uczniowskiego w obchody "Dnia Seniora", przy okazji "Dnia Babci" i "Dnia Dziadka"; "Centrum Usług Osiedlowych" itd., itp.)
I/7.SL.77	Koordinacja działań lokalnych grup seniorów w ramach ogólnie miejskiego Klubu Seniora
I/7.SL.31	Stworzenie programów integracyjnych w obrębie osiedli i kwartałów ulic polegających na wymianie świadczeń i usług (np. "Dzień Sąsiada")
I/7.SL.32	Opracowanie i przeprowadzenie kampanii medialnej wykorzystującej wszystkie (głównie wizualne) kanały komunikacji z mieszkańcami Świętochłowic, której celem będzie propagowanie istnienia, sposobu działania i dostępu do instytucji zajmujących się przemocą (między innymi w rodzinie) i innym zjawiskami patologicznymi zmniejszającymi poczucie bezpieczeństwa wśród mieszkańców
I/7.SL.33	Opracowanie planu stałej współpracy z mediami lokalnymi w zakresie informowania o działaniach prewencyjnych na rzecz budowy bezpieczeństwa w przestrzeni społecznej miasta
I/8	ROZTOCZENIE INSTYTUCJONALNEJ OCHRONY NAD NAJMŁODSZYMI MIESZKAŃCAMI ŚWIĘTOCHŁOWIC - PRZECIWDZIAŁANIE ZAGROŻENIOM NA JAKIE NARAŻONE SĄ DZIECI I MŁODZIEŻ W PRZESTRZENI SPOŁECZNEJ MIASTA
I/8.SL.34	Opracowanie i wdrożenie programu monitorowania przestrzeni wokół szkół, placów zabaw i innych fragmentów miasta, w których najczęściej przebywają dzieci i młodzież
I/8.SL.35	Objęcie nowym programem profilaktyki w zakresie zjawisk zagrażających bezpieczeństwu dzieci i młodzieży (agresja, używki, bezpieczeństwo drogowe) jednocześnie dzieci i ich rodziców

I/8.SL.36	Powołanie zespołu streetworkerów w Świętochłowicach oraz opracowanie modelu ich działania w podziale na poszczególne dzielnice, z uwzględnieniem specyfiki środowiskowej
I/8.SL.37	Wprowadzenie wespół z służbami porządkowymi (Policja, Straż Miejska) w szkołach procedur szybkiego, obligatoryjnego reagowania na przejawy agresji i innych patologii pojawiających się w środowisku dzieci i młodzieży; szkolenia i warsztaty dla nauczycieli
I/9	PRZECIWDZIAŁANIE ZJAWISKOM PATOLOGII SPOŁECZNEJ W MIEŚCIE I PODJĘCIE DZIAŁAŃ NA RZEC WZROSTU BEZPIECZEŃSTWA W PRZESTRZENI PUBLICZNEJ
I/9.SL.38	Likwidacja punktów handlowych prowadzących całodobową sprzedaż alkoholu
I/9.SL.39	Ograniczenie kradzieży poprzez zmniejszenie ilości punktu skupu metali oraz roz-toczenie nad nimi kontrolnego parasola służb porządkowych
I/9.SL.40	Wprowadzenie zwiększonej częstotliwości łączonych patroli (Policja i Straż Miejska) w miejscach szczególnej koncentracji przejawów agresji i aktów wandalizmu
I/10	ROZWÓJ SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO UMOŻLIWIAJĄCY ROZWÓJ SEKTORA POZA-RZĄDOWEGO I WOLONTARIATU
I/10.SL.72	Utworzenie Centrum Organizacji Pozarządowych
I/10.SL.73	Organizacja kampanii promującej aktywne społeczeństwo obywatelskie
II/1	TWORZENIE POWIĄZAŃ POMIĘDZY SYSTEMEM PONAD GIMNAZJALNEGO SZKOLNICTWA ZAWODOWEGO A BIZNESEM ZMIERZAJĄCYCH DO POWSTANIA LOKALNEGO SYSTEMU PRAKTYK I STAŻY ZAWODOWYCH
II/1.RP.41	Powołanie Lokalnego Stowarzyszenia Przedsiębiorców (np. jako reaktywacja Cechu Rzemiosł Różnych) oferującego, z jednej strony, określone ułatwienia dla jego członków (lokalowe, w zakresie wyposażenia w informację rynkową lub załatwiania procedur administracyjnych), a - z drugiej - nakładającego obowiązek współpracy ze szkolnictwem zawodowym w zakresie staży i praktyk zawodowych
II/1.RP.42	Opracowanie i wdrożenie programu wsparcia finansowego opieki nad stażami i praktykami zawodowymi odbywanymi przez uczniów szkół zawodowych (zasadniczych i średnich) w świętochłowickich firmach
II/2	WZBOGACENIE PROGRAMÓW KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO W ZASADNICZYCH SZKOŁACH ZAWODOWYCH I TECHNIKACH PRZEZ INNOWACJE PEDAGOGICZNE ZATWIERDZONE PRZEZ MEN
II/2.RP.43	Powołanie Centrum Monitoringu Lokalnego Rynku Pracy dokonującego bieżących analiz w zakresie zapotrzebowania na poszczególne zawody w oparciu o dane urzędowe oraz dane pierwotne pozyskiwane od podmiotów gospodarczych w celu modelowania możliwych zmian w zapotrzebowaniu na poszczególne zawody
II/2.RP.44	Powołanie Rady Programowej Szkolnictwa Zawodowego dokonującej analizy dostępnych kierunków i programów kształcenia na rynku ogólnopolskim i europejskim oraz opracowującej nowe propozycje edukacji zawodowej dla absolwentów gimnazjów
II/2.RP.45	Opracowanie i wdrożenie programu kształcenia w zakresie przedsiębiorczości, opartego na pełnej gamie przedmiotów z zakresu ekonomii, zarządzania i analizy rynku oraz staży zawodowych we wszystkich szkołach o profilu zawodowym

II/3	STWORZENIE CENTRUM KSZTAŁCENIE PRAKTYCZNEGO, WYPOSAŻENIE GO W NOWOCZESNY SPRZĘT SŁUŻĄCY SZKOŁOM ZAWODOWYM KILKU MIAST
II/3.RP.46	Organizacja Centrum Kształcenia Praktycznego świadczącego usługi edukacyjne dla uczniów wszystkich szkół zawodowych w Świętochłowicach oraz odpłatne usługi na rzecz podmiotów zewnętrznych organizujących szkolenia zawodowe na terenie miasta
II/3.RP.47	Powołanie Fundacji Rozwoju Szkolnictwa Zawodowego w Świętochłowicach, która zajmowałaby się pozyskiwaniem zamortyzowanego sprzętu i urządzeń jako darowizn na rzecz Centralnego Warsztatu Szkolnego od przedsiębiorców lokalnych, krajowych i zagranicznych.
II/4	PROMOCJA ŚWIĘTOCHŁOWICKIEJ OFERTY EDUKACYJNEJ W ZAKRESIE KOMPETENCJI I UMIEJĘTNOŚCI PRZYDATNYCH NA RYNKU PRACY
II/4.RP.48	Stworzenie zintegrowanego systemu informacji o placówkach, imprezach i szkoleniach w Świętochłowicach poświęconych umiejętnościom i kompetencjom przydatnym na rynku pracy
II/4.RP.49	Kampania promowania najlepszych placówek oświatowych (publicznych i niepublicznych) oferujących usługi edukacyjne w zakresie umiejętności i kompetencji przydatnych na rynku pracy
II/4.RP.50	Opracowanie i wdrożenie programu wsparcia dla lokalnych placówek edukacyjnych prowadzonych przez NGO świadczących szkolenia przydatne na rynku pracy poprzez udostępnianie im bazy lokalowej publicznych placówek oświatowych
II/5	STWORZENIE WARUNKÓW ROZWOJU DLA DOMINUJĄCEGO W ŚWIĘTOCHŁOWICACH SEKTORA USŁUG I PODEJMOWANIE DZIAŁAŃ W KIERUNKU POSZERZENIA PROFILU BRANŻOWEGO LOKALNYCH PRZEDSIĘBIORSTW
II/5.RP.51	Zaprojektowanie i przeprowadzenie badań lokalnego środowiska producentów i usługodawców w zakresie barier na jakie napotykają w planach rozwojowych swojego biznesu oraz przewagi konkurencyjnej ościennych miast w zakresie przeciągania podmiotów gospodarczych na ich teren
II/5.RP.52	Opracowanie i wdrożenie programu wsparcia lokalnego biznesu w sektorze MŚP (na podstawie wyników przeprowadzonych wcześniej badań)
II/5.RP.53	Podjęcie aktywnych działań w celu identyfikacji małych i średnich firm krajowych i zagranicznych planujących stworzenie swoich oddziałów na Śląsku w celu zaoferowania im korzystnych warunków inwestycyjnych na terenie Świętochłowic (między innymi na podstawie przeprowadzonych wcześniej badań)
II/6	PODWYŻSZENIE EFEKTYWNOŚCI OPERACYJNEJ SŁUŻB ZATRUDNIENIA ORAZ INNYCH PODMIOTÓW REALIZUJĄCYCH ZADANIA ZWIĄZANE Z AKTYWIZACJĄ ZAWODOWĄ
II/6.RP.54	Zaprojektowanie i przeprowadzenie badań zbiorowości bezrobotnych zarejestrowanych w Świętochłowicach (między innymi w oparciu o posiadane dane z systemu Syriusz oraz dane pozyskiwane w procesie profilowania) w celu dokonania ich charakterystyki w zakresie kompetencji, możliwości podjęcia pracy i motywacji
II/6.RP.55	Stworzenie i wdrożenie programu stałej współpracy pomiędzy PUP i CIS a placówkami diagnostycznymi oraz NGO w zakresie diagnostyki psychologiczno - zawodowej potrzeb i możliwości osób zarejestrowanych w Urzędzie Pracy

II/6.RP.56	Uściślenie kontroli pomocy przyznawanej osobom bezrobotnym; stworzenie i wdrożenie procedur umożliwiających współpracę i bieżący przepływ informacji pomiędzy jednostkami miejskimi oraz NGO
II/6.RP.57	Opracowanie i testowe wdrożenie programu oddzielenia aktywizacji zawodowej od sfery pomocowej
II/6.RP.58	Realizowanie, monitorowanie i korygowanie programu aktywnego poszukiwania ofert pracy i aktywnego pośredniczenia pomiędzy bezrobotnym, a potencjalnym pracodawcą poprzez indywidualizację i opiekę doradcy klienta w trakcie procesu rekrutacji
II/6.RP.74	Promocja zatrudnienia wspieranego wśród przedsiębiorców i mieszkańców
II/6.RP.75	Promocja idei przedsiębiorczości społecznej
III/1	UPORZĄDKOWANIE I ROZWÓJ ZASOBU KOMUNALNEGO ORAZ OPTIMALIZACJA JEGO WYKORZYSTANIA
III/1.PM.60	Opracowanie planów zagospodarowania szczególnie tych obszarów, na które jest największe zapotrzebowanie ze strony inwestorów
III/1.PM.61	Intensyfikacja działań prawnych zmierzających do uporządkowania stosunków własnościowych
III/1.PM.62	Intensyfikacja działań prawnych zmierzających do ściągnięcia zaległości czynszowych
III/1.PM.63	Doskonalenie procedur zamiany mieszkań komunalnych oraz systemu wsparcia prawnego dla osób zamieniających zajmowane lokale na mniejsze
III/1.PM.64	Przeciwdziałanie wyprzedazy mieszkań komunalnych znajdujących się w najlepszym stanie i nie wymagających nakładów inwestycyjno - remontowych
III/2	BUDOWA PRZYJAZNEGO CHARAKTERU PRZESTRZENI MIEJSKIEJ
III/2.PM.65	Dekoncentracja mieszkalnictwa socjalnego
III/2.PM.66	Opracowanie i wdrożenie programu dostosowania opuszczonych terenów przemysłowych na potrzeby lokalnego biznesu
III/2.PM.67	Opracowanie planu i organizacja centralnego obszaru miasta pełniącego funkcje rekreacyjno - handlowo - usługowe
III/2.PM.68	Opracowanie i wdrożenie programu "Zielone Obszary Kolorowego Miasta"
III/3	ROZWÓJ BUDOWNICTWA MIESZKANIOWEGO
III/3.PM.69	Wyznaczenie przestrzeni pod komercyjną zabudowę mieszkaniową
III/3.PM.70	Rozwój Lokalnego Programu TBS
III/3.PM.71	Rozbudowa sieci mieszkań komunalnych w oparciu o program remontu pustostanów i mieszkań opuszczanych przez osoby eksmitowane
III/3.PM.76	Remont substancji mieszkaniowej realizowany w ramach IPZS

Proces wdrażania strategii rozwiązywania problemów społecznych jest długotrwały i złożony. Dlatego też istnieje bardzo silna potrzeba, aby określić strukturę tego procesu – zarówno w sferze działań jak i w wymiarze podmiotowym.

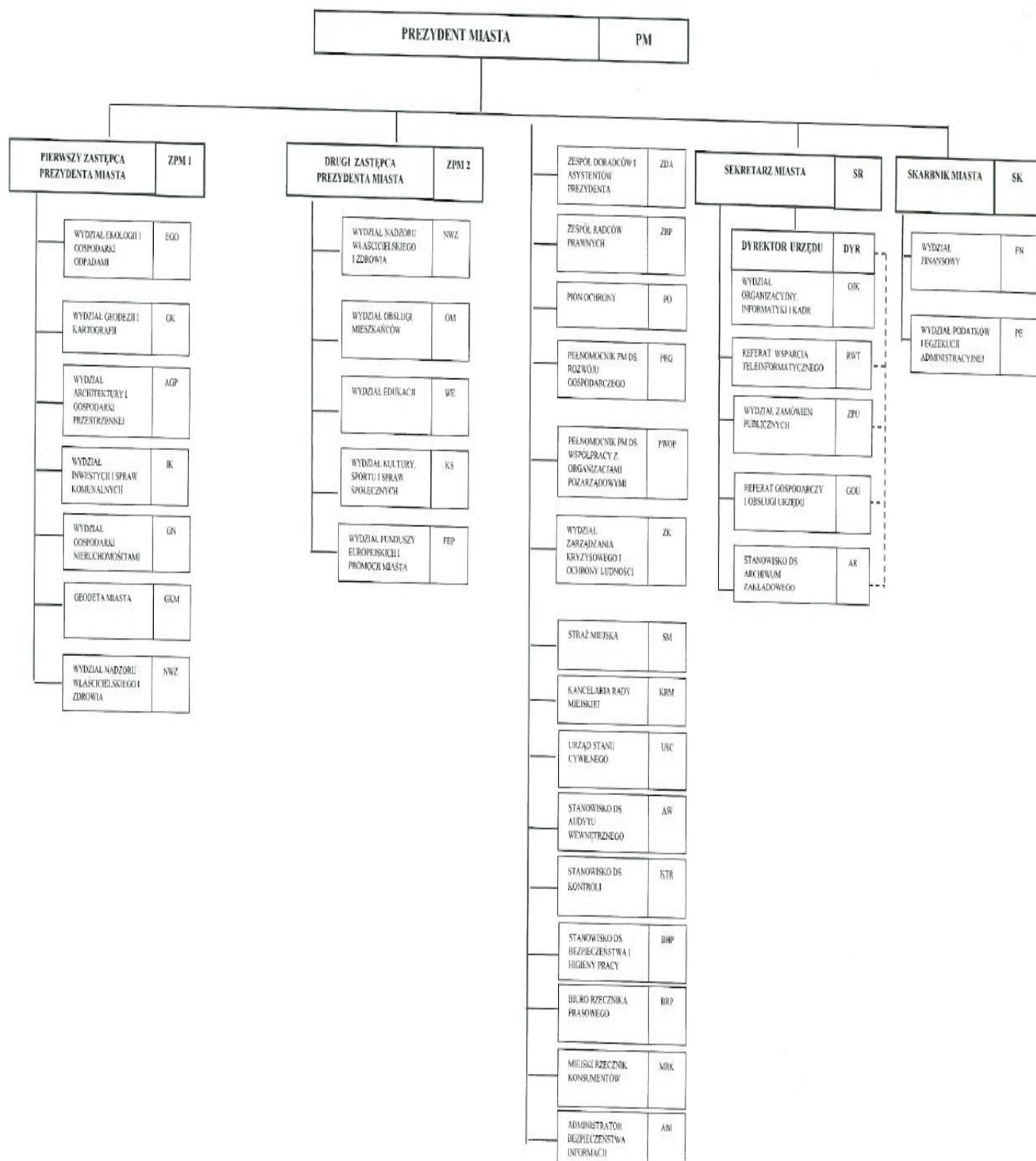
Na początku należy więc określić wymiar taktyczny *Strategii* w takich aspektach jak:

1. Skład zespołu wdrażającego oraz określenie trybu jego pracy (w zakresie harmonogramu i podziału kompetencji oraz zależności służbowych).
2. Określenie zasad komunikacji, wymiany informacji oraz obiegu dokumentów.
3. Określenie kryteriów rozpatrywania poszczególnych wniosków projektowych i poszukiwania źródeł ich finansowania.
4. Budowa schematu prowadzenia działań monitorujących i badań ewaluacyjnych.

Konstrukcja schematu taktycznego, obejmującego wymienione powyżej działania powinna być dokonana po uchwaleniu przez właściwy organ samorządowy *Strategii rozwiązywania problemów społecznych do roku 2030*. Obowiązek ten powinien być, naszym zdaniem, złożony w ręce Zespołu Wdrażającego, jako jego pierwsze zadanie.

Uwagi jakie formułujemy w rozdziale niniejszym, a także w ostatnim rozdziale poświęconym monitoringowi i ewaluacji, należy traktować jako ramowy obszar możliwości dostrzeżonych w trakcie konstruowania *Diagnozy* oraz budowania schematu celów strategicznych. Konkretnie rozwiązania instytucjonalne, wykorzystując te możliwości, powinny mieć na względzie realnie oceniane zasoby organizacyjne oraz praktykę życia codziennego Urzędu Miejskiego i innych instytucji, które zostaną zaangażowane w realizację niniejszej *Strategii*. To one będą właśnie, w ostatecznym rezultacie, limitowały sensowność poszczególnych rozwiązań przyjętych w schemacie działań instytucjonalnych. Schematu tego nie można zadekretować w wyniku wstępnego rozeznania diagnostycznego, dlatego, że *Diagnoza* nie obejmuje audytu organizacyjnego. Żaden zresztą audyt nie zastąpi rzeczywistej wiedzy jaką osoby tworzące dany układ instytucjonalny mają o swoich współpracownikach oraz o kształcie formalnych i nieformalnych procesów i procedur.

Podstawowym zapleczem dla budowy Zespołu Wdrożeniowego są zasoby Urzędu Miejskiego w Świętochłowicach.

W artykule 110 *Ustawy o pomocy społecznej* czytamy: „Ośrodek pomocy społecznej koordynuje realizację strategii, o której mowa w art. 17 ust. 1 pkt. 1” (czyli: strategii rozwiązywania problemów społecznych). Nie znaczy to wprawdzie, że cały ciężar realizacji zadań związanych ze *Strategią* można złożyć na barki OPS. Niemniej jednak przypisanie OPS-owi funkcji nadrzędnej w procesie realizacji planu strategicznego jest pożądane ze względu na charakter problemów społecznych rozwiązywanych w ramach tego planu. Przypomnijmy: w niniejszym dokumencie podstawowym podmiotem wszystkich działań są mieszkańcy Świętochłowic i ich potrzeby ze szczególnym uwzględnieniem najsłabszej podzbiorowości tej społeczności lokalnej. Podstawowym celem zaś (jak czytamy w *Ustawie*), „integracja osób i działań z grup szczególnego ryzyka”. Poszczególne działania realizowane przez jednostki organizacyjne Urzędu Miejskiego, formalnie nie pozostające pod zarządem OPS należy więc poddać nadzorowi Ośrodka w części związanej z procesem wdrożenia. Formalny nadzór i możliwość kontroli, a także konieczność współdziałania z OPS pozostawiając w rękach dotychczasowych podmiotów, zgodnie z powyższym schematem.

Postulujemy zatem by w skład Zespołu Wdrożeniowego, weszli szefowie następujących działów i podmiotów:

WNW i Z UM	Wydział nadzoru właścicielskiego i zdrowia
WOM UM	Wydział Obsługi Mieszkańców
WE UM	Wydział Edukacji
WKS i SS UM	Wydział Kultury, Sportu i Spraw Społecznych
WG i K UM	Wydział Geodezji i Kartografii
WA i GP UM	Wydział Architektury i Gospodarki Przestrzennej
WI i SK UM	Wydział Inwestycji i Spraw Komunalnych
PUP	Powiatowy Urząd Pracy
CIS	Centrum Integracji Społecznej
MPGL	Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Lokalowej
POLICJA	Komenda Miejska Policji
SM	Straż Miejska
CKŚ	Centrum Kultury Śląskiej
KO i W	Kuratorium Oświaty
PRG	Pełnomocnik ds. rozwoju gospodarczego
BP UM	Biuro prasowe

Ponadto, na wybrane posiedzenia, w zależności od merytorycznie określonych potrzeb postulujemy zapraszanie przedstawicieli pozostałych instytucji, które będą musiały być zaangażowane w realizację wybranych zadań:

- Sanepid
- OSiR
- Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli (RODN)
- ORPA
- GKRPA
- Specjalne Ośrodki Wychowawcze (SOW)
- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna
- ZOZ
- Organizacja pozarządowe
- Dyrektorzy szkół
- Proboszczowie
- Media lokalne
- Rady osiedli
- Organizacje pracodawców

Ponieważ realizacja *Strategii* ma mieć charakter zintegrowany stąd niezwykle istotne jest utrzymanie zarówno ciągłości zadań jak i powiązania pomiędzy nimi. Szczególną rolę w tym zakresie pełni sposób dokumentowania całego procesu. Polega on nie tylko na zbieraniu wskaźników monitorujących, przechowywania, organizacji i przetwarzania danych, ale i raportowaniu zestawień członkom Zespołu Wdrożeniowego, na każde ich życzenie. Dlatego też widzimy potrzebę zatrudnienia na dwóch dodatkowych etatach: pracownika administracyjnego i informatyka, tak, aby nie było konieczności włączania powyższych czynności w zestawy obowiązków już istniejących działów, zajmujących się bieżącą obsługą Urzędu Miejskiego w Świętochłowicach. Kompetencje informatyka wydają się być oczywiste: to umiejętność budowy i zarządzania systemami bazodanowymi w środowisku internetowym. Pracownik administracyjny powinien mieć natomiast podstawowe kompetencje badawcze charakteryzujące socjologa: znajomość reguł zarządzania projektowego i realizacji planów strategicznych, wiedza na temat struktur organizacyjnych i ich funkcjonowania, znajomość technik biurowych, podstawowa wiedza metodologiczna w zakresie badań ewaluacyjnych (dobieranie prób z populacji i dopasowywanie prób do populacji poprzez procedury ważenia, konstruowanie prostych ankiet, podstawy analizy statystycznej, prowadzenie pogłębionych wywiadów jakościowych).

SKŁAD ZESPOŁÓW REALIZACYJNYCH W GRUPACH PRIORYTETOWYCH KIERUNKÓW DZIAŁANIA

Zadaniem Zespołu Wdrożeniowego jest zarządzanie wszystkimi zjawiskami i procesami, które mają związek ze *Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych*

Świętochłowic do roku 2030. Ustalenie cykliczności spotkań oraz typologii poszczególnych spotkań i wagi im przypisywanej (w zależności od charakteru uzgadnianych i dyskutowanych kwestii) powinno być pierwszą czynnością po uprawomocnieniu się składu Zespołu.

Struktura Zespołu Wdrożeniowego to jedno. Istotnym elementem schematu instytucjonalizacji działań strategicznych jest ponadto wskazanie jednostek organizacyjnych Urzędu Miejskiego w Świętochłowicach oraz innych podmiotów publicznych miasta, które naszym zdaniem powinny brać na siebie ciężar realizacji poszczególnych działań projektowych, które wpisują się w postulowane, priorytetowe kierunki działania przewidziane w poszczególnych celach operacyjnych. Wskazując te podmioty, określamy jednocześnie źródła możliwego finansowania konkretnych działań projektowych. Wszystkie te informacje zawiera poniższe zestawienie.

	SKŁAD ZESPOŁÓW WDROŻENIOWYCH	ŹRÓDŁO ŚRODKÓW FINANSOWYCH
I/1.SL.01	1. WE UM 2. WKSİSS UM 3. WNWİZ UM	1. Budżet Państwa 2. Budżet Miasta 3. Zakładowe fundusze 4. RPO WSL 2014-2020 EFRR w części remontowej, Priorytet X 5. EFS
I/1.SL.02		
I/1.SL.03		
I/1.SL.04		
I/2.SL.05	1. WE UM 2. WKSİSS UM 3. KO 4. Dyrektorzy szkół 5. OSiR 6. CIS	1. Budżet Państwa 2. Budżet Miasta 3. Sponsorzy 4. RPO WS 2014-2020 EFRR Priorytet IX 5. Budżet obywatelski
I/2.SL.06		
I/2.SL.07		
I/2.SL.08		
I/3.SL.09	1. Sanepid 2. ZOZ 3. WNW i Z UM 4. NGO 5. WE UM 6. CIS	1. NFZ 2. Budżet Miasta 3. Sponsorzy 4. Budżet obywatelski
I/3.SL.10		
I/3.SL.11		
I/3.SL.12		
I/3.SL.13		
I/3.SL.14		
I/4.SL.15	1. PUP 2. OPS 3. WNW i Z UM 4. WA i GP UM 5. OS i R 6. WKS i SS UM 7. CIS	1. PFRON 2. EFS 3. Fundusz Pracy 4. Budżet Państwa 5. Budżet Miasta
I/4.SL.16		
I/4.SL.17		
I/4.SL.18		
I/4.SL.19		

SKŁAD ZESPOŁÓW WDROŻENIOWYCH		ŹRÓDŁO ŚRODKÓW FINANSOWYCH
I/5.SL.20	1. WE UM	1. Budżet Państwa 2. Budżet Miasta 3. RPO WS 2014-2020 EFRR Priorytet IX
I/5.SL.21	2. KO	
I/5.SL.22	3. Dyrektorzy szkół	
I/5.SL.23	4. RODN	
I/5.SL.24	5. WOM UM	
	6. Parafie	
	7. OS i R	1. Budżet Państwa 2. Budżet Miasta 3. RPO WS 2014-2020 EFRR Priorytet X
I/5.SL.23	8. WKS i SS UM	
I/5.SL.24	9. OPS	
	10. CIS	
I/6.SL.25	1. OPS	
I/6.SL.26	2. CIS	
I/6.SL.27	3. Parafie	1. Budżet obywatelski 2. UM Województwa 3. RPO WS 2014-2020 EFRR Priorytet X
I/6.SL.28	4. NGO	
I/6.SL.29	5. WKS i SS UM	
	6. ORPA	
	7. Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna	
	8. SOW	
	9. Policja	1. Budżet Państwa 2. Budżet Miasta 3. Fundusz przeciwalkoholowy 4. UM Województwa
	10. GKRPA	
	11. CIS	
I/7.SL.30	1. OPS	
I/7.SL.31	2. WKS i SS UM	
I/7.SL.32	3. Rady Osiedli	
I/7.SL.33	4. Uniwersytet Trzeciego Wieku	1. Budżet Państwa 2. Budżet Miasta 3. Fundusz przeciwalkoholowy 4. UM Województwa
	5. Dyrektorzy szkół	
	6. Biuro Prasowe UM	
	7. Media lokalne	
	8. CKŚ	
	9. CIS	
I/8.SL.34	1. WE UM	1. Budżet Państwa 2. Budżet Miasta 3. Fundusz przeciwalkoholowy 4. UM Województwa
I/8.SL.35	2. OPS	
I/8.SL.36	3. WZK i OL UM	
I/8.SL.37	4. Policja	
	5. Straż Miejska	1. Budżet Państwa 2. Budżet Miasta 3. Fundusz przeciwalkoholowy 4. UM Województwa
	6. NGO	
I/9.SL.38	1. OPS	
I/9.SL.39	2. WZK i OL UM	
I/9.SL.40	3. Policja	1. Budżet Miasta 2. EFS 3. Granty korporacyjne
	4. Straż Miejska	
I/10.SL.72	1. CIS	
	2. NGO	
	3. OPS	

	SKŁAD ZESPOŁÓW WDROŻENIOWYCH	ŹRÓDŁO ŚRODKÓW FINANSOWYCH
I/10/SL.73	4. Pełnomocnik ds. organizacji po- zarządowych 5. Dyrektorzy szkół	4. FIO

II/1.RP.41	1. PUP 2. Pełnomocnik ds. rozwoju gospo- darczego 3. Dyrektorzy szkół zawodowych	1. Budżet Miasta 2. RPO WS 2014-2020 EFRR Priorytet III, VII 3. Sponsorzy
II/1.RP.42	4. WE UM 5. Organizacje pracodawców 6. CIS	
II/2.RP.43	1. PUP 2. Pełnomocnik ds. rozwoju gospo- darczego 3. Dyrektorzy szkół zawodowych	1. Budżet Miasta 2. RPO WS 2014-2020 EFRR Priorytet III, VII 3. Sponsorzy
II/2.RP.44	4. WE UM 5. Organizacje pracodawców	
II/2.RP.45	6. NGO 7. CIS	
II/3.RP.46	1. Pełnomocnik ds. rozwoju gospo- darczego 2. Dyrektorzy szkół zawodowych 3. WE UM	1. Budżet Miasta 2. RPO WS 2014-2020 EFRR Priorytet III, VII 3. Sponsorzy
II/3.RP.47	4. Organizacje pracodawców 5. Pełnomocnik ds. współpracy z NGO	
II/4.RP.48	1. WE UM 2. Kuratorium Oświaty i Wychowa- nia 3. Biuro Rzecznika Prasowego	1. Budżet Miasta 2. RPO WS 2014-2020 EFRR Priorytet III, VII 3. Sponsorzy
II/4.RP.49	4. Pełnomocnik ds. rozwoju gospo- darczego	
II/4.RP.50	5. CIS	
II/5.RP.51	1. Pełnomocnik ds. rozwoju gospo- darczego	1. Budżet Miasta 2. RPO WS 2014-2020 EFRR Priorytet I, III, VII 3. Sponsorzy
II/5.RP.52	2. Organizacje pracodawców	
II/5.RP.53		
II/6.RP.54	1. PUP	1. Budżet Miasta 2. RPO WS 2014-2020 EFRR Priorytet VII
II/6.RP.55	2. Organizacje pracodawców	
II/6.RP.56	3. Pełnomocnik ds. rozwoju gospo- darczego	
II/6.RP.57		
II/6.RP.58	4. CIS	

III/1.PM.60	1. Zespół radców prawnych 2. WG i K UM 3. WGN UM	1. Budżet Państwa 2. Budżet Miasta
III/1.PM.61		
III/1.PM.62		
III/1.PM.63		
III/1.PM.64		
III/2.PM.65	1. MPGL 2. WA i GP UM 3. WI i SK UM 4. WGN UM	1. Budżet Państwa 2. Budżet Miasta 3. Sponsorzy 4. Budżet obywatelski
III/2.PM.66		
III/2.PM.67		
III/2.PM.68		
III/3.PM.69	1. MPGL 2. WA i GP UM 3. WI i SK UM 4. WGN UM 5. OPS 6. CIS	1. Budżet Państwa 2. Budżet Miasta 3. Sponsorzy 4. Środki własne mieszkańców
III/3.PM.70		
III/3.PM.71		

Podjmując konkretne inicjatywy nastawione na rozwiązywanie problemów społecznych zidentyfikowanych w *Diagnozie* i realizację potrzeb opisanych strukturą celów strategicznych, należy uwzględniać wyniki analizy SWOT, którą prezentujemy w następnym rozdziale.

Analizą niniejszą poprzedzamy rozdział poświęcony monitoringowi i ewaluacji, jako że analiza SWOT wyposaża Zespół Wdrożeniowy w ogólne ramy pozwalające na ocenę ryzyk, towarzyszących konkretnym przedsięwzięciom, a więc wpływających na osiąganie zakładanych rezultatów. Ostatecznej decyzji o skierowaniu danego projektu do realizacji powinna towarzyszyć pozytywna ocena działań, jakie projektodawcy powinni przewidzieć w celu zminimalizowania ewentualnych niebezpieczeństw.

WPROWADZENIE METODOLOGICZNE DO ANALIZY SWOT

W wymiarze najbardziej ogólnym, analiza SWOT pozwala na pogrupowanie czynników wpływających na realizację poszczególnych działań lub całej strategii ze względu na kierunek tego wpływu. Źródłem tych czynników może być zarówno otoczenie zewnętrzne podmiotu odpowiedzialnego za realizację (szanse i zagrożenia) jak i jego cechy immanentne (silne i mocne strony):

SILNE STRONY (ang. *strengths*) to wewnętrzne czynniki mające (lub mogące mieć) pozytywny wpływ na sytuację miasta i rozwiązywanie jego problemów społecznych, wyróżniające miasto pod względem społecznym w sposób korzystny w otoczeniu, tworzące podstawy dla jego przyszłego rozwoju społeczno-gospodarczego, podnoszące jego atrakcyjność w oczach mieszkańców, inwestorów i osób odwiedzających.

SZANSE (ang. *opportunities*) to czynniki w otoczeniu sprzyjające (lub mogące sprzyjać) rozwojowi miasta i rozwiązywaniu jego problemów społecznych, umożliwiające eliminowanie jego słabości, wzmacnianie sił oraz uruchamianie nowych kierunków prowadzących do poprawy sytuacji miasta w kontekście rozwiązywania jego problemów społecznych.

SŁABE STRONY (ang. *weaknesses*) to wewnętrzne czynniki mające (lub mogące mieć) negatywny wpływ na sytuację miasta i rozwiązywanie jego problemów społecznych, utrudniające rozwój miasta i rozwiązywanie jego problemów społecznych; dotyczą one między innymi braków w potencjałach oraz występowania endogenicznych barier obniżających pozycję miasta w wymiarze społecznym, zarówno w oczach mieszkańców, jak i podmiotów zewnętrznych.

ZAGROŻENIA (ang. *threats*) to czynniki w otoczeniu utrudniające (lub mogące utrudniać) rozwój miasta i rozwiązywanie jego problemów społecznych, stanowiące bariery w przełamywaniu obecnych trudności i blokujące możliwości podejmowania działań istotnych z punktu widzenia rozwiązywania problemów społecznych miasta.

Do otoczenia kwalifikujemy wszystkie te czynniki, które nie mogą być uznane za zasób miasta. Czynniki wewnętrzne, bez względu na sferę do jakiej je zaliczamy, (administracja, gospodarka, mieszkańcy) należą do tego zasobu.

Przed analizą SWOT stoją jednak dwa, bardzo konkretne, wyzwania. Pierwsze to konieczność określenia czynników potencjalnych, drugie to wybór metody ich kwalifikowania do zbioru negatywnych vs pozytywnych oddziaływań. Najpowszechniejszy jest taki sposób postępowania, który pomija złożoność problematyki wynikającej, między innymi, z ogólnego charakteru pojęć jakich używamy wyodrębniając z rzeczywistości społecznej procesy i zjawiska warunkujące działania podejmowane przez ludzi i instytucje. Ta okoliczność wyraża się między innymi w:

- poziomie ogólności poszczególnych faktów, stanów rzeczy (np.: polityka społeczna państwa vs ilość nauczycieli gotowych do podjęcia aktywności wolontariackiej);
- zróżnicowanym charakter podmiotów, które mają realizować działania strategiczne (np.: miasto, społeczność lokalna, władze samorządowe vs fundacja, firma, konkretny człowiek);
- poziomie ogólności na jakim określamy samo działanie, które powinno prowadzić do określonych rezultatów, i które może być narażone na ryzyko;
- złożonym charakterze każdego ogólnego czynnika, który w pewnych zakresach swojej konkretyzacji może ujawniać pozytywne, w innych - negatywne oddziaływanie.

Niedogodności tych nie sposób zniwelować na poziomie samego dokumentu strategicznego. I to nawet nie z powodów czysto technicznych (analiza taka musiałaby bowiem mieć objętość równą samej *Strategii*, a jej przeprowadzenie wymagałoby podobnych nakładów organizacyjnych i finansowych). Istotny jest w tym wypadku charakter ogólności, na którym konstruowana musi być strategia jako dokument planistyczny o kilkunastoletnim horyzoncie czasowym. Dopiero analiza konkret-

nego projektu pozwoli na adekwatną oceną szans i ryzyk związanych z jego realizacją. A i tutaj natkniemy się na ograniczenia związane z ilością informacji możliwej do zdobycia w krótkim czasie oraz z dostępnością źródeł tej informacji.

Bacząc na powyższe niedoskonałości metody proponujemy zniwelować jej negatywne konsekwencje poprzez dwa zabiegi:

- ilościowy sposób klasyfikacji poszczególnych czynników do zbioru szans i mocnych stron z jednej strony oraz zagrożeń i słabych stron z drugiej (oparty na eksperckich ocenach wyrażonych na quasi ilościowej, siedmipunktowej skali szacunkowej)
- kierowany do Zespołu Wdrażającego postulat stawiania obligatoryjnego wymogu oceny szans i ryzyk stojących przed każdym projektem, przy założeniu, że analiza bazuje na czynnikach wstępnie ustalonych w ramach niniejszej *Strategii*, że czynniki te są skonkretyzowane do poziomu danego działania oraz, że metodologia oceny nie jest „słabsza” (pod względem statystycznym) niż ta, która proponuje nasz dokument.

Poniżej prezentujemy wyniki analizy SWOT przeprowadzonej na potrzeby *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Świętochłowic* do roku 2030. Poszczególne czynniki są określone dla każdego celu operacyjnego osobno, ze wskazaniem miar średnich jakie uzyskały w badaniu ankietowym. Następnie uogólniamy je, już bez podawania miar statystycznych, do poziomu głównych celów strategicznych. Na kwalifikację konkretnego czynnika do grupy sprzyjających lub niesprzyjających realizacji danego celu wpływa bowiem ostatecznie, poza uzyskaną miarą, również jakościowa ocena, wynikająca z ogólnosocjologicznej wiedzy autorów *Strategii* oraz rozkładu empirycznego poszczególnych ocen w badaniu ankietowym. W podsumowaniu analizy SWOT podajemy również, dla dodatkowej orientacji, czynniki o charakterze węzłowym, to jest takie, które są ze sobą powiązane statystycznie. Znaczy to, że eksperci wypełniający ankietę dostrzegają związek między nimi. Ustalenie przyczynowego kierunku oddziaływań w obrębie „węzła” zostawić już jednak musimy, ze względu na brak dodatkowego materiału empirycznego, użytkownikom prezentowanych danych.

IDENTYFIKACJA CZYNNIKÓW MAJĄCYCH WPŁYW NA REALIZACJĘ STRATEGII

Określanie poszczególnych czynników mianem szans i mocnych stron lub zagrożeń i słabych stron opiera się na ocenach, jakich 41 ekspertów, wyłonionych przez władze samorządowe, dokonało wypełniając ankietę internetową. Każdy z czynników odnoszony był do konkretnego celu operacyjnego, przy czym osoby wypełniające ankietę świadome były zarówno kierunków działań zaplanowanych w obrębie danego celu, brzmienia nadrzędnego celu operacyjnego oraz schematu działań instytucjonalnych w zakresie proponowanego składu zespołów realizacyjnych oraz źródeł finansowania.

Każda z ocen dokonywana była jako odpowiedź na schematyczną dyrektywę (poniżej przykładowa treść):

Proszę określić wpływ jaki poniższe czynniki będą, Pani/Pana zdaniem, miały na realizację pierwszego celu operacyjnego w ramach pierwszego celu strategicznego

z wykorzystaniem następującej skali:

- 3	- 2	- 1	0	1	2	3
bardzo negatywny	negatywny	raczej negatywny ale i trochę pozytywny	i taki i taki - jednakowo	raczej pozytywny ale i trochę negatywny	pozytywny	bardzo pozytywny

Operacjonalizacja poszczególnych kategorii czynników nie opiera się jednak bezpośrednio na średnich arytmetycznych wyliczonych z danych surowych. Taka operacja byłaby możliwa tylko wówczas, gdyby oceny takie były formułowane przez ekspertów zewnętrznych (na przykład w ramach audytu organizacyjnego). Przekazując ankietę osobom, które – z racji pracy zawodowej i życia w Świętochłowicach – znają specyfikę lokalnych uwarunkowań oraz praktykę życia instytucjonalnego, musimy wziąć pod uwagę, że oceniali oni również samych siebie. Nawet jeśli ocena ta nie miała bezpośredniego charakteru to nie mogła być w pełni obiektywna. Dlatego więc, aby zlikwidować negatywny wpływ ewentualnego skrzywienia,

N	150
Min	-0.39
Max	1.59
x	0.81
Me	0.88

dokonaliśmy relatywizacji danych liczbowych. Kryterium waloryzacji poszczególnych czynników mających wpływ na realizację *Strategii* nie jest więc wartość uzyskana w obrębie pojedynczej skali szacunkowej, lecz miejsce w uporządkowanym rozkładzie wszystkich ocen. Jeśli dana średnia arytmetyczna uzyskała wartość niższą od mediany tego rozkładu wówczas uznaliśmy za bardziej prawdopodobny jej negatywny wpływ na realizację *Strategii*. Jeśli powyżej – przeciwnie (pozytywny). Uzyskane miary rozkładu średnich arytmetycznych wszystkich czynników (N=150), dla wszystkich celów operacyjnych w grupach głównych celów strategicznych zawiera tabela powyższa.

W zakończeniu niniejszej analizy znajdują się wyniki analizy SWOT w podziale na grupy głównych celów strategicznych, a w tych grupach na podgrupy celów operacyjnych. Zanim jednak do nich przejdziemy proponujemy analizę poszczególnych czynników (oznaczone są przez drugą cyfrę arabską w indeksie zawierającym numer celu strategicznego łamany przez numer celu operacyjnego) posortowanych ze względu na, uzyskaną w badaniu, średnią ocenę (liczoną ze skali pierwotnej: od -3 do +3). Już z samego tego zestawienia można wywnioskować, że wśród najmocniejszych stron znajdują się trzy:

- **Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki.**
- **Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem.**
- **Kompetencje osób zajmujących się tym problemem.**

I/3/5	Organizacja służby zdrowia w Polsce	-0.39
II/4/2	Przewaga konkurencyjna miast ościennych oraz szerokość oferty edukacyjnej firm z tych miast	-0.34
I/3/1	Polityki zdrowotna Państwa	-0.29
II/6/3	Kwalifikacje osób pozostających bez pracy	-0.22
II/2/5	Przewaga konkurencyjna miast ościennych oraz szerokość oferty edukacyjnej firm z tych miast	-0.20
II/6/1	Ustawowe przywileje i prawa osób bezrobotnych	-0.20
II/6/5	Chłonność lokalnego rynku pracy	-0.15
I/1/5	Stan lokali opuszczanych przez placówki publiczne	-0.12
II/6/4	Motywacje do podjęcia pracy wśród świętochłowskich bezrobotnych	-0.12
III/1/2	Zasób lokali zastępczych i lokali socjalnych pozostających w dyspozycji miasta	-0.12
I/5/8	Obecnie ponoszone przez rodziców koszty kształcenia dzieci	-0.07
II/2/1	Polityka Państwa w zakresie edukacji zawodowej	0.07
II/1/3	Gotowość współpracy nie przynoszącej bezpośredniego zysku wśród przedsiębiorców świętochłowskich	0.12
I/3/3	Zwyczaje żywieniowe mieszkańców Świętochłowic oraz ich zapatrywania na konieczność prowadzenia tzw. zdrowego stylu życia	0.15
I/3/4	Polityka senioralna Państwa	0.15
I/6/5	Chęć osób wykluczonych do zmiany swojego położenia społecznego	0.15
I/6/8	Stosunek świętochłowiczów do zjawiska przemocy rodzinnej	0.17
II/4/3	Ilość firm świętochłowskich zajmujących się szeroko rozumianą edukacją zawodową	0.17
II/5/3	Konkurencyjność lokalnych firm w stosunku do rynku aglomeracyjnego	0.17
II/6/2	Ustawowe uprawnienia kontrolne pozostające w dyspozycji służb zatrudnienia	0.17
I/1/4	Ilość wolnych lokali nadających się do remontu	0.22

I/5/4	Obecny poziom obciążenia pracą nauczycieli	0.22
I/5/5	Poziom wykształcenia i aspiracji edukacyjnych osób dorosłych, posiadających dzieci w wieku szkolnym	0.22
II/2/4	Gotowość zaangażowania lokalnych przedsiębiorców w działania z obszaru tzw. ekonomii społecznej	0.22
II/3/3	Ilość wolnych środków finansowych jakimi dysponują pracodawcy	0.22
III/1/1	Polityka Państwa w zakresie stosunków własnościowych	0.22
I/4/1	Poziom społecznego zaangażowania pracodawców, właścicieli świętochłowickich firm	0.24
II/5/4	Stan techniczny terenów poprzemysłowych w Świętochłowicach i wysokość nakładów wymaganych przy rewitalizacji	0.27
I/3/2	Motywacja osób wykonujących zawody medyczne do pracy w szkołach	0.29
I/4/3	Społeczne wyobrażenia i wiedza na temat osób niepełnosprawnych i ich życia wśród przeciętnych członków społeczności	0.29
II/1/2	Gotowość zaangażowania lokalnych przedsiębiorców w działania z obszaru tzw. ekonomii społecznej	0.32
I/5/2	Gotowość rodziców do współpracy ze szkołą	0.41
II/2/2	Poziom szkolnictwa zawodowego w Świętochłowicach	0.41
II/2/3	Poziom rozwoju gospodarczego w Świętochłowicach rozumiany jako rozwój nowych firm i nowych branż	0.44
I/2/2	Poziom aktywności społecznej świętochłowiczank i ich zaangażowanie w sprawy publiczne (poza prywatne)	0.46
I/4/4	Poziom wykształcenia i kompetencji kulturowych wśród osób niepełnosprawnych	0.46
II/3/1	Poziom innowacyjności lokalnego środowiska edukacyjnego	0.46
III/1/3	Budżet Gminy	0.46
I/5/3	Profil świętochłowickich organizacji pozarządowych i ich zainteresowanie podejmowaniem projektów na rzecz oświaty	0.49
I/5/6	Możliwości w zakresie zmniejszenia zagęszczenia w szkołach	0.49
I/5/1	Gotowość nauczycieli do przyjęcia na siebie dodatkowych obowiązków	0.51
I/7/3	Ilość osób, które mogą pełnić funkcję liderów społeczności lokalnych	0.51
II/1/1	Opinia jaką przedsiębiorcy mają na temat znaczenia szkolnictwa zawodowego dla rynku pracy	0.51
I/2/4	Poziom więzi społecznych w przestrzeni poszczególnych osiedli	0.54
I/8/5	Relacje pomiędzy rodzicami a szkołami w Świętochłowicach	0.54
II/1/4	Ilościowy i jakościowy poziom kadry mogącej pełnić funkcję opiekuna praktyk i staży zawodowych	0.56
II/5/2	Kapitał społeczny świętochłowickich przedsiębiorców	0.61
I/1/3	Stan prawny pozwalający na partnerstw publicznych na rzecz opieki nad małymi dziećmi	0.63
I/1/6	Budżet Gminy	0.63
I/7/2	Kapitał społeczny mieszkańców Świętochłowic	0.63
II/2/6	Budżet Gminy	0.63
I/5/9	Miejskie zasoby kadrowe: ilość pedagogów, psychologów, terapeutów i wychowawców, którzy są wymagani przy działaniach	0.68
I/7/1	Gotowość udziału w akcjach ogólnospołecznych wśród mieszkańców Świętochłowic	0.68
I/7/4	Polityka miejska prowadzona do tej pory w zakresie aktywizacji społeczności lokalnych	0.68
II/3/2	Więź i współpraca pomiędzy lokalnymi szkołami zawodowymi	0.68
II/4/4	Budżet Gminy	0.68

I/6/3	Środki finansowe pozostające w dyspozycji OPS na pracę środowiskową	0.71
II/3/4	Budżet Gminy	0.71
II/6/6	Budżet Gminy	0.71
I/8/2	Zasoby kadrowe Policji i Straży Miejskiej	0.73
I/9/2	Zasoby kadrowe Policji i Straży Miejskiej	0.73
II/5/5	Budżet Gminy	0.76
III/3/1	Budżet Gminy	0.76
I/5/7	Możliwość znalezienia środków finansowych na poszerzenie zadań pozalekcyjnych realizowanych przez nauczycieli	0.78
I/6/4	Ilość podmiotów instytucjonalnych różnego typu, które zajmując się pomocą społeczną szczególną uwagę poświęcają rodzinom wykluczonym	0.80
III/1/4	Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	0.80
I/6/6	Poziom współpracy instytucjonalnej pomiędzy jednostkami zajmującymi się w Świętochłowicach pomocą społeczną	0.83
I/9/3	Budżet Gminy	0.83
II/5/1	Wielkość obszaru strefy ekonomicznej	0.83
I/2/3	Wizerunek jaki szkoła jako instytucja ma w oczach dzieci i młodzieży	0.85
I/3/6	Budżet Gminy	0.85
I/8/1	Kompetencje funkcjonariuszy Policji i Straży Miejskiej	0.85
I/9/4	Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	0.85
I/9/7	Poziom i dotychczasowy przebieg współpracy Policji, Straży Miejskiej z instytucjami (agendami) Urzędu Miasta	0.85
I/3/8	Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	0.88
I/5/10	Zasoby lokalowe miasta	0.88
I/8/6	Budżet Gminy	0.88
I/9/1	Kompetencje funkcjonariuszy Policji i Straży Miejskiej	0.88
II/1/6	Budżet Gminy	0.88
I/4/2	Poziom współpracy instytucjonalnej pomiędzy jednostkami zajmującymi się osobami niepełnosprawnymi	0.90
I/6/9	Budżet Gminy	0.90
I/7/5	Budżet Gminy	0.90
I/6/2	Zasoby kadrowe OPS	0.95
I/1/1	Polityka prorodzinna Państwa	0.98
I/6/7	Możliwości miasta w zakresie organizacji prac interwencyjnych	0.98
II/1/5	Bilans korzyści i kosztów ponoszonych przez pracodawców w związku z przyjmowaniem stażystów i praktykantów	0.98
I/3/7	Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.00
I/9/9	Doświadczenia w budowaniu i realizacji wieloletnich programów zwiększających poziom bezpieczeństwa dzieci i młodzież	1.00
I/4/5	Budżet Gminy	1.02
I/5/11	Budżet Gminy	1.02
I/8/3	Poziom współpracy instytucjonalnej pomiędzy jednostkami zajmującymi się w Świętochłowicach bezpieczeństwem	1.02

I/8/4	Determinacja nauczycieli w zakresie reagowania na zjawiska patologiczne wśród młodzieży	1.02
I/9/8	Doświadczenia w budowaniu i realizacji wieloletnich programów przeciwdziałania zjawiskom patologii społecznej	1.02
II/4/1	Lokalne zapotrzebowanie na usługi edukacyjne	1.02
I/9/5	Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.07
III/1/5	Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.07
III/3/2	Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.07
III/3/3	Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.07
I/2/1	Baza lokalowa i wyposażenie świętochłowskich szkół	1.12
II/3/5	Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.12
II/4/5	Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.12
II/4/6	Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.12
II/6/8	Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.12
III/3/5	Zainteresowanie potencjalnych deweloperów inwestowaniem w budownictwo mieszkaniowe w Świętochłowicach	1.12
I/2/5	Budżet Gminy	1.15
I/2/7	Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.15
II/3/6	Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.15
III/2/1	Budżet Gminy	1.15
I/8/7	Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.17
I/8/8	Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.17
II/2/8	Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.17
II/3/7	Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.20
II/5/6	Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.20
II/6/7	Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.20
I/4/6	Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.22
I/4/7	Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.22
I/5/12	Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.22
II/5/7	Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.22
I/5/13	Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.24
I/7/6	Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.24
I/9/6	Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.24
II/2/7	Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.24
I/3/9	Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.27
II/1/7	Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.27

II/1/8	Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.27
I/1/8	Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.29
I/2/6	Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.29
I/6/1	Kompetencje pracowników socjalnych	1.29
I/6/10	Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.29
I/7/8	Miejskie zasoby kadrowe: ilość pedagogów, psychologów, terapeutów i wychowawców	1.29
I/4/8	Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.32
I/7/7	Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.32
II/4/7	Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.32
III/2/3	Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.34
I/8/9	Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.37
II/2/9	Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.37
I/1/7	Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.39
II/5/8	Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.39
II/6/9	Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.39
III/3/4	Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.39
III/1/6	Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.41
I/1/2	Polityka prorodzinna Gminy	1.44
I/6/11	Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.44
I/6/12	Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.44
I/2/8	Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.46
II/1/9	Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.46
III/2/2	Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.46
III/2/4	Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.54
I/1/9	Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.59
I/5/14	Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.59

Zidentyfikowane wyżej czynniki zakwalifikujemy obecnie do dwóch przeciwstawnych grup: sprzyjających i niesprzyjających realizacji każdego celu strategicznego osobno. Waloryzacja tych czynników opiera się na analizie, w wyniku której każdy z czynników badanych został przyporządkowany do jednej z czterech kategorii szczegółowych (mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia) w odniesieniu do każ-

dego celu operacyjnego osobno. Ujmowanie tych czynników w kategoriach dodatnich lub ujemnych na poziomie celu strategicznego ma, siłą rzeczy, charakter syntetyczny (niejednokrotnie opera się na łączeniu kilku czynników szczegółowych w jeden czynnik syntetyczny; przykładem są uwarunkowania wskazujące na aktywność społeczną w mieście i poziom integracji).

CEL STRATEGICZNY I ZASPOKOJENIE PODSTAWOWYCH POTRZEB SPOŁECZNYCH MIESZKAŃCÓW ŚWIĘTOCHŁOWIC W STOPNIU, KTÓRY WZMAGA POCZUCIE PRZYNALEŻNOŚCI I ZWIĘKSZA TYM SAMYM POZIOM INTEGRACJI SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ

CZYNNIKI SPRZYJAJĄCE

Sposób realizowania polityk społecznych na poziomie Gminy przyjazny mieszkańcom oraz polityka prorodzinna Państwa

Wysokie kompetencje osób zajmujących się problemami społecznymi w Świętochłowicach

Duże umiejętności w zakresie pozyskiwania środków finansowych wśród urzędników samorządowych

Duża determinacja władz do rozwiązywania problemów społecznych w mieście

Zadawalający poziom infrastruktury oświatowej w mieście (lokale i wyposażenie) widziany w perspektywie jej pozalekcyjnego wykorzystania

Organizacja pomocy społecznej w mieście bogatej w zasoby kadrowe i kompetencje pracowników socjalnych

Duża wrażliwość społeczna na zjawiska agresji wśród osób stykających się z nią zawodowo

CZYNNIKI NIESPRZYJAJĄCE

Zła polityka społeczna i zdrowotna realizowana przez Państwo oraz zła organizacja służby zdrowia

Niski poziom kapitału społecznego, szczególnie w defaworyzowanych grupach społecznych mieszkańców

Zasoby lokalowe Gminy i ich stan techniczny niższy od potrzeb w tym zakresie

Słaby poziom więzi społecznej wśród świętochłowiczian, integracji i gotowości do działań na rzecz innych mieszkańców

Integracja środowiska szkolnego (rodzice, dzieci, nauczyciele) utrudniająca podejmowanie wspólnych działań

Stan świadomości społecznej wśród mieszkańców w zakresie różnych problemów charakteryzujący się brakiem zrozumienia dla niepełnosprawności, ochrony zdrowia, roli szkoły, ofiar przemocy w rodzinie)

Dobra organizacja służb zajmujących się bezpieczeństwem i poziom współpracy między nimi

Duże doświadczenie w konstruowaniu i realizacji długoletnich programów ochrony i bezpieczeństwa w mieście

Niski poziom aktywności życiowej i gotowości do zmiany swojej sytuacji wśród osób i rodzin z obszaru marginalizacji społecznej

Zasoby kadrowe służb mundurowych niewystarczające do potrzeb

I/1	ROZWÓJ INFRASTRUKTURY SŁUŻĄCEJ OPIECE NAD NAJMŁODSZYMI DZIEĆMI
------------	---

MOCNE STRONY		SŁABE STRONY	
Polityka prorodzinna Gminy	1.44	0.22	Ilość wolnych lokali nadających się do remontu
Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.39	-0.12	Stan lokali opuszczanych przez placówki publiczne
Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.29		Budżet Gminy
Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.59	0.63	
SZANSE		ZAGROŻENIA	
Polityka prorodzinna Państwa	0.98	0.63	Stan prawny pozwalający na zakładanie partnerstw publicznych na rzecz opieki nad małymi dziećmi

I/2	WDROŻENIE PROGRAMU SZKOŁY OTWARTEJ NA ŚRODOWISKO LOKALNE
------------	---

MOCNE STRONY		SŁABE STRONY	
Baza lokalowa i wyposażenie świętochłowskich szkół	1.12	0.46	Poziom aktywności społecznej świętochłowiczów i ich zaangażowanie w sprawy publiczne (poza prywatne)
Budżet Gminy	1.15	0.85	Wizerunek jaki szkoła jako instytucja ma w oczach dzieci i młodzieży
Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.29	0.54	Poziom więzi społecznych w przestrzeni poszczególnych osiedli
Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.15		

Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.46
--	------

--	--

I/3	DOPASOWANIE POWSZECHNEJ OPIEKI MEDYCZNEJ DO PODSTAWOWYCH POTRZEB GŁÓWNYCH GRUP WIEKOWYCH ŚWIĘTOCHŁOWICZAN
-----	---

MOCNE STRONY

Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.0
Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	0.88
Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.27

SZANSE

--	--

SŁABE STRONY

0.29	Motywacja osób wykonujących zawody medyczne do pracy w szkołach
0.15	Zwyczaje żywieniowe mieszkańców Świętochłowic oraz ich zapatrywania na konieczność prowadzenia tzw. zdrowego stylu życia
0.85	Budżet Gminy

ZAGROŻENIA

-0.29	Polityki zdrowotna Państwa
0.15	Polityka senioralna Państwa
-0.39	Organizacja służby zdrowia w Polsce

I/4	SPOŁECZNE I PRZESTRZENNE OTWARCIE ŚWIĘTOCHŁOWIC NA OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE
-----	--

MOCNE STRONY

Poziom współpracy instytucjonalnej pomiędzy jednostkami zajmującymi się osobami niepełnosprawnymi	0.90
Budżet Gminy	1.02
Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.22
Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.22
Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.32

SŁABE STRONY

0.24	Poziom społecznego zaangażowania pracodawców, właścicieli świętochłowickich firm
0.29	Społeczne wyobrażenia i wiedza na temat osób niepełnosprawnych i ich życia wśród przeciętnych członków społeczności
0.46	Poziom wykształcenia i kompetencji kulturowych wśród osób niepełnosprawnych

I/5	STWORZENIE OPTIMALNYCH WARUNKÓW DLA ROZWOJU INTELEKTUALNEGO I SPOŁECZNEGO DZIECI I MŁODZIEŻY
------------	---

MOCNE STRONY		SŁABE STRONY	
Zasoby lokalowe miasta	0.88	0.51	Gotowość nauczycieli do przyjęcia na siebie dodatkowych obowiązków
Budżet Gminy	1.22	0.41	Gotowość rodziców do współpracy ze szkołą
Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.22	0.49	Profil świętochłowski organizacji pozarządowych i ich zainteresowanie podejmowaniem projektów na rzecz oświaty
Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.24	0.22	Obecny poziom obciążenia pracą nauczycieli
Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.59	0.22	Poziom wykształcenia i aspiracji edukacyjnych osób dorosłych, posiadających dzieci w wieku szkolnym
		0.49	Możliwości w zakresie zmniejszenia zagęszczenia w szkołach
		0.78	Możliwość znalezienia środków finansowych na poszerzenie zadań pozalekcyjnych realizowanych przez nauczycieli
		-0.07	Obecnie ponoszone przez rodziców koszty kształcenia dzieci
		0.68	Miejskie zasoby kadrowe: ilość pedagogów, psychologów, terapeutów i wychowawców, którzy są wymagani przy działaniach pozalekcyjnych
		0.51	Gotowość nauczycieli do przyjęcia na siebie dodatkowych obowiązków

I/6	PRZECIWDZIAŁANIE ZJAWISKOM ŚWIADCZĄCYM O POGŁĘBIANIU SIĘ DYSFUNKCJONALNOŚCI RODZIN I WZRASTAJĄCYM POZIOMIE ICH WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO
------------	---

MOCNE STRONY		SŁABE STRONY	
Kompetencje pracowników społecznych	1.29	0.71	Środki finansowe pozostające w dyspozycji OPS na pracę środowiskową
Zasoby kadrowe OPS	0.95	0.80	Ilość podmiotów instytucjonalnych różnego typu, które zajmując się pomocą społeczną szczególną uwagę poświęcają rodzinom wykluczonym
Możliwości miasta w zakresie organizacji prac interwencyjnych	0.93	0.15	Chęć osób wykluczonych do zmiany swojego położenia społecznego
Budżet Gminy	0.90	0.83	Poziom współpracy instytucjonalnej pomiędzy jednostkami zajmującymi

			się w Świętochłowicach pomocą społeczną
Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.29	0.17	Stosunek świętochłowiczian do zjawiska przemocy rodzinnej
Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.44		
Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.44		

I/7	ODBUDOWA WIĘZI MIĘDZYLUDSKICH, POCZUCIA BEZPIECZEŃSTWA I WZMOCNIENIE INTEGRACJI POMIĘDZY RÓŻNYMI KATEGORIAMI I GRUPAMI SPOŁECZNYMI W ŚWIĘTOCHŁOWICACH
-----	---

MOCNE STRONY		SŁABE STRONY	
Budżet Gminy	0.90	0.68	Gotowość udziału w akcjach ogólnospołecznych wśród mieszkańców Świętochłowic
Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.24	0.63	Kapitał społeczny mieszkańców Świętochłowic
Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.32	0.51	Liczba osób, które mogą pełnić funkcję liderów społeczności lokalnych
Miejskie zasoby kadrowe: ilość pedagogów, psychologów, terapeutów i wychowawców	1.29	0.68	Polityka miejska prowadzona do tej pory w zakresie aktywizacji społeczności lokalnych

I/8	ROZTOCZENIE INSTYTUCJONALNEJ OCHRONY NAD NAJMŁODSZYMI MIESZKAŃCAMI ŚWIĘTOCHŁOWIC - PRZECIWDZIAŁANIE ZAGROŻENIOM NA JAKIE NARAŻONE SĄ DZIECI I MŁODZIEŻ W PRZESTRZENI SPOŁECZNEJ MIASTA
-----	--

MOCNE STRONY		SŁABE STRONY	
Poziom współpracy instytucjonalnej pomiędzy jednostkami zajmującymi się w Świętochłowicach bezpieczeństwem	1.02	0.85	Kompetencje funkcjonariuszy Policji i Straży Miejskiej
Determinacja nauczycieli w zakresie reagowania na zjawiska patologiczne wśród młodzieży	1.02	0.73	Zasoby kadrowe Policji i Straży Miejskiej
Budżet Gminy	0.88	0.54	Relacje pomiędzy rodzicami a szkołami w Świętochłowicach
Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.17		

Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.17
Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.37

--	--

I/9	PRZECIWDZIAŁANIE ZJAWISKOM PATOLOGII SPOŁECZNEJ W MIEŚCIE I PODJĘCIE DZIAŁAŃ NA RZECZ WZROSTU BEZPIECZEŃSTWA W PRZESTRZENI PUBLICZNEJ
-----	---

MOCNE STRONY		SŁABE STRONY	
Kompetencje funkcjonariuszy Policji i Straży Miejskiej	0.88	0.73	Zasoby kadrowe Policji i Straży Miejskiej
Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.07	0.83	Budżet Gminy
Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.24	0.85	Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem
Doświadczenia w budowaniu i realizacji wieloletnich programów przeciwdziałania zjawiskom patologii społecznej	1.02	0.85	Poziom i dotychczasowy przebieg współpracy Policji, Straży Miejskiej z instytucjami (agendami) Urzędu Miasta
Doświadczenia w budowaniu i realizacji wieloletnich programów zwiększających poziom bezpieczeństwa dzieci i młodzieży	1.00		

CEL STRATEGICZNY II STYMULOWANIE LOKALNEGO RYNKU PRACY JAKO PRZESTRZENI REALIZACJI ŻYCIOWYCH POTRZEB MIESZKAŃCÓW POPRZECZ DZIAŁANIA SKIEROWANE DO PRACOBIORCÓW, SŁUŻB ZATRUDNIENIA I SYSTEMU EDUKACJI ZAWODOWEJ

CZYNNIKI SPRZYJAJĄCE	CZYNNIKI NIESPRZYJAJĄCE
----------------------	-------------------------

Wysokie kompetencje osób zajmujących się problemami społecznymi w Świętochłowicach

Duże umiejętności w zakresie pozyskiwania środków finansowych wśród urzędników samorządowych

Duża przewaga konkurencyjna miast ościennych (i tamtejszych firm) oraz szerokość oferty edukacyjnej firm z tych miast

Niski poziom rozwoju lokalnego biznesu

Duża determinacja władz do rozwiązywania problemów społecznych w mieście

Duże zapotrzebowanie na usługi edukacyjne w zakresie kształcenia zawodowego, tworzące potencjalny rynek na te usługi

Niezadawalający stan szkolnictwa zawodowego w mieście

Duże obciążenie budżetu uniemożliwiające zwiększenie środków na oświatę i przeciwdziałanie bezrobociu

Ograniczone możliwości zwiększania przestrzeni dla rozwoju lokalnego biznesu

Brak aktywnej i zróżnicowanej polityki Państwa w zakresie przeciwdziałania bezrobociu

Niska motywacja do podejmowania zatrudnienia wśród bezrobotnych i ich kwalifikacje zawodowe

II/1	TWORZENIE POWIĄZAŃ POMIĘDZY SYSTEMEM PONADGIMNAZJALNEGO SZKOLNICTWA ZAWODOWEGO A BIZNESEM, ZMIERZAJĄCYCH DO POWSTANIA LOKALNEGO SYSTEMU PRAKTYK I STAŻY ZAWODOWYCH
-------------	---

MOCNE STRONY

Bilans korzyści i kosztów ponoszonych przez pracodawców w związku z przyjmowaniem stażystów i praktykantów	0.98
Budżet Gminy	0.88
Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.27
Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.27
Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.46

SŁABE STRONY

0.51	Opinia jaką przedsiębiorcy mają na temat znaczenia szkolnictwa zawodowego dla rynku pracy
0.32	Gotowość zaangażowania lokalnych przedsiębiorców w działania z obszaru tzw. ekonomii społecznej
0.12	Gotowość współpracy nie przynoszącej bezpośredniego zysku wśród przedsiębiorców świętochłowickich
0.56	Ilościowy i jakościowy poziom kadry mogącej pełnić funkcję opiekuna praktyk i staży zawodowych

II/2	UNOWOCZEŚNIENIE I UELASTYCZNIE NIE PROGRAMÓW KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO W ZASADNICZYCH SZKOŁACH ZAWODOWYCH I TECHNIKACH
-------------	---

MOCNE STRONY		SŁABE STRONY	
Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.24	0.41	Poziom szkolnictwa zawodowego w Świętochłowicach
Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.17	0.44	Poziom rozwoju gospodarczego w Świętochłowicach rozumiany jako rozwój nowych firm i nowych branż
Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.37	0.22	Gotowość zaangażowania lokalnych przedsiębiorców w działania z obszaru tzw. ekonomii społecznej
		0.63	Budżet Gminy
SZANSE		ZAGROŻENIA	
		0.07	Polityka Państwa w zakresie edukacji zawodowej
		-0.02	Przewaga konkurencyjna miast ościennych oraz szerokość oferty edukacyjnej firm z tych miast

II/3	UNOWOCZEŚNIENIE WYPOSAŻENIA TECHNICZNEGO SZKOLNYCH PRACOWNI ZAWODOWYCH
-------------	--

MOCNE STRONY		SŁABE STRONY	
Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.12	0.46	Poziom innowacyjności lokalnego środowiska edukacyjnego
Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.15	0.68	Wież i współpraca pomiędzy lokalnymi szkołami zawodowymi
Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.20	0.22	Ilość wolnych środków finansowych jakimi dysponują pracodawcy
		0.71	Budżet Gminy

II/4	PROMOCJA ŚWIĘTOCHŁOWICKIEJ OFERTY EDUKACYJNEJ W ZAKRESIE KOMPETENCJI I UMIEJĘTNOŚCI PRZYDATNYCH NA RYNKU PRACY
-------------	--

MOCNE STRONY		SŁABE STRONY	
Lokalne zapotrzebowanie na usługi edukacyjne	1.02	0.17	

Budżet Gminy	0.68
Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.12
Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.12
Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.32

SZANSE

--	--

Ilość firm świętochłowickich zajmujących się szeroko rozumiana edukacją zawodową
--

ZAGROŻENIA

-0.34	Przewaga konkurencyjna miast ościennych oraz szerokość oferty edukacyjnej firm z tych miast
-------	---

II/5	STWORZENIE WARUNKÓW ROZWOJU DLA DOMINUJĄCEGO W ŚWIĘTOCHŁOWICACH SEKTORA USŁUG I PODEJMOWANIE DZIAŁAŃ W KIERUNKU POSZERZENIA PROFILU BRANŻOWEGO LOKALNYCH PRZEDSIĘBIORSTW
------	--

MOCNE STRONY

Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.20
Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.22
Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.39

SZANSE

--	--

SŁABE STRONY

0.83	Wielkość obszaru strefy ekonomicznej
0.61	Kapitał społeczny świętochłowickich przedsiębiorców
0.27	Stan techniczny terenów przemysłowych w Świętochłowicach i wysokość nakładów wymaganych przy rewalizacji
0.17	Budżet Gminy

ZAGROŻENIA

0.17	Konkurencyjność lokalnych firm w stosunku do rynku aglomeracyjnego
------	--

II/6	PODWYŻSZENIE EFEKTYWNOŚCI OPERACYJNEJ SŁUŻB ZATRUDNIENIA ORAZ INNYCH PODMIOTÓW REALIZUJĄCYCH ZADANIA ZWIĄZANE Z AKTYWIZACJĄ ZAWODOWĄ
------	--

MOCNE STRONY

Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.20
Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.12
Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.39

SŁABE STRONY

-0.22	Kwalifikacje osób pozostających bez pracy
-0.12	Motywacje do podjęcia pracy wśród świętochłowickich bezrobotnych
-0.15	Chłonność lokalnego rynku pracy
0.17	Budżet Gminy

SZANSE	

ZAGROŻENIA	
-0.20	Ustawowe przywileje i prawa osób bezrobotnych
0.17	Ustawowe uprawnienia kontrolne pozostające w dyspozycji służb zatrudnienia

CEL STRATEGICZNY III ORGANIZACJA PRZESTRZENI MIEJSKIEJ I ZASOBU KOMUNALNEGO DO POZIOMU, KTÓRY MIESZKAŃCOM STWARZA GODNE WARUNKI ŻYCIA, A FIRMOM ZAPEWNIĄ BAZĘ DLA PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ

CZYNNIKI SPRZYJAJĄCE	CZYNNIKI NIESPRZYJAJĄCE
----------------------	-------------------------

Wysokie kompetencje osób zajmujących się problemami społecznymi w Świętochłowicach

Polityka Państwa uniemożliwiająca uporządkowanie stosunków własnościowych

Duża determinacja władz do rozwiązywania problemów społecznych w mieście

Stan zasobu komunalnego miasta utrudniający prowadzenie aktywnej i racjonalnej polityki społecznej

Zainteresowanie potencjalnych deweloperów inwestycjami mieszkaniowymi w Świętochłowicach stwarzające szansę na wzrost ilości budowanych mieszkań

III/1	UPORZĄDKOWANIE I ROZWÓJ ZASOBU KOMUNALNEGO ORAZ OPTIMALIZACJA JEGO WYKORZYSTANIA
-------	--

MOCNE STRONY	
Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.07
Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.41
SZANSE	

SŁABE STRONY	
-0.12	Zasób lokali zastępczych i lokali społecznych pozostających w dyspozycji miasta
0.46	Budżet Gminy
0.80	Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem
ZAGROŻENIA	
0.22	Polityka Państwa w zakresie stosunków własnościowych

III/2	BUDOWA PRZYJAZNEGO CHARAKTERU PRZESTRZENI MIEJSKIEJ
--------------	--

MOCNE STRONY		SŁABE STRONY	
Budżet Gminy	1.15		
Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.46		
Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.34		
Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.54		

III/3	ROZWÓJ BUDOWNICTWA MIESZKANIOWEGO
--------------	--

MOCNE STRONY		SŁABE STRONY	
Możliwości i umiejętności pozyskiwania środków pozabudżetowych przez jednostki zajmujące się tym problemem	1.07	0.76	Budżet Gminy
Kompetencje osób zajmujących się tym problemem	1.07		
Determinacja władz miasta do jak najszybszego rozwiązania tego problemu oparta na istniejących priorytetach polityki	1.38		
SZANSE		ZAGROŻENIA	
Zainteresowanie potencjalnych deweloperów inwestowaniem w budownictwo mieszkaniowe w Świętochłowicach	1.12		

Monitoring i ewaluacja to dwa składniki procesów kontrolnych, których zadaniem jest nie tylko ocena stopnia zgodności pomiędzy założonym planem działania a jego efektem, ale także określenie przyczyn, dla których występują różnice pomiędzy zamierzeniami, a osiąganym rezultatem. Wnioski, jakie zostaną sformułowane w tym właśnie zakresie, wytyczają kierunki modyfikacji planów strategicznych. Tym samym mają charakter ściśle konstruktywny. Będąc elementem oceny *Strategii* są jednocześnie jej elementem (re)konstrukcyjnym.

REZULTATY DZIAŁAŃ I WSKAŹNIKI REZULTATÓW

Przedmiotem badań ewaluacyjnych są zakładane rezultaty przypisane do priorytetowych kierunków działań. Ocena stopnia w jakim rezultaty będą osiągnane możliwa jest dzięki przypisaniu im wskaźników (zgodnie z zakładaną wcześniej metodologią S.M.A.R.T.). Poniżej zamieszczamy zestawienie zarówno jednych, jak i drugich, w grupach poszczególnych priorytetowych kierunków działania.

Strategia – dokument o 15-letnim horyzoncie czasowym ma zbyt ogólny charakter by dekretować konkretne wartości empirycznych wskaźników opisujących zmiany we wszystkich postulowanych obszarach działania. Dlatego właśnie, w poniższym zestawieniu oddzielamy od siebie te rezultaty, które – naszym zdaniem – mieszczą się z obszarze minimum cywilizacyjnego i powinny być traktowane jako obligatoryjne, od rezultatów fakultatywnych, których osiągnięcie będzie pożądane, choć braku efektów w tym zakresie nie należy traktować w kategoriach porażki całej *Strategii*.

REZULTATY DZIAŁAŃ			WSKAŹNIKI REZULTATÓW
OBLIGATORYJNE		FAKULTATYWNE	
I/1.SL.01	1. Zwiększenie dostępności żłobków	2. Wzrost satysfakcji rodziców z dostępności żłobków 3. Objęcie zajęciami organizującymi czas wolny większej ilości dzieci	1. Ilość miejsc w żłobkach na 1000 dzieci w wieku od 0 do 3 lat 2. Zmniejszenie ilości zgłoszeń zapotrzebowania na usługi opiekuńcze 3. Ilość dzieci korzystających z zajęć organizowanych w klubach malucha
I/1.SL.02			
I/1.SL.03			
I/1.SL.04			
I/2.SL.05	1. Zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży	2. Wzrost poziomu więzi społecznych w osiedlach i identyfikacji z najbliższym otoczeniem 3. Pozytywna ocena jakości życia codziennego w mieście	1. Sumaryczna ilość godzin udostępniania zasobów w podziale na poszczególne placówki szkolne. 2. Ilość osób z kategorii dzieci i młodzieży, która skorzystała z działalności placówek szkolnych w dni wolne od pracy 3. Ilość osób z dorosłych, które skorzystały z działalności placówek szkolnych w dni wolne od pracy 4. Wartości wskaźników: integracji i jakości życia
I/2.SL.06			
I/2.SL.07			
I/2.SL.08			
I/3.SL.09		1. Obniżenie wieku dzieci i młodzieży, u których diagnozowane są schorzenia wieku dziecięcego. 2. Objęcie dzieci i młodzieży masowymi programami diagnostyki medycznej 3. Poprawa opieki nad ludźmi starszymi 4. Podwyższenie skuteczności diagnostycznej w zakresie chorób cywilizacyjnych. 5. Podniesienie na wyższy poziom świadomości zdrowotnej mieszkańców	1. Średni wiek wykrywalności schorzeń wieku dziecięcego 2. Odsetek dzieci w wieku szkolnym przebadanych w ramach szkolnych programów diagnostycznych. 3. Odsetek osób starszych objętych zinstytucjonalizowaną opieką medyczną 4. Ilość łóżek w ZOL-ach 5. Ilość osób dorosłych przystępujących do badań przesiewowych
I/3.SL.10			
I/3.SL.11			
I/3.SL.12			
I/3.SL.13			
I/3.SL.14			

REZULTATY DZIAŁAŃ			WSKAŹNIKI REZULTATÓW
	OBLIGATORYJNE	FAKULTATYWNE	
			6. Ilość skierowań do lekarzy specjalistów wydanych w trakcie wykonywanych badań przesiewowych
I/4.SL.15		1. Podwyższenie poziomu aktywności społecznej osób niepełnosprawnych 2. Zmniejszenie utrudnień przestrzennych dla osób niepełnosprawnych 3. Zamiana opinii jaką osoby niepełnosprawne mają na temat funkcjonalności przestrzeni miejskiej i poziomu jej dopasowania do ograniczeń tych osób	1. Odsetek niepełnosprawnych podejmujących zatrudnienie
I/4.SL.16			2. Odsetek niepełnosprawnych korzystających z jakichkolwiek form aktywności społecznej w przestrzeni miasta
I/4.SL.17			3. Ilość inwestycji podjętych w przestrzeni publicznej na rzecz ułatwienia przemieszczania się osobom niepełnosprawnym
I/4.SL.18			4. Wskaźnik ocen pozytywnych w zakresie funkcjonalności przestrzeni miejskiej i poziomu jej dopasowania do ograniczeń osób niepełnosprawnych
I/4.SL.19			
I/5.SL.20	1. Podniesienie na wyższy poziom wyników nauczania mierzonych w masowych, zunifikowanych testach 2. Zmniejszenie zjawiska marginalizacji dzieci i młodzieży	3. Zwiększenie wskaźnika kontynuacji edukacji 4. Aktywizacja środowiska szkolno - pedagogicznego 5. Aktywizacja rodziców	1. Ilość wdrożonych innowacyjnych projektów i programów edukacyjnych w szkołach
I/5.SL.21			2. Ilość wdrożonych programów i projektów propagujących edukację
I/5.SL.22			3. Wyniki testu po klasie VI
I/5.SL.23			4. Wyniki testu gimnazjalnego
I/5.SL.24			5. Odsetek dzieci kontynuujących edukację po zakończeniu gimnazjum
			6. Ilość dzieci i młodzieży objętych pro-

REZULTATY DZIAŁAŃ			WSKAŹNIKI REZULTATÓW
OBLIGATORYJNE		FAKULTATYWNE	
			gramami wyrówny- wania szans (OSS, LCWO i wyjazdy)
I/6.SL.25		1. Zmniejszenie obszaru patologii społecznej wśród rodzin wykluczonych 2. Wzrost skuteczności służb socjalnych w ograniczaniu zjawisk patologicznych w rodzinach	1. Udział rodzin wychodzących spod kurateli OPS w porównaniu z ogólną ilością rodzin-klientów 2. Udział osób wychodzących spod kurateli OPS w porównaniu z ogólną ilością Klientów 3. Zmniejszanie się ilości przyznawanych Niebieskich Kart 4. Ilość szkoleń dla pracowników OPS i CIS
I/6.SL.26			
I/6.SL.27			
I/6.SL.28			
I/6.SL.29			
I/7.SL.30		1. Wzrost poziomu zaangażowania mieszkańców w sprawy innych ludzi 2. Wzrost subiektywnego poczucia bezpieczeństwa w mieście	1. Ilość osób biorących udział w inicjatywach integracji międzypokoleniowej 2. Ilość wolontariuszy biorących udział w inicjatywach integracji międzypokoleniowej 3. Wzrost wskaźnika subiektywnego poczucia bezpieczeństwa
I/7.SL.31			
I/7.SL.32			
I/7.SL.33			
I/8.SL.34		1. Spadek zagrożenia dzieci i młodzieży 2. Wzrost subiektywnego poczucia bezpieczeństwa wśród rodziców dzieci w wieku szkolnym 3. Zmniejszenie obszaru patologii wśród dzieci i młodzieży	1. Spadek liczby zdarzeń z udziałem dzieci i młodzieży notowanych przez Policję i Straż Miejską. 2. Spadek wartości wskaźnika subiektywnego poczucia zagrożenia dla dzieci i młodzieży wśród ich rodziców 3. Ilość akcji uświadamiających jakie funkcjonariusze służb porządkowych prowadzą w środowiskach szkolnych
I/8.SL.35			
I/8.SL.36			
I/8.SL.37			

REZULTATY DZIAŁAŃ			WSKAŹNIKI REZULTATÓW
	OBLIGATORYJNE	FAKULTATYWNE	
I/9.SL.38		1. Wzrost bezpieczeństwa mieszkańców Świętochłowic 2. Zmniejszenie wybranych obszarów przestępczości	1. Spadek liczby zdarzeń notowanych przez Policję i Straż Miejską kwalifikowanych jako zakłócanie porządku publicznego 2. Spadek liczby zdarzeń notowanych przez Policję i Straż Miejską kwalifikowanych jako kradzież metali
I/9.SL.39			
I/9.SL.40			
I/10.SL.72	1. Podniesienie (zwiększenie) kapitału społecznego mieszkańców Świętochłowic 2. Zwiększenie efektywności działań kadr trzeciego sektora 3. Rozwój usług edukacyjnych, sportowych, kulturalnych, turystycznych a także wsparcia pomocowego dla mieszkańców, poszerzenie oferty		1. Liczba nowopowstałych organizacji pozarządowych 2. Wielkość pozyskanych środków przez NGO 3. Liczba wolontariuszy 4. Ilość przeprowadzonych kampanii promujących aktywność obywatelską i działalność pozarządową
I/10.SL.73			
II/1.RP.41		1. Podwyższenie efektywności kształcenia zawodowego 2. Stworzenie trwałych powiązań pomiędzy szkolnictwem zawodowym w Świętochłowicach a lokalnym biznesem	1. Odsetek absolwentów szkół zawodowych znajdujących zatrudnienie na lokalnym rynku pracy w ciągu jednego roku od ukończenia szkoły
II/1.RP.42			

REZULTATY DZIAŁAŃ			WSKAŹNIKI REZULTATÓW
	OBLIGATORYJNE	FAKULTATYWNE	
			2. Ilość staży i praktyk zawodowych organizowanych na lokalnym rynku pracy
II/2.RP.43	1. Podniesieniu poziomu wiedzy na temat mechanizmów kształtujących lokalne i globalne rynki pracy	2. Rozszerzenie oferty edukacji zawodowej dla absolwentów gimnazjów 3. Podwyższenie kompetencji biznesowych wśród absolwentów świętochłowskich szkół zawodowych	1. Udział absolwentów gimnazjów wybierających szkołę zawodową (zasadniczą lub średnią) w Świętochłowicach w stosunku do wszystkich absolwentów gimnazjów wybierających szkoły zawodowe 2. Ilość kierunków kształcenia zawodowego oferowanych przez szkolnictwo zawodowe w Świętochłowicach 3. Ilość absolwentów szkół zawodowych, którzy pozytywnie przechodzą test kompetencji z zakresu bloku przedmiotów poświęconych przedsiębiorczości
II/2.RP.44			
II/2.RP.45			
II/3.RP.46		1. Podwyższenie jakości praktycznej edukacji zawodowej 2. Unowocześnienie wyposażenia w sprzęt i urządzenia świętochłowskich szkół zawodowych	1. Ilość godzin edukacyjnych zrealizowanych w Centralnym Warsztacie Szkolnym 2. Wartość netto (w PLN) sprzętu pozyskanego i zainstalowanego w Centralnym Warsztacie Szkolnym
II/3.RP.47			
II/4.RP.48	1. Rozszerzenie oferty usług edukacyjnych w zakresie umiejętności i	2. Zwiększenie zapotrzebowania na lokalnie oferowane usługi edukacyjne wśród mieszkańców Świętochłowic	1. Ilość osób (mieszkańców Świętochłowic), które skorzystały z kursów zawodowych oraz innych usług

REZULTATY DZIAŁAŃ			WSKAŹNIKI REZULTATÓW
OBLIGATORYJNE		FAKULTATYWNE	
II/4.RP.49	kompetencji przydatnych na rynku pracy przez lokalne podmioty funkcjonujące w Świętochłowicach		edukacyjnych poszerzających kompetencje zawodowe
II/4.RP.50			2. Ilość kursów i szkoleń zawodowych oraz innych usług edukacyjnych poszerzających kompetencje zawodowe oferowanych przez lokalne podmioty mieszkańcom Świętochłowic
			3. Ilość wejść na portal informacyjny poświęcony edukacji zawodowej w Świętochłowicach
			4. Liczba podpisanych/zrealizowanych Indywidualnych Programów Zatrudnienia Socjalnego
II/5.RP.51		1. Rozpoznanie potrzeb rozwojowych lokalnego sektora MŚP 2. Stabilizacja lokalnego sektora MŚP 3. Poszerzenie struktury branżowej lokalnego sektora MŚP 4. Poszerzenie lokalnego rynku pracy	1. Odsetek firm zamykających lub zawieszających działalność gospodarczą w Świętochłowicach
II/5.RP.52			2. Zwiększenie udziału w strukturze branżowej świętochłowskiej przedsiębiorczości branż o najmniejszym udziale
II/5.RP.53			3. Zwiększenie ilości ofert pracy płynących od lokalnych przedsiębiorców
II/6.RP.54	1. Poszerzenie wiedzy na temat lokalnego bezrobocia - jego struktury oraz profili psychospołecznych osób	3. Zwiększenie poziomu aktywizacji zawodowej bezrobotnych 4. Zacieśnienie współpracy pomiędzy PUP a pracodawcami	1. Udział bezrobotnych zatrudnionych w wyniku aktywności PUP i CIS w stosunku do wszystkich zarejestrowanych
II/6.RP.55			
II/6.RP.56			

REZULTATY DZIAŁAŃ			WSKAŹNIKI REZULTATÓW
OBLIGATORYJNE		FAKULTATYWNE	
II/6.RP.57	zarejestrowanych w PUP 2. Ograniczenie obszaru patologicznego wykorzystywania systemu wsparcia przez osoby niepracujące		2. Średni czas utrzymania się przy zatrudnieniu osoby kierowanej do pracy z Urzędu Pracy 3. Ilość długotrwale bezrobotnych 4. Ilość bezrobotnych "sezonowych" oraz bezrobotnych "powracających" na zasiłek podokresie jego wstrzymania
II/6.RP.58			
III/1.PM.60	1. Uporządkowanie stosunków przestrzennych w mieście 2. Uporządkowanie stosunków własnościowych w zakresie zasoby komunalnego	3. Poprawa stanu finansów zasobu komunalnego 4. Dostosowanie powierzchni zajmowanej przestrzeni mieszkań komunalnych do rzeczywistych możliwości finansowych mieszkańców i ich potrzeb	1. Ilość zatwierdzonych planów zagospodarowania przestrzennego 2. Ilość budynków, w których ze względu na udziały własnościowe Miasto nie ma możliwości podejmowania wiążących decyzji inwestycyjnych 3. Udział należności wyegzekwowanych w stosunku do wszystkich należności czynszowych 4. Metraż na osobę w mieszkaniach komunalnych
III/1.PM.61			
III/1.PM.62			
III/1.PM.63			
III/1.PM.64			
III/2.PM.65		1. Rozproszenie ognisk ubóstwa i patologii w przestrzeni miasta 2. Wzrost jakości życia w mieście	
III/2.PM.66			
III/2.PM.67			
III/2.PM.68			
III/3.PM.69	1. Zwiększenie oferty nowych mieszkań	2. Zwiększenie oferty mieszkań odzyskiwanych z rynku wtórnego 3. Poprawa warunków mieszkaniowych w obecnej substancji mieszkaniowej	1. Ilość nowych mieszkań oddawanych do użytku 2. Ilość mieszkań odzyskiwanych oddawanych do użytku lub oddawanych do remontu osobom prywatnym 3. Liczba pomieszczeń wyremontowanych w ramach IPZS
III/3.PM.70			
III/3.PM.71			

REZULTATY DZIAŁAŃ			WSKAŹNIKI REZULTATÓW
OBLIGATORYJNE		FAKULTATYWNE	

Wskaźniki powyższe, w przeważającej większości, odnoszą się do prostych stanów faktycznych i nie wymagają dodatkowego definiowania. Niektóre jednak mają charakter syntetyczny bo zawierają w sobie odniesienia do złożonych sytuacji i procesów społecznych. Dla tych ostatnich podajemy więc ich definicje operacyjne, które traktować należy jako bezpośrednie wskazania do budowania narzędzi pomiarowych (np.: pytań kwestionariusza ankiety) lub wskazówki dotyczące sposobu poszukiwania danych, pomocnych przy wyliczeniu wartości danego wskaźnika.

INTEGRACJA	Gotowość mieszkańców danego kwartału ulic lub osiedla do podejmowania wspólnych działań na rzecz sąsiadów i pozostałych współmieszkańców danego obszaru wyrażona, na przykład, liczbą godzin w tygodniu lub miesiącu jaką są w stanie przeznaczyć na tę pracę, lub liczbą osób z bezpośredniego sąsiedztwa, które są gotowi taką pomoc nieść.
JAKOŚĆ ŻYCIA	W wypadku niniejszej <i>Strategii</i> jest to wskaźnik o charakterze subiektywnym. Proponujemy go mierzyć jako opinię wyrażoną przez mieszkańców miasta w badaniu sondażowym w odpowiedzi na następujące pytanie: <i>Biorąc pod uwagę wszystkie aspekty życia codziennego jakie pędzi P. w Świętochłowicach: pracę, czas wolny oraz możliwość realizacji potrzeb życiowych P. i P. rodziny proszę ocenić jakość tego życia na skali procentowej, gdzie 0% oznacza najniższą jakość a 100% jakość najwyższą.</i>
POCZUCIE BEZPIECZEŃ- STWA	Ponieważ mierzy „poczucie”, to z definicji wskaźnik ten ma charakter subiektywny i powinien być mierzony jako odpowiedź na pytanie o opinię. Proponujemy następującą jego treść: <i>Jak bezpiecznie czuje się P. w Świętochłowicach? Odpowiedzi proszę udzielić podając wartość procentową gdzie 0% oznacza poczucie pełnego zagrożenia, a 100% całkowitego bezpieczeństwa.</i>

Co do pozostałych wskaźników, to należy pamiętać, że poza prostymi danymi liczbowymi, intuicyjnie oczywistymi na poziomie samego sformułowania (np.: „ilość

wejść na stronę internetową” czy też „metraż na osobę w mieszkaniach komunalnych” lub „ilość łóżek w ZOL-ach”) lub zdefiniowanymi przez odrębne przepisy (np.: „wyniki uczniów szkół podstawowych w teście na zakończenie klasy VI”), mamy do czynienia ze wskaźnikami, w których należy dokonać definicji poszczególnych pojęć składowych. Ponieważ definicje te muszą uwzględniać specyfikę przedmiotową poszczególnych projektów, odnoszoną do ich sensu zawartego w poszczególnych celach i rezultatach działań (bardzo często będą się sprowadzały do wyliczenia desygnatów), to - pozostawiając je w gestii Zespołu Wdrożeniowego - wymienimy jedynie wybrane przykłady:

- badania przesiewowe
- działalność placówek szkolnych
- inicjatywy integracji międzypokoleniowej
- program wyrównujący szanse
- projekt propagujący edukację
- zajęcia organizowane w klubach malucha
- zinstytucjonalizowana opieka medyczna

W wypadku konieczności budowania wskaźników opierających się na opiniach mieszkańców miasta rekomendujemy skalę szacunkową zastosowaną przy mierzeniu jakości życia i poczucia bezpieczeństwa. Ma ona charakter quasi ilościowy (wartości empiryczne nie mają charakteru ciągłego, a rozkłady koncentrują się zazwyczaj w wybranych punktach skali), jej sens jest bardziej intuicyjny dla respondenta niż sens kilkustopniowych skal szacunkowych, wyniki bardzo prosto dają się sprowadzić do wartości przedziałowych z jednoczesną możliwością ustalania względnych odległości między nimi.

Z punktu widzenia aplikacji bazodanowej (zostanie ona omówiona w następnym podrozdziale) istotne jest, aby dla każdego wskaźnika ustalono następujące parametry:

- wartość referencyjna
- sposób obliczania : proponujemy dwie wartości – bezwzględną (liczbową) i udziałową (procentową)
- punkt odniesienia dla wartości udziałowej : proponujemy dwie wartości – stan początkowy i stan zakładany
- okres jaki upływa do momentu pierwszego pomiaru
- cykl pomiarowy
- charakter wskaźnika (stymulacyjny bądź de stymulacyjny)
- źródło pomiaru (dysponent informacji)
- sposób dokonywania pomiaru (np. w wyniki badania ankietowego) lub procedura egzekwowania danych, która zawiera wszystkie niezbędne informacje (np. nazwy źródeł lub dane teleadresowe osób będących dysponentami danej informacji)
- definicje pojęć składowych.

Pozostałe wskazówki dotyczące procedur pomiarowych znajdują się w podrozdziale poświęconym procesom kontrolnym.

ORGANIZACJA PROCESÓW KONTROLNYCH

Z punktu widzenia jakości procesów kontrolnych niezwykle istotnym zagadnieniem jest sposób organizacji danych. Aby zapewnić integrację w zakresie ich gromadzenia, przetwarzania i udostępniania proponujemy stworzenie internetowej aplikacji bazodanowej, która będzie miała następujące funkcjonalności:

1. Baza danych wartości poszczególnych wskaźników w zakresie wszystkich ustalonych wcześniej parametrów.
2. Baza działań projektowych, które są dostępne na żądanie użytkownika aplikacji w grupach wszystkich wskaźników, na wartość których mogą mieć wpływ. Baza ta powinna zawierać kartę projektu ze wszystkimi parametrami administracyjnymi oraz cyklicznie uzupełniany opis projektu wraz z informacją na temat przeszkód jakie pojawiają się w jego realizacji. Dane te powinny być, na żądanie, przesyłane elektronicznie przez osoby zarządzające realizacją projektu i wprowadzane przez osoby zarządzające aplikacją.
3. Mechanizmy raportowania i graficznej prezentacji danych we wszystkich przekrojach wynikających ze zgromadzonych danych (cele, działania, rezultaty, projekty, czas).
4. Hierarchizacja poziomu uprawnień w zakresie dostępu dla danych i możliwości ich modyfikacji.
5. Procedury szyfrowania.

Ponieważ system informatyczny ma być dopasowany do strategii realizowanej, a nie planowanej, to powinien mieć otwartą strukturę – możliwość uzupełniania zarówno wskaźników jak i ich parametrów.

Najbardziej skomplikowany charakter, z punktu widzenia procesu dokonywania pomiarów, mogą mieć te wskaźniki, które bazują na opiniach wyrażanych przez mieszkańców Świętochłowic. Tutaj ustalanie wartości wskaźnika następuje nie w wyniku wyegzekwowania danych od ich dysponenta, ale w wyniku procesu badawczego. Ponieważ jednak zakładamy, najprostszą z możliwych, strukturę tego procesu to bez obawy możemy tę metodą zarekomendować Zespołowi Wdrożeniowemu. Cały proces pozyskiwania wartości wskaźników tego typu przebiega w następujących krokach:

1. Ustalenie treści pytania (pytań wskaźnikowych).
2. Ustalenie zakresu danych metryczkowych (np.: płeć, wiek, wykształcenie, zawód, ulica zamieszkania, status społeczno – zawodowy, stan cywilny, skład rodziny), które będą brane pod uwagę w analizie rozkładów empirycznych wskaźnika (co może mieć znaczenie w procesie ewaluacji).

3. Stworzenie ankiety internetowej i osadzenie jej na serwerze.
4. Promocja ankiety w różnych środowiskach mieszkańców za pomocą dostępnych, osobowych (np. liderzy: proboszczowie, pracownicy socjalni w środowiskach osób o niższym kapitale kulturowym, dyrektorzy szkół) i nieosobowych źródeł informacji.
5. Pomiar i przetwarzanie danych.
6. Przeważenie wyniku w sposób, który dopasuje strukturę niereprezentatywnej próby uzyskanej nielosowymi metodami do struktury populacji w zakresie wybranych zmiennych metryczkowych (zarówno społeczno – demograficznych jak i przestrzennych).
7. Zapisanie wartości wskaźnika w bazie i wygenerowanie raportu.

Ponieważ najbardziej czasochłonne i kosztowne oraz wymagające największych kompetencji kroki (od 5 do 7) zostają zautomatyzowane w obrębie aplikacji, to i koszt uzyskania takiego wskaźnika jest porównywalny z kosztem egzekwowania poszczególnych danych liczbowych (pozostałych wskaźników) od osób i instytucji.

Uzyskiwanie wartości poszczególnych wskaźników wyczerpuje proces monitoringu, który powinien przebiegać w trybie ciągłym. Sposób raportowania powinien być natomiast dopasowany do cyklicznego charakteru pracy Zespołu Wdrożeniowego. Nie ma potrzeby konstruowania specjalnych procedur raportowania, jako że dane te mają charakter informacyjny i służą członkom Zespołu do oceny bieżących postępów procesu realizacji Strategii. Wyniki powinny być dostępne dla użytkowników platformy *on-line*, zgodnie z przydzielonymi uprawnieniami.

Raporty powyższe, poza funkcją informacyjną pełnią też doniosłą rolę w procesie ewaluacji. Dokonywana, przynajmniej raz na rok, powinna się rozpoczynać od analizy tych właśnie wskaźników. Pozostałe dwa źródła danych do ewaluacji stanowią: opisy projektów zawarte na platformie internetowej oraz wywiady z osobami zaangażowanymi w proces realizacji poszczególnych projektów. Struktura treści raportu ewaluacyjnego oddaje w pełni znaczenie jakie ma proces oceny poziomu osiągania rezultatów dla przebiegu wdrożenia Strategii. Przedstawiamy go więc poniżej:

WSKAŹNIKI	Analiza, na podstawie wyników monitoringu, wartości poszczególnych wskaźników oraz ocena poziomu realizacji <i>Strategii</i> oparta na odniesieniu poszczególnych wskaźników do ich wartości zakładanej w kontekście czasu pozostałego na realizację danego projektu. W części tej powinno się znaleźć ponadto omówienie struktury wskaźników ze szczególnym uwzględnieniem wskaźników nowych, wypracowanych przez Zespół Wdrożeniowy.
PROJEKTY	Analiza przebiegu realizacji projektów i ich charakterystyka dokonana w oparciu o informacje zamieszczone na platformie internetowej

RYZYKA	Opis przeszkód na jakie napotkały zespoły realizacyjne dokonany na podstawie wywiadów pogłębionych jakie ewaluator przeprowadzi z liderami poszczególnych projektów. Ta część raportu powinna zawierać odniesienia zidentyfikowanych ryzyk i przeszkód do wartości poszczególnych wskaźników, wraz z opinią na temat ich wpływu na poziom osiąganego rezultatu.
MODYFIKACJE	Proponowane zmiany w kierunkach działań podejmowanych w ramach <i>Strategii</i> lub samego jej kształtu, wynikające, w prostej linii, z ustaleń empirycznych poczynionych w poprzednich częściach raportu.

PODSUMOWANIE

Rekomendując niniejszy dokument Władzom Samorządowym Świętochłowic do realizacji na następne 15 lat, zwracamy uwagę na jego cechy charakterystyczne (jako określonego typu dokumentu) i, wynikające z nich, dyrektywy praktycznego działania. Strategia to dokument:

OTWARTY

Granice *Strategii*, precyzyjnie wytyczone przez poszczególne cele, najpierw główne, a potem operacyjne, nie zmieniają jej otwartego charakteru. Ten ostatni wynika z samej, złożonej natury rzeczywistości społecznej, w której problemy się objawiają. Struktura dokumentu ma, w pewnym sensie, negocyjacyjny charakter. Taka, a nie inna, wynika z ustaleń diagnostycznych poczynionych w konkretnym, określonym czasie, w odniesieniu do ograniczonej przestrzeni społecznej. Dotyczy też zjawisk widzianych z określonej, nieco bardziej ogólnej niż konkretne działanie, perspektywy. Zatem struktura ta powinna być traktowana jako otwarta na dwa rozbieżne kierunki: system społeczny i jednostkowe aktywności. Należy pamiętać bowiem o tym, że problemy społeczne miasta takiego, jak Świętochłowice wynikają, po części, z procesów bardziej ogólnych: raz ze specyfiki miejskiego charakteru układu osadniczego w jakim żyją świętochłowiczanie, a po wtóre, z globalnych procesów cywilizacyjnych, kulturowych i gospodarczych (głównie w krajowym wymiarze). Zarówno diagnoza, jak i cele zamieszczone w *Strategii*, nie obejmują tak złożonej rzeczywistości. Muszą być jednak na nią otwarte. Podobnie jest z konkretnymi działaniami, które będą podejmowane w ramach poszczególnych działań priorytetowych. Zamknięcie struktury celów strategicznych na szczegółowe rozwiązania proponowane w projektach może i jest możliwe ze względu na ich poziom ogólności. Jednakże odpowiadając każdorazowo na pytanie *na ile poszczególne projekty odpowiadają założeniom strategicznym* należy się kierować duchem tych zapisów. A te tkwią nie tyle w ściśle zdefiniowanych wskaźnikach rezultatów, ile w problemie społecznym, leżącym u podstaw danego celu lub priorytetu.

ELASTYCZNY

Mechanizm zabezpieczający *Strategię* przed skostnieniem został zawarty w samej jej strukturze. To monitoring i ewaluacja. Procedury kontrolne i ocenne zostały pomyślane nie tylko po to, aby sprawdzać poziom zgodności pomiędzy działaniami, a założonymi wskaźnikami i rezultatami, ale również po to, by kontrolować zgodność pomiędzy planem, a rzeczywistością. *Strategia* była formułowa w określonym czasie – tak jakby miała być niezmienna. Oczywiście jest jednak, że dynamika raz stwierdzonych problemów nie zostaje zatrzymana w momencie ich opisanie. Problemy ulegają zmianom w wyniku podejmowanej interwencji i mimo niej. Plany działania, nawet jeśli są poprawne i adekwatne do rzeczywistości, to zawsze tylko częściowo. Rzeczywistość nie dostosuje się do naszego sposobu identyfikacji problemów – dostarczy nam nowych, a sami ludzie, nawet jeśli zadeklarują określone efekty własnych działań, niekoniecznie muszą je osiągnąć. Realizując niniejszą *Strategię* trzeba już na początku założyć, że będzie ona podlegała zmianom. Oczywiście pod warunkiem prowadzenia stałego monitoringu i dokonywania okresowej ewaluacji.

ZINTEGROWANY

Problemy rzadko kiedy są izolowane. A raczej, tylko nam się wydaje, że można je rozwiązywać w pojedynkę. Ta cecha rzeczywistości, z którą się stykamy podejmując trud rozwiązywania problemów społecznych, odzwierciedlona została w konkretnych postulatach działań strategicznych. Zintegrowany charakter *Strategii*, która próbuje podążać ze węzłową naturą problemów społecznych zakłada związki na różnych poziomach. Współpracować ze sobą powinny różne instytucje, których obszary statutowego działania są zawężone do określonych sfer: administracja, służba zdrowia, placówki edukacyjne, urzędnicy, sędziowie, policjanci, kuratorzy ect., ect. Współpraca ta powinna być oparta w równej mierze na ścisłych procedurach (również w zakresie komunikacji i obiegu dokumentów), co i na dobrej woli. Podobnie jest z relacjami pomiędzy sferą publiczną i niepubliczną: urzędami i organizacjami samorządowymi, a także władzą i społeczeństwem. Problematyka *Strategii* ma charakter wielowymiarowy. Podobny charakter powinny mieć podejmowane działania. To jednak wymaga współpracy jak największej liczby podmiotów funkcjonujących w przestrzeni społecznej Świętochłowic. -----